

СВЕСКА ЗА ПРИПРЕМУ ТАКМИЧЕЊА ИЗ ИСТОРИЈЕ ЗА 8. РАЗРЕД

Разред: осми

Предмет: ИСТОРИЈА

Наставник: Дамир С. Живковић

ТЕРМИНИ

- ***Арбитража**- мирно решавање спорова између држава путем изабраног суда
- ***Национална држава**- становништво, језик, порекло и заједничка прошлост припада једном истом народу
- ***Централизовати**- управљати из једног центра
- ***Бирографија**- државни чиновници, чиновнички апарат у служби државе
- ***Идеологија**- систем идеја или представа у науци, уметности, религији или политици. Систем погледа на свет у току једне епохе
- ***Бирачко право**- право грађана да бирају и буду бирани
- ***Марксисти**- следбеници идеје Карла Маркса (опште право гласа, укидање стајаће војске, равноправност за жене, световна, бесплатна и обавезна школа, слобода избора вероисповести, опорезивање према имовинском стању)
- ***Цивилизаторска мисија**- дужност Европљана "да помогну некултурнима" у достизању европске културе и цивилизације уз пуну европску превласт
- ***Алијанса**- спајање, удруживање, савез у међународној политици и означава удружење две или више државе које имају формални споразум око неког заједничког циља
- ***Антанта**- савез, споразум, слога
- ***Канцелар**- председник владе и министар иностраних послова
- ***Демографија**- наука која проучава становништво
- ***Технологија**- развој разних процеса и идеја током времена који се односе на алатке и машине, њихову употребу и усавршавање
- ***Индустријализација**- привређивање у којем доминантно место заузима индустрија
- ***Асимилација**- наметање језика, обичаја, културе једног народа другом мањинском народу чиме губи своје особености и долази до стапања са већинским народом
- ***Источно питање**- питање наслеђа Османског царства у Европи
- ***фрак** – мушки капут пореклом из Енглеске
- ***цилиндар** – висок мушки шешир од црне свиле, у облику ваљка
- ***еманципација** – ослобађање од било које зависности, стицање слободе у понашању, облачењу исл.
- ***манир** – понашање, држање
- ***Кровина**- лође сено које се користи за покривање крова

nastavnikdamir.wordpress.com

- ***Луб-** спољашњи слој коре дрвета који служи као допуна кровини
- ***Чатма-** зид од пруша облепљен блатом
- ***Ђернич-** непечена цигла
- ***Шиндра-** дашчице за покривање крова
- ***Ђерамида-** цреп за покривање куће
- ***Вериге-** ланац
- ***Аутократија-** владавина појединца или групе, самостална и самовољна без икаквих ограничења(грч. Аутоc-сам; кратеи-владати)- тиранија, деспотија, апсолутна монархија
- ***Устав-** основни закон једне државе
- ***Парламентаризам-** облик државне властизаснован на начелу поделе власти на извршну и законодавну. Парламент бира владу која му је одговорна
- ***Намесништво-** орган који у монархијама привремено врши власт до пунолетства владара
- ***Државни удар-** рушење уставног поретка или преузимање власти
- ***Дискриминација-** оспоравање права на једнакост појединцу или народу који је у мањини
- ***Анексија-** насилно припајање исто као и АНШЛУС
- ***Бољшевици-** већина у руском револуционарном покрету (револуционар социјалиста)
- ***Четник-** традиционални назив за српског устаника који припада организованој војној чети
- ***Комита-** појединац, припадник устаничке чете спреман за самосталне герилске акције.
- ***Инфлација-** пуштање у оптицај средстава за плаћање у знатно већем обиму него што је потребно, претерано штампање новчаница
- ***Хиперпродукција-** већа производња робе за тржиште него што је потребно
- ***Ауторитарност-** владање по принципу војне дисциплине, с ауторитетом одоздо; наређења вођства морају се извршавати по сваку цену
- ***Десничарски покрет-** политички покрет који заступа идеје шовинизма (мржње према другим нацијама) и превазиђене друштвене односе
- ***Ревизионизам-** захтев да се промене одредбе Версајског уговора о миру у међуратном периоду
- ***Рајх-** царство
- ***Рајхстаг-** немачки парламент
- ***Колхоз-** облик задружног пољопривредног газдинства у СССР настао колективизацијом и насилним одузимањем земље
- ***Тоталитарна држава-** држава која контролише све фазе живота својих поданика, чак и приватан и породични живот
- ***Фракција-** део политичке организације који се разишао са целином
- ***Догматизам-** слепо веровање у једну идеју
- ***Концепт-** замисао, схватање, способност схватања, моћ поимање
- ***Протокол-** записник који садржи одлуке неке дипломатске конференције или седнице државног органа
- ***Расизам-** учење о неједнакости људских раса, о постојању нижих и виших раса, покрет за очување "чистоте расе", посебно развијен у нацистичкој Немачкој
- ***Октроисани устав-** устав који доноси владар лично
- ***Интернирати-** затворити, држати у заточеништву, ограничити слободу кретања
- ***Верски либерализам-** равнодушност према вери, дух толеранције и слобода савести; у политичком смислу одвајање цркве од државе
- ***Клерикализам-** политичко деловање католичке цркве да се пресудно утиче на развој друштва
- ***Реис-ул-улема** – врховни верски поглавар исламске вере

ЕВРОПА И СВЕТ (19. И 20. ВЕК)

- 1878. први Закон о правима деце-радника у Великој Британији
- 1879. прва сијалица- Томас Едисон
- 1885. први ауто са дизел моторима
- 1888. „ОРИЈЕНТ ЕКСПРЕС“- Цариград-Париз-Кале
- 1890. прва хидроцентрала у Немачкој
- 1890. Лондонски метро
- 1891. прва дизел локомотива
- 1895. први филм (браћа Лимијер)
- 1896. прве модерне Олимпијске игре у Атини- Пјер де Кубертен
- 1900. ОИ у Паризу
- 1889. изградња Ајфелове куле у Паризу поводом светске изложбе
- 1901. први авион са дизел мотором
- 1903. први „Тур д'Франс“
- 1905. први биоскоп у Лондону
- 1909. први прелет авионом преко Ламанша
- 1909. први „Биро д' Италија“
- ТЕШКА ИНДУСТРИЈА: Немачка, Велика Британија, Белгија, Француска, САД, Русија.
- НОБЕЛОВА НАГРАДА по Алфреду Нобелу(1833-1896)изумео динамит (1895.) и желатин (1901)

Индустријске државе (крај 19. века)	Велика Британија, Немачка и Белгија
Пољопривредне државе	Русија и остале европске државе

Чарлс Дарвин- „Порекло врста путем природног одабирања“

Луј Пастер је изумео вакцину.

19. ВЕК- ВЕК ТЕХНИКЕ (ДРУГА ИНДУСТРИЈСКА РЕВОЛУЦИЈА)

ВЕЛИКЕ СИЛЕ 19. ВЕКА: Француска, Русија, Немачка, Аустро-Угарска, Велика Британија, Италија, Турска, Јапан
--

МИЛИОНСКИ ГРАДОВИ	
Крај 19. Века	Лондон, Париз, Беч, Берлин, Истанбул
Почетак 20. века	+ Глазгов, Москва, Санкт-Петербург

КАРАКТЕРИСТИКЕ ЕВРОПСКИХ ДРЖАВА НА ПОЧЕТКУ 20. ВЕКА

***монархистичке државе** (само су Француска, Швајцарска и Португал републике до 1910.)

***национализам** (државни суверенитет=народни суверенитет)

***демократија** (до почетка 20.века само Турска и Русија немају устав)

ИДЕОЛОГИЈЕ	
Либерализам	Слободан развој друштва и установа, опште право гласа, слобода мишљења и привредног развоја. Енглеска
Конзервативизам	Очување старог, традиционалног мишљења, одбојност према новом. Вера, традиција, поштовање хијерархије.
Радикализам	За корените промене у држави и друштву- ЈЕДНАКА ПОЛИТИЧКА ПРАВА ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ
социјализам	За укидање капитализма и успостављање новог поретка. Својина РАДНИКА.

ПОЗИТИВИЗАМ (оно што се искуством може сазнати и проверити)- се ослања на разум, науку и прогрес (**НАУКА И ПОЛИТИКА**) у исто време **РЕАЛИЗАМ И НАТУРАЛИЗАМ** у књижевности- **Оноре де Балзак, Емил Зола, Ги де Мопасан, Ибзен, Достојевски, Толстој**
РЕАЛИЗАМ- слободна воља појединца

ИМПРЕСИОНИЗАМ- непосредно и субјективно посматрање природе: Мане, Моне, Сезан, Роден.

У Србији: Миличевић, Милан Миловановић, Надежда Петровић.

ФЕМИНИЗАМ- покрет жена за успостављање равноправности међу половима.

ИМПЕРИЈАЛИЗАМ- АГРЕСИВНИ КАПИТАЛИЗАМ (освајачки ратови капиталистичких држава ради одбране своје привреде и стицања нових територија- **КОЛОНИЈА** у **АФРИЦИ** и **ЈУГОИСТОЧНОЈ АЗИЈИ**).

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА	доминиони: Канада, Аустралија, Јужноафричка Република и Нови Зеланд. Статус колоније: Египат, Судан, Уганда, Кенија, Нигерија, Аден (у Африци); Натал, Оранж и Трансвал (у југоисточној Азији). Индија – крунска колонија.
ФРАНЦУСКА	Алжир, Тунис, Сахару, Гвинеју, Обалу Слоноваче, Мауританију, Габон, део Конга, Чад, Сомалију, Мадагаскар, Вијетнам, Лаос и Камбоџу.
НЕМАЧКА	Поседи у југозападном и источном делу Африке
ИТАЛИЈА	Либија, Еритреја, Родос и део Сомалије
ПОРТУГАЛ	Ангола и Мозамбик

ЕНГЛЕСКА	Краљица Викторија 1837-1901. Централизована, привредно богата. Право гласа жена од 1918. Политичке партије: виговци (либерали) и торијевци (конзервативци). Најпознатији политичари: Вилијам Гледстон и Бенџамин Дизраели.
ФРАНЦУСКА	централизована република. Привреда је стагнирала. У култури, она је и даље била предводник.
НЕМАЧКА	Бржи развој од других. Конзервативна. Јака војска. Техничко усавршавање привреде, култура и национализам – то је немачко друштво водило напретку.
САД	укинута ропство. Насељавање европског становништва – Ирци, Британци, Немци, Италијани и део азијског живља. До 1914. најмоћнија индустријска сила на свету. Државу представља председник републике, који је представник извршне власти, док законодавна власт припадала Конгресу.
РУСИЈА	руско друштво било је сиромашно. Индустријски развитак- цар Николај II (1894–1917). Пораз у рату с Јапаном (1904–1905). 1905. ПРВИ УСТАВ. Законодавна власт -Царска дума (скупштини). Цар је задржао своју аутократску власт, што се косило с парламентарним системом. 1905.-ПРВА РЕВОЛУЦИЈА- сурово угушена

МЕЂУНАРОДНИ СУД У ХАГУ решава спорове међу државама мирним путем.
1878-1914- „ЛЕПА ВРЕМЕНА“

САВЕЗ ЦЕНТРАЛНИХ СИЛА: Немачка, Аустро-Угарска и Италија	ТРОЈНА АЛИЈАНСА (АНТАНТА) 1891. Француска+Русија 1901. Велика Британија+ Француска 1907. Велика Британија+ Русија
---	--

БАЛКАН 1878-1914

За превласт на Балкану бориле су се – Хабзбуршка монархија и Руско царство.

„Грчки план“ царице Катарине Велике (1781) па до Првог балканског рата (1912)-Подела Балкана на интересне сфере: Србија и простори западно од ње улазили су у интересну сферу Хабзбурга, а источни – Романова.

Губитак територија Турске: Туниса, Тесалије, Епира (1881),

Египта (1882), Босне и Херцеговине (1908), Либије (1911) и преосталог дела Балкана (1912).

1908. Младотурска револуција- ДОНЕТ УСТАВ И НАРОДНА СКУПШТИНА

1922. ПРОГЛАШЕЊЕ ТУРСКЕ РЕПУБЛИКЕ.

ГРЧКА	БУГАРСКА	АЛБАНИЈА
1844. Уставна монархија Истакнуте породице Кумундурос, Трикупис, Караманлис, Папандреу. Најпознатији политичар овог времена је Елефтериос Венизелос, оснивач либералне странке. Грчко-турски рат 1897.	1878.- Кнежевина Бугарска, као вазална држава Турске, и Источна Румелија, с аутономијом у саставу Турске. 1879. године Бугарска је уставна држава, владар=немачки принц Александар Батенберг, потом Фердинанда Кобурга. 1885. ПЛОВДИВСКИ ПРЕВРАТ= УЈЕДИЊЕЊЕ. Најистакнутији бугарски политичар- Стефан Стамболов. Бугарска је независност стекла тек 1908. године. РУМУНИЈА = 1859. Уједињење Молдавије и Влашке- кнез Александар Куза 1881. краљевина- краљ Карол Хоенцолерн, *најбржи индустријски развој од свих балканских држава и највећа балканска земља	Први озбиљнији покушај стварања сопствене државе- Призренска лига (1878–1881)- браћа Фрашери. *један од истакнутијих првака са простора Косова и Метохије био је Иса Бољетинац. *ВАЛОНА 28. НОВЕМБАР 1912.- ПРОГЛАШЕЊЕ НЕЗАВИСНЕ АЛБАНИЈЕ *Лондонска конференција (1913)-Албанија=суверена кнежевина на челу Вилхелмом Видом. *1913. сви балкански народи стичу националне државе. Арбанас, Арнаутин, Шиптар, Албанац – називи које су користили Срби

СРБИЈА 1878-1914

УСТАВИ У XIX И XX ВЕКУ

ВЛАДАР	ГОДИНЕ ВЛАДАВИНЕ	ДРЖАВА	УСТАВ
Краљ Милан Обреновић	1872- 1889.	Краљевина Србија	<i>Устав 1888.</i>
Краљ Александар Обреновић	1889. (1893)- 1903.	Краљевина Србија	<i>Првоаприлски 1901.</i>
Краљ Петар Карађорђевић	1903- 1922.	Краљевина СХС	<i>Устав из 1903. Видовдански 1921.</i>
Краљ Александар Карађорђевић	1922-1934.	Краљевина СХС, Краљевина Југославија	<i>Септембарски (Октоисани) устав 1931.</i>
ЈОСИП БРОЗ ТИТО	1945- 1980.	ФНРЈ	<i>Устав јануара 1946.</i>
		СФРЈ	<i>Устав фебруара 1974.</i>

КОСОВСКИ ВИЛАЈЕТ: Нишки, Призренски, Новопазарски и Скопски округ	СТАРА СРБИЈА: Рашка област, Косово са Метохијом, северна Македонија са Скопљем.
ТИМОЧКА БУНА 1883.	<i>Због краљевог увођења стајаће војске. Буну подржавају радикали.</i>

ПОЛИТИЧКЕ ПАРТИЈЕ И ВОЂЕ

Српска социјалдемократска странка 1903.	Светозар Марковић				
Народна радикална странка	Никола Пашић, Пера Тодоровић, Милован Ђ. Милићевић				
Народнолиберална странка	Јован Ристић, Јован Бели-Марковић				
Напредна странка	Милутин Гарашанин, Милан Пироћанац, Чедомиљ Мијатовић, Стојан Новаковић				
неутралац	Владан Ђорђевић				
Самостална радикална странка од 1901.	Љуба Живковић, Љуба Стојановић, Љуба Давидовић				
Српска самостална странка 1881.	Издаје "Србобран" од 1884.				
Српска странка на Приморју од 1880.	Саво Бјелановић. Издаје "Српски лист" ("Српски глас" од 1888.). Пре њега вођа је био Стјепан Митров Љубиша.				
Хрватско-српска коалиција је основана 1905.године (Српска народна радикална странка, Српска народна самостална странка и још 2 хрватске странке)					
"Млада Босна"	Владимир Гаћановић, Гаврило Принцип				
"Црна рука"	Драгутин Димитријевић Апис				
Српска народна слободоумна странка (1869)	Светозар Милетић	ПОДЕЛА (1887.)	Радикална странка	Јаша Томић	„Застава“
			Српска либерална странка	Михаило Полит-Десанчић	„Браник“

РАТОВИ КОЈЕ ЈЕ ВОДИЛА СРБИЈА

Год.рата	РАТ	ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ	МИРОВНИ УГОВОР	ПОСЛЕДИЦЕ
1876/'77.	<i>Први српско-турски рат</i>	Порази српске војске на Јужној Морави, код Ђуниса и Делиграда	28.02. 1877. Цариградски мир	Србија задржала све своје територије од пре рата
1877/'78.	<i>Други српско-турски рат</i>	Ослобађање: Беле Паланке, Пирота, Ниша, Лесковца, Власотинца, Грделице и Врања	Сан-Стефански мир	Неповољно по Србију због оснивања Велике Бугарске
1885.	<i>Српско-бугарски рат</i>	Због Пловдивског преврата (уједињење Источне Румелије и Кнежевине Бугарске) - Сливничка битка	Букурешки мир	Status quo

НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ НА БАЛКАНУ ПРЕД БАЛКАНСКЕ РАТОВЕ

Србија, Бугарска, Румунија, Турска, Грчка, Аустро-Угарска, Црна Гора

Матица српска је основана 1826.у Пешти на предлог Јована Хаџића. 1825.почиње да излази "Летопис Матице српске". Центар од 1864.у Новом Саду. (Змај, Јаков Игњатовић, Лаза Костић, Стеван Сремац, Михаило Пупин)

1881. ТАЈНА КОНВЕНЦИЈА СРБИЈЕ И АУСТРО-УГАРСКЕ

- *А-У подржава проглашење Краљевине
- *проширење у правцу Вардара
- *заштита Аустро-Угарске
- *обуздавање српске националне пропаганде

6. МАРТ 1882. ПРОГЛАШЕЊЕ КРАЉЕВИНЕ--- ДРЖАВНИ ПРАЗНИК (ДАН КРАЉЕВИНЕ)

- *Милан постаје краљ
- *грб=двоглави орао, химна="Боже правде"

1889. АБДИКАЦИЈА КРАЉА МИЛАНА

Разлози:*развод са Наталијом, *сукоб са радикалима

1889-1903 КРАЉ АЛЕКСАНДАР ОБРЕНОВИЋ

1889-1893- ТРЕЋЕ НАМЕСНИШТВО: **Јован Ристић, Коста Протић, Јован**

Белимарковић

1893.- Државни удар-----ЗАВОДИ ЛИЧНИ РЕЖИМ

1894.- суспендује Устав из 1888. и враћа Устав из 1869.

Милан подржава сина вративши се из Беча, организује стајаћу војску

****Александар поправља односе са Русијом, напредак на свим плановима (ВЛАДА ВЛАДАНА ЂОРЂЕВИЋА 1897-1900)

1901. „Октроисани устав“

1900. БРАК СА ДРАГОМ (ЛУЊЕВИЦА) МАШИЊ

1903. МАЈСКИ ПРЕВРАТ- убиство краљевског пара (организатори: „ЦРНА РУКА“ - Драгутин Димитријевић Апис и Ђорђе Генчић)

1903-1921 КРАЉ ПЕТАР КАРАЂОРЂЕВИЋ

*****положио је заклетву на УСТАВ 1903. (прерађени Устав из 1888.)

***крунисан и миропомазан 1904. Године- снимљен и филм

**ДОБА ДЕМОКРАТИЈЕ И ПАРЛАМЕНТАРИЗМА

*подела Радикала на СТАРЕ и САМОСТАЛНЕ

***АНЕКСИОНА КРИЗА 1908/1909.

Незадовољне Турска, Србија, Црна Гора

Русија не помаже због Немачке, Турска се задовољила новчаним откупом,

Србија невољно признаје Анексију због претње ратом

*решено ЗАВЕРЕНИЧКО ПИТАЊЕ на инсистирање Велике Британије

УСТАВ 1888.

*загарантована грађанска права и слобода штампе

*Судови су били независни.

*Владар је законодавну власт делио са скупштином, а извршну са владом.

*Ниједан закон није могао ступити на снагу док га владар не потпише.

*Краљ=врховни заповедник војске

*Права Народне скупштине: ниједан се закон није могао донети и изменити без њене сагласности *Скупштина је имала право законодавне иницијативе (предлагања закона) и доносила је буџет. *Скупштина је била једнодомна, састављена само од народних посланика.

*Без Општег права гласа

*Министри су били одговорни краљу и скупштини.

*Локална власт – округ, срез и општина– стекла је право на самоуправу.

ПЕРИОД 1894-1901

КОНЗЕРВАТИВНИ ОБЛИК ВЛАДАВИНЕ

УСТАВ 1901.

*ДВОДОМНИ ПАРЛАМЕНТ (Скупштина и Сенат)

*октроисан, без Народне скупштине је донет

***Највећа насеља у Краљевини Србији: Београд, Ниш, Лесковац, Крагујевац, Пожаревац, Шабац, Врање, Пирот, Зајечар, Ваљево, Крушевац и Смедерево.

***ДЕЛАТНОСТ: 84% становништва ПОЉОПРИВРЕДА, индустријом 6%, трговином 4%, а у државним службама радило је око 5% (чиновници, просветни радници и др.).

ГРАЂАНСКИ СЛОЈ У СРБИЈИ: официри, чиновници, трговци, занатлије, професори, учитељи и свештенство

1882. ОБАВЕЗНО ОСНОВНО ШКОЛСТВО ЗА ДЕЧАКЕ И ДЕВОЈЧИЦЕ У СРБИЈИ

1905. ОСНОВАН ЈЕ БЕОГРАДСКИ УНИВЕРЗИТЕТ ИЗ ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ

++++Српска интелигенција се окупља око СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ГЛАСНИКА

1855.	Први телеграф у Србији
1869.	Прва банка у Србији
1883.	Први телефон у Београду
1884.	Прва пруга Београд-Ниш
1884.	Основана НАРОДНА БАНКА
1895.	Прва електрана
1898.	Прва телефонска централа

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ НАРОДИ

*1867. АУСТРО-УГАРСКА НАГОДБА (заједнички су владар и 4 министарства)- ЈЕДИНА ДУАЛИСТИЧКА ЕВРОПСКА ДРЖАВА

*1868. ХРВАТСКО-УГАРСКА НАГОДБА

*Словенско становништво А-У: Црби, Хрвати, Словаци, Чеси, Пољаци, Украјинци, Словенци; остало становништво Монархије: Немци, Мађари, Италијани, Румуни, Русини

*ГЕРМАНИЗАЦИЈА И МАЂАРИЗАЦИЈА

СЛОВЕНСКЕ ТЕРИТОРИЈЕ МОНАРХИЈЕ		
Хрватска и Славонија су самоуправне у Угарској	Далмација+Бока Которска имају свој Сабор	Војна Крајина и даље под војном управом Беча

*СРПСКИ ЗАКОН 1887.- Срби имају право коришћења ћирилице и ЦРКВЕНО-ШКОЛСКУ АУТОНОМИЈУ (у Јужној Угарској она постоји од 1868., али веома ограничена)

*НАЈТЕЖИ ПЕРИОД ЗА СРБЕ: у време бановања Куена Хедерварија и Ивана Мажуранића уз помоћ СТРАНКЕ ПРАВА

*1908/1909.- ВЕЛЕИЗДАЈНИЧКИ ПРОЦЕС против Срба у Загребу

ЈОСИП ЈУРАЈ ШТРОСМАЈЕР
*оснивач Југословенске академије знаности и уметности у Загребу
*оснивач Свеучилишта у Загребу
*залаже се за југословенско уједињење под Хабзбурзима

1905.	Задарска резолуција	Српских политичара. Споразум о будућој хрватско-српској сарадњи у Далматинском сабору за присаједињење Далмације Краљевини Хрватској и Славонији. Обавеза Хрвата да признају равноправност Срба.
-------	---------------------	--

*1895. У Загребу основана Српска банка и „Привредник“, а 1897. Савез српских земља задруга

***најпознатији политичари: браћа Прибићевић (Адам, Васа, Милан, Светозар), Богдан Медаковић, Владимир Матијевић (оснивач „Привредника“)

БиХ
1878. Берлински конгрес. ТУРСКА ЈЕ ФОРМАЛНО БИЛА СУВЕРЕН, АЛИ СТВАРНУ ВЛАСТ ИМА АУСТРО-УГАРСКА
1908. АНЕКСИЈА БИХ
1910. УСТАВ, ЗЕМАЉСКА ВЛАДА И САБОР (ограничено влашћу Беча)
1882-1903-Бенјамин Калај-управитељ БиХ- сузбија српски и муслимански национализам; творац Босанске нације и Босанског језика.
1905. верско просветна аутономија Срба, а од 1909. И Муслимана.
Најпознатији политичари: Глигорије Јевтановић, Атанасије Шола, Петар Кочић, Осман Ђикић

*****После Конгреса 1878. Са простора КОСОВСКОГ ВИЛАЈЕТА исељено је око 150 000 Срба.

**Срби 1908. Оснивају СРПСКУ НАРОДНУ ОРГАНИЗАЦИЈУ

***ДРУШТВО СВЕТОГ САВЕ од 1886.- за помоћ Србима у Македонији и КиМ (Богдан Раденковић)

ЦРНА ГОРА

****кнез и краљ Никола Петровић (1860-1918)****

*најмања држава и престоница (Цетиње) на Балкану

*највећа насеља: Цетиње, Ријека Црнојевића, Никшић и Подгорица

*1901. Прва банка у Никшићу, а од 1906. Црногорски новац- ПЕРПЕР

*1879.-државне институције: ДРЖАВНИ САВЕТ, ВЛАДА, ВРХОВНИ СУД

*1888.-ОПШТИ ИМОВИНСКИ ЗАКОНИК (Валтазар Богишић)-, „Црногорац није више само војник него и грађанин“

*1905. ПРВИ ЦРНОГОРСКИ УСТАВ

*УСТАВНА, али НЕ парламентарна

*Законодавна власт: кнез и Народна скупштина

*Извршна власт: ВЛАДА одговорна кнезу и Скупштини

*независно судство уз гаранцију основних грађанских права

***ПАРТИЈЕ У ЦГ: опозиција: Народна странка („клубаши“) и кнежеве присталице „праваши“

*1910. ЦРНА ГОРА ПОСТАЈЕ КРАЉЕВИНА

*опозиција: Пеко Павловић, Марко Миљанов, Јоле Пилетић

*ослонац у спољној политици: Русија и Србија, ретко на Француску и Аустро-Угарску

*основни циљ-----присвајање Херцеговине

ГОД.	РАТ	ДОГАЂАЈИ	Крај	ПОСЛЕДИЦЕ
1906-1911.	Царински рат	Повод: Трговински уговор са Бугарском	-----	Србија изборила равноправни третман у трговинским односима; извоз прерађевина
1912/'13.	Први балкански рат	1912. Војна конвенција Србије и Бугарске--- Балкански савез (Србија, Бугарска, Црна Гора, Грчка) против Турске. *рат почиње Црна Гора *Црна Гора стиже до Пећи и Скадра *1912. Кумановска (октобар) и Битољска битка (новембар) *Срби ослобађају Косово, део Македоније и долазе на Јадран (Драч)	Мај 1913. Лондонски мир	Турска протерана источно од линије Енос-Мидија (задржала узани појас западно од Цариграда)
1913.	Други балкански рат	Бугарске и Србије. Битка на Брегалници- јун 1913.	10.08.1913. Букурешки мир	Србија добија: Вардарску Македонију, Косово, део Метохије и Рашку област (Санџак), Црна Гора добија: део Метохије и Рашке области и Васојевиће Грчка: део Тракије (Једрене) Румунија-Добруцу, Бугарској остаје Пиринска Македонија

КЊИЖЕВНИЦИ, СЛИКАРИ

СРПСКИ РЕАЛИЗАМ- КРАЈ XIX ВЕКА	<i>Милан Ђ. Милићевић, Лаза Лазаревић, Војислав Илић, Милован Глишић, Стеван Сремац, Бранислав Нушић.</i>	
	<i>Петар Убавкић, Урош Предић, Паја Јовановић, Ђорђе Јовановић, Емилијан Јокимовић</i>	
	Бранислав Нушић (1864-1938)	<i>"Народни посланик", Протекција", "Сумњиво лице", "Стари Београд"</i>
	Лаза Лазаревић (1851-1881)	<i>"Све ће то народ позлатити", "Први пут с'оцем на јутрење", "На бунару", "Вертер"</i>
ПИСЦИ МЕЂУРАТНОГ ПЕРИОДА	Џејмс Џојс, Марсел Пруст, Вирџинија Вулф, Вилијам Фокнер, Алберт Ками, Бертолд Брехт	
	"писци изгубљене генерације"	Ерих Марија Ремарк, Ернест Хемингвеј
	Вирџинија Вулф 1882-1941	<i>"Таласи", "Госпођа Даловеј", "Ка светионику", "Орландо", "Године", "Смрт мољца", "Сопствена соба", "Између чинова"</i>
	Борис Пастернак	<i>"Доктор Живаго"</i>
СЛИКАРИ МЕЂУРАТНОГ ПЕРИОДА	Василиј Кандински	<i>"Композиција Шест"</i>
	Пабло Пикасо	<i>"Герника"; оснивач правца КУБИЗАМ</i>
МЕЂУРАТНИ ФИЛМ	Сергеј Ејзенштајн	<i>"Оклопњача Потемкин"</i>
	Дзига Вертов	<i>Снима свакодневицу</i>
	Први звучни филм	<i>"Певач цеза"- 1927</i>
	1928.	<i>Почетак доделе награде "Оскар"</i>
	1932	<i>Фестивал у Венецији</i>
	глумци	<i>Чарли Чаплин, Рудолф Валентино, Грета Гарбо, Бет Дејвис, Клерк Гебл</i>
ПИСЦИ МЕЂУРАТНОГ ПЕРИОДА у СХС	Исидора Секулић, Милош Црњански, Растко Петровић, Драгиша Васић, Момчило Анастасијевић, Станислав Винавер, Иво Андрић.	
НАУКА МЕЂУРАТНОГ ПЕРИОДА у СХС	математика	Мика Петровић-Алас
	правне науке	Слободан Јовановић
	географија	Јован Цвијић
	астрономија	Милутин Миланковић
	лингвистика	Александар Белић

ПРВИ СВЕТСКИ РАТ

- *Криза међународних односа, изазвана империјалистичком политиком, доводи до рата
- *Србија жели да реши своје национално питање уједињавањем Срба, а А-У жели да је сломи (један од УЗРОКА РАТА)
- *ПОВОД: САРАЈЕВСКИ АТЕНТАТ (28.06.1914)- убиство Фердинанда и Софије у Сарајеву

ЗАРАЂЕНЕ СТРАНЕ	
АНТАНТА: Велика Британија, Француска, Русија	ЦЕНТРАЛНЕ СИЛЕ: Немачка, Аустро-Угарска
1914.-Србија, Црна Гора, Јапан, Белгија 1915.-Италија 1916.-Румунија, Португал 1917.-САД и Грчка	1914. Турска 1915.- Бугарска
У РАТУ НЕ УЧЕСТВУЈУ: Шпанија, Холандија, Швајцарска, Данска, Норвешка и Шведска	

ФРОНТОВИ:

- *ЗАПАДНИ (Антверпен(Белгија)-Швајцарска) отворен после битке на Марни
- *ИСТОЧНИ (Румунија-Балтичко море)
- *БАЛКАНСКИ касније СОЛУНСКИ и ИТАЛИЈАНСКИ ФРОНТ
  - септембар 1914. БИТКА НА МАРНИ (притока Сене)- генерал Жофр зауставио Немце
  - лето 1916. БИТКА НА СОМИ
- *2 пораза руске војске у Немачкој 1914. Године
- *април 1915. ТАЈНИ ЛОНДОНСКИ УГОВОР (Антанта обећала Италији део Тирола, истру, Далмацију и острва)
- 1915. ДАРДАНЕЛСКА ОПЕРАЦИЈА-десант на Галипоље (жеља ВБ и ФРА да избаце Турску из рата)- неуспех, а савезнички војници су пребачени у Солун
- лето 1916. БРУСИЛОВЉЕВА ОФАНЗИВА (Руси, Италијани, Французи, Британци). Брусилов је заустављен у ГАЛИЦИЈИ И БУКОВИНИ
- * 1916. ПОМОРСКА БИТКА КОД ЛИТЛАНДА (Немци-Британци)
- ****САД улази у рат због немачког подморничког рата
- *март 1918. МИР У БРЕСТ-ЛИТОВСКУ (генерал Дењикин)-последица Октобарске револуције (Русија излази из рата и предаје: Естонију, Литванију, Летонију, Пољску и Финску)- крај Источног фронта
- *На Западном фронту коначну офанзиву спроводи генерал ФОШ

КАПИТУЛАЦИЈЕ ЦЕНТРАЛНИХ СИЛА

29.09.1918. БУГАРСКА
30.10.1918. ТУРСКА
03.11.1918 АУСТРО-УГАРСКА
11.11.1918. НЕМАЧКА

ПОСЛЕДИЦЕ РАТА:

*најразорнији рат, тенкови, подморнице, бојни отрови, авиони
*ВЕРСАЈСКА КОНФЕРЕНЦИЈА (1919-1920)
**главне личности: Лојд Џорџ и Жорж Клемансо

*нестанак: Османског, Немачког, Аустро-Угарског и Руског царства
*нове државе: Естонија, Литванија, Летонија, Пољска, Финска, Чехословачка, Краљевина СХС

ВУДРО ВИЛСОН (1856-1924)

- *амерички председник из Демократске странке
- *“14 тачака“(1918)-предлог начела за склапање мира
- *за национално начело- сваки народ да има своју државу
- *Оснивач Друштва народа
- *добитник Нобелове награде за мир

ВЛАДИМИР ИЉИЧ ЛЕЊИН (1870-1924)

- * вођа большевика у Октобарској револуцији
- *залаже се за оснивање радничка странке коју би предводили професионални револуционари
- *крив за поделу Социјалдемократске странке на большевике и мењшевике
- *председник прве комунистичке државе (од 1922. СССР) у периоду 1917-1924

РЕВОЛУЦИЈЕ У РУСИЈИ:

- ***ФЕБРУАРСКА** (март 1917.)- грађанска револуција- укинута монархија и проглашена република (Александар Керенски на челу привремене владе)
- *Лењин долази из Швајцарске у Петровград
- ***ОКТОБАРСКА** (25.10./7.11.1917.)- „хлеб, мир, земља“- социјалистичка револуција
- **Влада Керенског смењена (топови са крстарице АУРОРА уперени ка Зимском дворцу)
- ***ВЛАСТ ИЗ РУКУ ГРАЂАНА ПРЕЛАЗИ У РУКЕ СЕЉАКА И РАДНИКА**
- *Привремена влада (СОВНАРКОМ)- Лењин
- ***циљеви большевика: крај рата и колективизација земље
- ***ГРАЂАНСКИ РАТ** почиње 1920. када су большевици распустили скупштину јер нису имали већину
- *1918. Основана Црвена армија
- *победа большевика: успостављена диктатура пролетеријата, убијена царска породица Романова

СРБИЈА И ПРВИ СВЕТСКИ РАТ

СРПСКА ВОЈСКА НА ПОЧЕТКУ РАТА

- *450 000 (1915.+700 000 људи)
- *врховни командант: регент Ал. Карађорђевић
- *начелник Штаба ВК (Крагујевац): војвода Радомир Путник
- *заменик: генерал Живојин Мишић
- **Прва армија (Рача)- ген. Петар Бојовић
- **Друга армија (Аранђеловац)-ген.С. Степановић
- **Трећа армија (Ваљево)- ген. П.Јуришић Штурм
- **Ужичка војска- ген. Милош Божановић

*Сарајевски атентат

- *ЈУЛСКИ УЛТИМАТУМ
- *28. јул 1918. ОБЈАВА РАТА
- *Сву власт током рата има регент Александар Карађорђевић
- *Савладарство оца и сина 1914-1921
- *Српски ратни план: без одбране границе на Дрини, Сави и Дунаву
- *Повлачење војске на линију: Лазаревац-Аранђеловац- С. Паланка

**регент- вршилац краљевске власт; краљевски намесник*

- *АВГУСТ 1914.- ЦЕРСКА БИТКА (Поћорек-Степановић)
- ***српска и црногорска војска стиже у нападу до Сарајева
- ***прва победа савезничке војске у рату; Степа Степановић постаје ВОЈВОДА
- *СЕПТЕМБАР 1914.- пораз на МАЧКОВОМ КАМЕНУ и повлачење ка Ваљеву
- *ДЕЦЕМБАР 1914.- КОЛУБАРСКА БИТКА (победа српске војске; Ж. Мишић постаје ВОЈВОДА)
- страдање српских цивила по Мачви и Подрињу; СРБИЈА=“ЗЕМЉА СМРТИ“
- 400 000 оболелих од заразних болести (165 000 умрло)
- *најпознатије жене у рату: Милунка Савић, Живана Терзић, Јелена Шаулић

*МЕКЕНЗЕНОВА ОПЕРАЦИЈА (напад А-У и немачке војске 06.10.1915. и бугарске војске 12.10.1915. на Србију)- ПОЧЕТАК ПОВЛАЧЕЊА СРБА ПРЕКО АЛБАНИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ КА ЈАДРАНСКОМ МОРУ

АЛБАНСКА ГОЛГОТА- повлачење војске и целе државе		
*Албанија	*Драч	*Крф (фебруар 1916.)
*Црна Гора	*Валона	*Бизерта (Северна Африка)

“Острво смрти“- острво Видо; „Острво спаса“- острво Крф

- ЈАНУАР 1916.- МОЈКОВАЧКА БИТКА (сердар Јанко Вукотић)
- 25.01.1916. КАПИТУЛАЦИЈА ЦРНЕ ГОРЕ (краљ Никола бежи у Француску)

*РЕОРГАНИЗОВАНА СРПСКА ВОЈСКА- 170 000 ВОЈНИКА- отворен Солунски фронт

**Дринска дивизија осваја Кајмакчалан, а савезници Битољ 1916. Године

ПОДЕЉЕНА СРБИЈА НА ОКУПАЦИОНЕ ЗОНЕ			
Аустро-Угарска	Немачка	Бугарска	
Северно и западно од Велике Мораве	„Етапна зона“- право контроле у Моравско-вардарској долини	Источно и јужно од Велике Мораве *БУГАРИЗАЦИЈА	
*одвођење у логоре	*одвођење у логоре	Територија Србије	Области КиМ и Македоније

**ФЕБРУАР-МАРТ 1917.- ТОПЛИЧКИ УСТАНАК

- Коста Миловановић Пећанац послат од владе да подигне устанак тек када почне Солунска офанзива, али почео раније активношћу Косте Војиновића Косовца
- Ослобођено: Куршумлија, Лебане, Прокупље, Блаце
- Пропаст устанка; 20 000 жртава

*ПРОБОЈ СОЛУНСКОГ ФРОНТА----14. СЕПТЕМБАР 1918.

Главномандујући ФРАНШ Д'ЕПЕРЕ- француски генерал

*генерал Петар Бојовић због заслуга добио титулу ВОЈВОДЕ

*01.11.1918. српска војска улази у Београд; 03.11.1918. прелази Саву и Дунав

*Срби ослобађају: Војводину, БиХ, Хрватску, Славонију, Далмацију и Словенију и стиже до Алпа и Истре

ЈУГОСЛОВЕНСКО УЈЕДИЊЕЊЕ

СРБИЈА=“ПИЈЕМОТ“ СРПСТВА

*Идеје о уједињењу од кнеза Михаила (уједињење око Србије) и Јосипа Штросмајера (уједињење свих јужнословенских народа у оквиру Хабзбуршке монархије)

*7.децембар 1914. НИШКА ДЕКЛАРАЦИЈА српске владе и парламента- РАТНИ ПРОГРАМ („ослобођење и уједињење све наше неослобођене браће Срба, Хрвата и Словенаца“)

*ЈУГОСЛОВЕНСКИ ОДБОР је основан у Паризу 1915. (Анте Трумбић)- представник југословенског народа у Хабзбуршкој монархији

*20.ЈУЛ 1917. КРФСКА ДЕКЛАРАЦИЈА српске владе и југословенског одбора

- Срби, Хрвати и Словенци- један народ са три имена
- Име: Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца- јединствена монархија на челу са Карађорђевићима
- Равноправност народа, језика и писма и Једнака грађанска права за све
- ГРАЂАНСКА ПАРЛАМЕНТАРНА МОНАРХИЈА СА ДЕМОКРАТСКИМ УСТАНОВАМА

25.11.1918. Велика народна скупштина у Новом Саду- присаједињење Војводине Србији

26.11.1918. Велика народна скупштина у Подгорици- уједињење Црне Горе са Србијом

Циљ обе скупштине јесте касније сједињавање са Србима, Хрватима и Словенцима из Монархије

1. ДЕЦЕМБАР 1918. КРАЉ АЛЕКСАНДАР ЈЕ У ИМЕ КРАЉА ПЕТРА ПРОГЛАСИО „УЈЕДИЊЕЊЕ СРБИЈЕ СА ЗЕМЉАМА НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ СЛОВЕНАЦА, ХРВАТА И СРБА У ЈЕДИНСТВЕНО КРАЉЕВСТВО СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА“

МЕЂУРАТНИ ПЕРИОД У СВЕТУ

*Карактеристике међуратног периода: ПОДЕЛА НА ПОБЕДНИКЕ И ПОБЕЂЕНЕ, СУКОБ СОЦИЈАЛИЗМА И КАПИТАЛИЗМА, ПАРЛАМЕНТАРНА ДЕМОКРАТИЈА И ТОТАЛИТАРНИ РЕЖИМИ.

*октобар 1918.-почетак Револуције у Немачкој побуном морнара- група „СПАРТАК“ (Роза Луксембург и Карл Либкнехт)----- абдикација цара Вилхелма 2.

9. новембар 1918. Проглашење републике. Револуција је угушена интервенцијом војске.

*1919. Револуција у Мађарској—133 дана, Бела Кун- неуспешна због стране интервенције

*1918-1923 Турско-грчки рат. (У Лозани ревидиран мир из Севра)

1923. ТУРСКА ПОСТАЈЕ РЕПУБЛИКА (КЕМАЛ АТАТУРК)

*Антиколонијални покрети: Махатма Ганди, Индијац, се залаже за миран отпор Британцима.

*“ВЕЛИКА ЧЕТВОРИЦА“: Лојд Џорџ, Виторио Орландо, Жорж Клемансо и Вудро Вилсон.

ЈАНУАР 1919.-ЈУН 1920.- ПАРИСКА МИРОВНА КОНФЕРЕНЦИЈА

*јануар 1919. „Програм светског мира у 14 тачака“ (Вудро Вилсон)-једна од битних последица биће формирање ДРУШТВА НАРОДА.

„ВЕРСАЈСКИ ПОРЕДАК“ (супростављен и Совјетској Русији)	
*28. Јун 1919. ВЕРСАЈСКИ МИР СА НЕМАЧКОМ - Алзас и Лорен враћени Француској -Сарска област и Гдањск (Данциг)- управа Друштва народа - исплата ратне одштете (1932. Прекинута исплата) - демилитаризација десне обале Рајне - Пољска добија део Пруске+Познањ -Данска добија Холштајн -ограничена војна сила -одузимање колонија	1919. МИР СА АУСТРИЈОМ У СЕН ЖЕРМЕНУ - забрана уједињења са Немачком - одузето 70% територије - ограничена војска
	1920. МИР СА ТУРСКОМ У СЕВРУ
1919. МИР СА БУГАРСКОМ У НЕИЈУ -одузимање Добруџе и Западне Тракије -ограничена војска	1920. МИР СА МАЂАРСКОМ У ТРИЈАНОНУ - одузето 60% територије - ограничена војска
НЕМА ВИШЕ: <u>ТУРСКОГ, АУСТРИЈСКОГ, РУСКОГ И НЕМАЧКОГ ЦАРСТВА</u>	*јануар 1919. Оснивање Друштва (Лиге) народа на Париској конференцији (В. Вилсон) *ЦИЉ: РЕШАВАЊЕ СПОРОВА МИРНИМ ПУТЕМ (Светски мир и колективна безбедност)
НОВЕ ДРЖАВЕ: Пољска, Чехословачка, Краљевина СХС, Литванија, Летонија, Естонија, Финска	*јануар 1920. Почетак рада са седиштем у ЖЕНЕВИ.

*1923. Уобразан развој привреде, 1927. Достигнут предратни ниво, средина 1929. ВРХУНАЦ

* ОКТОБАР 1929. СЛОМ ЊУЈОРШКЕ БЕРЗЕ- ПОЧЕТАК ЕКОНОМСКЕ КРИЗЕ (до 1933.)

*“ЊУ ДИЛ“- програм обнове САД председника Фенклина Делано Рузвелта

- Јавни радови, бескаматни кредити, државна помоћ за обнову рада банака

***ПРОТЕКЦИОНИЗАМ- економска политика која има циљ заштиту домаћих производа од конкуренције завођењем високих увозних царина (ПРИВРЕДНИ НАЦИОНАЛИЗАМ)

***БЕРЗА- место пословних састанака ради закључења послова

*1920. Право гласа добијају жене у САД, а у Европи прво у Великој Британији и Немачкој 1932.-„разбијен атом“

*Алберт Ајнштајн- теорија релативитета- 1921. НОБЕЛОВА НАГРАДА ЗА ФИЗИКУ

*Александар Флеминг-пеницилин

НАДРЕАЛИЗАМ (Андре Бретон-оснивач)

Књижевност: Елијар, Арагон, Лорка

Сликаство: Макс Ернст и С. Дали

Филм: Луис Буњуел

АВАНГАРДА:П. Пикасо и

С.Дали,В.Кандински

АРХИТЕКТУРА: Гропиус и ле Корбизје,

дизајнерска школа „БАУХАУС“

ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛИЗАМ

Књижевност: Жан Пол Сартр, Франц Кафка, Албер Ками.

"писци изгубљене генерације": Ерих

Марија Ремарк, Ернест Хемингвеј

Џејмс Џојс, Марсел Пруст, Вирџинија Вулф,

Вилијам Фокнер, Бертолд Брехт.

Сергеј Ејзенштајн "*Оклопњача Потемкин*"(унапредио технику филмске монтаже)

Први звучни филм-"*Певач цеза*"- 1927

1928.-Почетак доделе награде "*Оскар*"

1932.-Фестивал у Венецији

Глумци: *Чарли Чаплин, Рудолф Валентино, Грета Гарбо, Бет Дејвис*

***Најзначајније ОИ у Берлину 1936.- ЦЕСИ ОВЕНС

ЛИБЕРАЛИЗАМ- парламентарна демократија, устав и закон

ФАШИЗАМ И НАЦИЗАМ- „виша“ и „нижа“ раса, тоталитарни држава, нација изнад свега

КОМУНИЗАМ- бескласно друштво, диктатура пролетеријата, колектив и класа

**Велика Британија: конзервативци (крупни капитал, грађанско друштво и империјални интереси)- Балдвин, Остин и Невил Чембрлен и Черчил и лабуристи- заштитници радништва.

**Француска: 1934. Основан је НАРОДНИ ФРОНТ за одбрану од фашизма.

Председници влада: Ж. Клемансо, Аристид Бријан, Рејмон Поенкаре, Едуар Даладје.

**САД: Изолационизам, 1924. Индијанци добијају држављанство

**Совјетски Савез: национализација индустријских предузећа и банака

1917-1922- РАТНИ КОМУНИЗАМ

1919. (март) Оснивање КОМИНТЕРНЕ, на Лењинов предлог. (да потпомогне ширењу комунистичких идеја, уједињавање свих комунистичких идеја)

1922. Русија мења име у Савез Совјетских Социјалистичких Република (СССР) по Лењину

1922. Комунистичка партија бољшевика је једина партија

1924. ПРВИ УСТАВ СССР, ЛЕЊИНОВА СМРТ

ЈОСИФ ВИСАРИОНОВИЧ ДУГАШВИЛИ СТАЉИН- репресија, ГУЛАГ, култ личности

1929. ПЛАНСКА ПРИВРЕДА у СССР- покушај преласка од пољопривредне у индустријску државу

1933. по Стаљину СОЦИЈАЛИЗАМ је победио

****КОЛЕКТИВИЗАЦИЈА- добровољно или принудно удруживање индивидуалних пољопривредника у задружна домаћинства социјалистичког типа

ФАШИЗАМ У ИТАЛИЈИ

МАРТ 1919. Оснивање „БОРБЕНЕ

ГРУПЕ“ у Милану- против

парламентарне демократије, социјализма и комунизма.

*за окупљање свих Италијана у национални покрет.

*услови за долазак на власт:

НАЦИЗАМ У НЕМАЧКОЈ

1919-1933 ВАЈМАРСКА РЕПУБЛИКА

1919-1923- парламентарна демократија на удару револуционара и деснице

1924-1929- политичка и економска стабилност, ради на стварању мира

1929-1933- слом парламентарних и демократских

-привредна криза
-инфлација
-незапосленост
-политички немири
СЕПТЕМБАР 1919.- фашисти су умарширали у Ријеку (Габријел Данунцио)
ФАШИЗАМ (“IL FASCIO”/ УДРУЖЕЊЕ)
ОКТОБАР 1922.- МАРШ НА РИМ и Мусолини постаје премијер Италије
**ДУЧЕ (премијер, МИП, МУП)
1923.- легализација партијске војске
До 1926. Заведена ЈЕДНОПАРТИЈСКА ДИКТАТУРА
*култ личности, расизам
*1929. ЛАТЕРАНСКИ УГОВОР- подршка РКЦ
„Желим да направим Италију великом, поштованом и државом које се плаше“
*осваја Абисинију (Етиопију)
*1936. ПАКТ ОСОВИНЕ РИМ-БЕРЛИН

институција, неспоразум са Антантом, криза 1919. Адолф Хитлер постаје члан НЕМАЧКЕ РАДНИЧКЕ ПАРТИЈЕ
НАЦИОНАЛНА СОЦИЈАЛИСТИЧКА НЕМАЧКА РАДНИЧКА ПАРТИЈА (НСДАП)- **Нацистичка(Националсоцијалистичка)партија
„Смеђе кошуље“- јуришни одреди
„Црне кошуље“- ЛИЧНА ГАРДА
„Фирер“- неприкосновени вођа
„Хитлерјугенд“полувојна омладинска организација
1923. НЕУСПЕШАН МИНХЕНСКИ ПУЧ
1928. НАЦИСТИ ПРВИ ПУТ УЛАЗЕ У НЕМАЧКИ ПАРЛАМЕНТ
1930.- 107 мандата- 2 партија у Парламенту
Јул 1932.- 230 мандата- најјача партија
30. јануар 1933. ПРЕДСЕДНИК ХИНДЕНБУРГ ЈЕ ИМЕНОВАО ХИТЛЕРА ЗА КАНЦЕЛАРА.
*Паљење Рајхстага и забрана рада Комунистичке партије
*МАРТ 1933. НОВИ ИЗБОРИ.

1933-1945. ТРЕЋИ РАЈХ

*Хитлер влада по декретима--- **НАЦИСТИЧКА ДИКТАТУРА**

*1933.- Основан ГЕСТАПО (ТАЈНА ПОЛИЦИЈА)

*1933. ДАХАУ код МИНХЕНА- **први логор за политичке противнике**

*март 1933. Бојкот јеврејских продавница и фабрика

***Август 1934- Хинденбургова смрт---- ХИТЛЕР= КАНЦЕЛАР+ПРЕДСЕДНИК**

*1934.- „Ноћ дугих ножева“- разрачунавање са неистомишљеницима у партији (Ернест Рем)

*1935.- **НИРНБЕРШКИ РАСНИ ЗАКОНИ (АНТИСЕМИТИЗАМ)- немачки грађани су само они који имају „немачку крв“, жуте траке са Давидовом звездом. „НИЖА РАСА“- Јевреји,**

Роми, Словени

*9. Новембар 1938.- „КРИСТАЛНА НОЋ“- **ПОЧЕТАК ОТВОРЕНОГ НАСИЉА ПРЕМА ЈЕВРЕЈИМА**

Повод је био наводно убиство немачког дипломате у Паризу од стране Јеврејина из Пољске.

*1938. “БУБА“- понос аутоиндустрије

ЈОЗЕФ ГЕБЕЛС- Хитлеров министар националног просвећивања и пропаганде

*1926. ДОЛАЗАК ХИРОХИТА НА ВЛАСТ- ЈАЧАЊЕ ЈАПАНСКОГ МИЛИТАРИЗМА

*1931. Напад Јапана на Манџурију- оснивање марионетске власти

ОСНОВЕ НЕМАЧКОГ ИМПЕРИЈАЛИСТИЧКОГ ПРОГРАМА: **екстремни национализам, расизам и милитаристичка традиција

**1933. Оквири немачке спољне политике:

1) **Промена Версајског мировног поретка**

2) **Окупљање свих Немаца у једну државу**

НЕМАЧКИ ПРИВРЕДНИ ПРОСТОР-----Данска, Норвешка, Белгија, Холандија, Аустрија, Мађарска, Румунија, Бугарска, Југославија

1932. Немачка престаје да плаћа ратну одштету

1933. Немачка иступа из Друштва народа и прикључује Сарску област
1933. Мусолини обелоданио стварање ПАКТА ЧЕТВОРИЦЕ (Нем, Ита, Фра, ВБ)- против СССР и болшевизма- ПАКТ ЈЕ УСВОЈЕН ЈУНА 1933.
1935. Војна служба постаје обавезна и општа
1935. Италија заузима Абисинију
1936. Немачка запоседа Рајнску област

ШПАНСКИ ГРАЂАНСКИ РАТ 1936-1938

*побуна у Мароку против политике Народног фронта
*јул 1936. Франциско Франко (вођа шпанских десничара-фашиста) је извршио државни удар уз подршку Италије
*април 1939. Рат је завршен победом Франкових фашиста

Новембар 1936. АНТИКОМИНТЕРНА ПАКТ ЈАПАНА И НЕМАЧКЕ
1937. ПАКТУ ПРИЛАЗИ ИТАЛИЈА
Април 1938.- плебисцит у Аустрији- 99% АУСТРИЈАНАЦА ЈЕ ЗА АНШЛУС
Септембар 1938.- МИНХЕНСКИ СПОРАЗУМ- Судетска област издвојена из Чехословачке и припојена Немачкој
Март 1939.- ХИТЛЕР ЈЕ АНЕКТИРАО И ОСТАЛЕ ДЕЛОВЕ ЧЕХОСЛОВАЧКЕ
Април 1939.- Италија напада Албанију- албански парламент прихвата суверенитет Италије
Август 1939.- МОСКОВСКИ ПАКТ О НЕНАПАДАЊУ НЕМАЧКЕ И СССР (Рибентроп- Молотов)
Септембар 1940. **ФОРМИРАЊЕ ТРОЈНОГ ПАКТА**
****КОРИДОР- пролаз, део земље која спаја две територије

1932. РАЗБИЈЕН АТОМ
Теорија релативитета- Алберт Ајнштајн (1879-1955)
Жорж Леметр- Настанак свемира у Великом праску
Александар Флеминг 1928.- ПЕНИЦИЛИН, а пронађене су и вакцине против тетануса и жуте грознице.
1922. НАЈВЕЋЕ АРХЕОЛОШКО ОТКРИЋЕ- ТУТАНКАМОНОВА ГРОБНИЦА.
Ваневер Буш је 1925 конструисао први аналогни рачунар.
КЊИЖЕВНИЦИ СЕ БАВЕ СОЦИЈАЛНИМ ПРОБЛЕМИМА ("писци изгубљене генерације"- Ерих Марија Ремарк и Ернест Хемингвеј)

ВИРЦИЦИЈА ВУЛФ (1882-1941)- због рата извршила је самоубиство.
Есеји: Сопствена соба, између чинова, Смрт мољца, Обичан читалац.
Романи: Госпођа Деловеј, Ка светионику, Таласи, Орландо, Године.

ВАСИЛИЈ КАНДИНСКИ-КОМПОЗИЦИЈА 6- ПРВА АПСТРАКТНА СЛИКА У МИНХЕНУ
Интернационални стил- нови стил у архитектури (асиметрично уређивање и застакљивање)

ПАБЛО ПИКАСО (1881-1973)- Живео у Паризу- ТВОРАЦ КУБИЗМА.
Герника, Госпођице из Авињона, Велика зидна слика у палати УНЕСКО у Паризу.

1895. У ПАРИЗУ ЛУЈ И ОГИСТ ЛИМИЈЕР ОРГАНИЗУЈУ ПРВУ ФИЛМСКУ ПРОЈЕКЦИЈУ, А ПРВИ БИОСКОП У ЛОНДОНУ 1905.
СЕРГЕЈ ЕЈЗЕНШТАЈН је творац филмске монтаже (" Оклопњача Потемкин")
ДЗИГА ВЕРТОВ снима свакодневицу.

Први звучни филм- "Певач цеза" 1927.год.

Први ОСКАР додељен је 1928.год.

НАЈСТАРИЈИ ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ НА СВЕТУ ЈЕ У ВЕНЕЦИЈИ (ОД 1932.ГОД.)
ГЛУМЦИ: Чарли Чаплин, Рудолф Валентино, Грета Гарбо, Бет Дејвис, Клерк Гебл.

КРАЉЕВИНА СХС ПОСЛЕ ВЕЛИКОГ РАТА

На површини новоформиране Краљевине СХС од 248666 м² живело је око 12 милиона становника.

На чело прве владе постављен је радикал Стојан Протић, по председник владе био је Словенац Антон Корошец, а МИП Хрват Анте Трумбић, МУП- Светозар Прибићевић, шума и руда Мехмед Спахо.

Привремено народно представништво било је састављено од српских парламентарца, чланова Народног вијећа, као и представници Војводине и Црне Горе.

На челу Представништва био је др Иван Рибар.

Народна радикална странка	Подржавани од српског сељаштва и грађанства. Никола Пашић.
Демократска странка	Основана у Сарајеву 1919. За јединствену и чврсту ЈУГ државу . "Троимени народ"- Љубомир Давидовић.
Хрватска републиканска сељачка странка	Залаже се да Хрвати прво треба да се изборе за своју државу па да се уједине са Србима. Стјепан Радић----Влатко Мачек. 1925. Признају уставно уређење Југославије и мењају име у Хрватска сељачка странка.
Словенска људска странка	За ослобођење Словенаца и стварање југословенске државе. словеначка посебност. Антон Корошец.
Југословенска муслиманска организација	Богатији муслимани из БиХ, југословенство , Мехмед Спахо
Социјалистичка радничка партија	Од 1920. Комунистичка партија. Забрањена Обзномом 30.децембра 1920. 2.август 1921. ЗАКОН О ЗАШТИТИ ДРЖАВЕ.
Југословенска радикална заједница	Милан Стојадиновић

ПРВИ ИЗБОРИ У НОВОЈ ДРЖАВИ ОДРЖАНИ СУ НОВЕМБРА 1920.ГОДИНЕ.

НАЈВИШЕ

УСПЕХА ИМАЛИ СУ ДС, НРС, ХРСС, КПЈ.

НА ВИДОВДАН 28. ЈУНА 1921.-----ВИДОВДАНСКИ УСТАВ.

- ❖ уставна парламентарна монархија
- ❖ равноправност вероисповести, језика и писма
- ❖ законодавна власт: краљ и скупштина, али краљ има већа обавештења
- ❖ краљева неприкосновева личност
- ❖ концепт народног и државног јединства "троимени народ"
- ❖ унитарна држава без унутрашњих граница---- 33 административне области
- ❖ централизам, али су сва демократска права била загарантована

"КРИЗА ПАРЛАМЕНТАРИЗМА" 1921-1929.

Краљевина је 1928. запала у драматичну кризу која је чак и претила цепањем државе на два дела: источни и западни. Политички сукоби били су на врхунцу који је уследио крајем 1928 када је радикалски посланик Пуниша Рачић у скупштини убио посланика ХРСС Павла Радића и Ђуру Басаричека, а смртно рањен је био и Стјефан Радић.

КРАЉ ЈЕ ОДЛУЧИО ДА ЗАВЕДЕ ЛИЧНУ ВЛАСТ КАКО БИ ЗЕМЉУ СПАСАО ОД РАСПАДА- ШЕСТОЈАНУАРСКА ДИКТАТУРА 6.ЈАНУАР 1929.

- ❖ Распуштена је скупштина
- ❖ Суспендован је Устав и забрањен рад политичких странака и организација
- ❖ Председник владе: генерал Петар Живковић
- ❖ Краљ носиоц целокупне власти, "између краља и народа не сме више бити посредника"
- ❖ Ослонац: дворски радикали и демократе, државна управа и полиција
- ❖ Подршка Француске и Велике Британије
- ❖ 116 члан- „Мали устав“

Диктатура је омогућила краљу да се обрачуна са политичким неистомишљеницима, а сматрао је и да би проглашењем "југословенске нације" довео до националног помирења. ПРИПАДНИЦИ ХРВАТСКЕ СТРАНКЕ ПРАВА (АНТЕ ПАВЕЛИЋ) ОДЛАЗЕ У ИНОСТРАНСТВО.

3.ОКТОБАР 1929.: КРАЉЕВИНА СХС —————> КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА.

Сепаратизам у Хрватској и Македонији: Усташе и ВМРО.

Ново уређење захтевало је и нови Устав--**СЕПТЕМБАР 1931. ОКРУИСАНИ УСТАВ**

- ✓ Подела земље на 9 бановина и управу града Београда са Земуним и Панчевом
- ✓ Бан има врховну власт и директно је одговоран краљу
- ✓ Краљ у ванредним околностима може поступати мимо Устава и закона
- ✓ Озакоњен је "прикривени апсолутизам"-незадовољство је остало.

СПОЉНА ПОЛИТИКА: Краљевина се ослањала на земље Антанте и Версајски мировни систем. Створена је и МАЛА АНТАНТА (Краљевина, Чехословачка и Румунија) 1921-1922. као одбрамбени савез, али и као препрека немачком надирању на исток и "заштитни кордон" према СССР. (Потписници: Јефтић, Титулеску, Бенеш)

До 1934. створен је и Балкански пакт са Румунијом, Бугарском и Грчком не би ли се ојачао положај према Италији, али и обезбедио од захтева Мађарске и Бугарске.

9.ОКТОБАР 1934. МАРСЕЈСКИ АГЕНТАТ НА КРАЉА АЛЕКСАНДРА И ЛУЈА БАРТУА.

После смрти краља, а с'обзиром да је Петар био малолетан, образовано је

Намесништво: кнез Павле, др Раденко Станковић, др Иван Перовић.

На првим изборима 5 маја 1935.г победио је Милан Стојадиновић који је формирао владу која је потрајала 4 године. Југославија је почела да се приближава Риму и Берлину, остала неутрална у подељеној Европи, али такође знатно економски ојачала.

Стојадиновић је био на челу Југословенске Радикалне заједнице(бивши радикали, СЛС,ЈМО).

Трговински уговор са Италијом 1936.г.

Милан Стојадиновић се сусрео са Хитлером јануара 1938. - обећао очување целовитости Краљевине.

Решавање "Хрватског питања" али будући да Стојадиновић није хтео било какве преговоре са Мачеком до напретка није дошло.

Српска опозиција ушла је у коалицију са Мачеком и тесно изгубила на изборима децембра 1938.г. Под притиском споља, ВБ, Стојадиновић подноси оставку и мења га Драгиша Цветковић фебруара 1939.г. Сву власт је имао кнез Павле који је због општих односа почео да се приклања Осовини, истовремено сматрајући да ће неутралним положајем очувати државу.

26.АВГУСТ 1939-СПОРАЗУМ ЦВЕТКОВИЋ-МАЧЕК О СТВАРАЊУ БАНОВИНЕ ХРВАТСКЕ

ВЛАДА ЦВЕТКОВИЋ-МАЧЕК наставила је Стојадиновићеву спољну политику ослонца на Рим и Берлин. 1940. Краљевина је потписала споразум са СССР чиме је међу последњим исти и признала.

Чак 51% становништва је био неписмен, а много боља ситуација је била у западним него у источним крајевима.

НАУЧНИЦИ:

Мика Петровић-Алас- математика; Александар Белић- лингвистика; Милутин Миланковић- астрономија; Јован Цвијић- географија; Слободан Јовановић- правне науке:

КЊИЖЕВНИЦИ:

Исидора Секулић, Милош Црњански, Растко Петровић, Драгиша Васић, Момчило Анастасијевић, Станислав Винавер, Иво Андрић.

ПОЗОРИШТЕ које има традицију код Срба и других народа било је врло атрактивно и популарно.

Оперске сцене постојале су у: Београду, Загребу, Дубровнику, Осиеку, Љубљани, Марибору.

ПРВА РАДИО СТАНИЦА—РАДИО БЕОГРАД ПОЧЕО ЈЕ СА РАДОМ 1924.Г., А НАЈУТИЦАЈНИЈЕ ДНЕВНЕ НОВИНЕ БИЛЕ СУ ПОЛИТИКА.

У ДОМЕНУ ПОШТОВАЊА ВЕРЕ ДРЖАВА ПОШТУЈЕ НАЧЕЛА УМЕРЕНОГ ЛИБЕРАЛИЗМА. СЛОБОДА ВЕРЕ И РАВНОПРАВНОСТ СВИХ ВЕРА БИЛА ЈЕ ЗАГАРАНТОВАНА У СВИМ УСТАВИМА.

ТРАДИЦИОНАЛНЕ ВЕРЕ КОЈЕ СУ УЖИВАЛЕ ОВО ПРАВО:

-СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

-РИМОКАТОЛИЧКА ЦРКВА

-ИСЛАМСКА ВЕРСКА ЗАЈЕДНИЦА, ПРОТЕСТАНТИ, МОЈСИЈЕВА ЈЕВРЕЈСКА ЦРКВА.

ВИДОВДАНСКИ УСТАВ	ОКТРОИСАНИ УСТАВ
28. јун 1921.	Септембар 1931.
уставна парламентарна монархија	Озакоњена диктатура
"троимени народ" Срби, Хрвати и Словенци.	Преименовање Краљевине СХС у Краљевина Југославија- Југословени.
Централизам и унитаризам - концепт народног и државног јединства	Строги централизам
Подела на 33 области	Подела на 9 бановина: ДРИНСКА- Сарајево САВСКА- Загреб ПРИМОРСКА- Сплит ЗЕТСКА- Цетиње МОРАВСКА- Ниш ВАРДАРСКА- Скопље ВРБАСКА- Бања Лука ДРАВСКА- Љубљана ДУНАВСКА- Нови Сад Управна област Београда са Панчевом и Земунском.

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ

УЗРОЦИ: Немачка жеља за осветом и Хитлерова самоувереност да ће ВБ и Француска морати да прихвате његов "Нови поредак". ТОТАЛНИ РАТ.

Усавршени су тенкови, авиони, радари све до појаве атомске бомбе. Посебна одлика је нацистичко убеђење о "вишој" раси и жеља уништења многих народа при чему доминира ХОЛОКАУСТ.

1. септембар 1939. Немачка напада Пољску чиме је почео рат. Рат је добио светске размере уласком Француске и ВБ 3. СЕПТЕМБРА 1939. Пољска је престала да постоји јер је њен други део запосео СССР, после напада 17. СЕПТЕМБРА, који је запосео и ОКТОБРА 1939.:

Литванију, Естонију и Летонију као и део Финске која је капитулирала МАРТА 1940.

Убрзо су пред Немачком капитулирале и Данска и Норвешка (9. АПРИЛ 1940.).

10. мај 1940. напад на земље Бенелукса и Француску. Напад није дошао са севера, како се очекивало са Мажино линије, већ преко Ардена.

Из Денкерка је евакуисано 200 000 савезничких војника, а **Немци су ушли у Париз 14. јуна и условили нестанак Француске која је капитулирала 22. јуна.** Већи делови бивају окупирани, а маршал Петен укида 3. Француску републику и заводи диктатуру- **ВИШИЈСКА ФРАНЦУСКА.**

11. ЈУНА ИТАЛИЈА ОБЈАВЉУЈЕ РАТ ВБ И ФРАНЦУСКОЈ.

- Немачки ваздушни напади на Британију отпочели су лета 1940.- БИТКА ЗА БРИТАНИЈУ.

Међутим Геринг као главнокомандујући LUFTWAFFE није успео у својој намери што ће бити први већи Хитлером неуспех, што је дошло и као резултат промене власти у Великој Британији јер је на челу владе сада био Винстон Черчил.

ЗА 75 ДАНА НЕМАЧКА ЈЕ ОСВОЈИЛА: ПОЉСКУ, НОРВЕШКУ, ДАНСКУ, ФРАНЦУСКУ, ХОЛАНДИЈУ, ЛУКСЕМБУРГ, БЕЛГИЈУ.

- Фашистичке земље су коначно 27. септембра 1940. издефинисале савез познат као ТРОЈНИ ПАКТ (НЕМАЧКА, ЈАПАН и ИТАЛИЈА). Током 1941. у њега су на различите начине увучени и: Данска, Финска, Бугарска, Мађарска, Румунија, Словачка и Манџуко).

Насупрот њима образована је **АНТИФАШИСТИЧКА КОАЛИЦИЈА.**

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ ДОНЕО ЈЕ НЕПРИРОДНИ КОАЛИЦИЈУ ИДЕОЛОШКИХ НЕПРИЈАТЕЉА: КАПИТАЛИСТИЧКЕ ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ И САД СА КОМУНИСТИЧКИМ СССР.

ФРОНТОВИ:

- ИСТОЧНИ- отворен "Барбаросом" 1941.
- ЗАПАДНИ- отворен "Оверлордом" 1944.
- СЕВЕРНОАФРИЧКИ- отворен италијанским нападом на Либију.
- ПАЦИФИЧКИ- отворен бомбардовањем луке Перл Харбур.

ОПЕРАЦИЈА "БАРБАРОСА" тј. немачки напад на СССР отпочела је рано ујутро 22. јуна 1941. и представља највећу војну операцију планирану икада. Фронт немачког наступања (190 дивизија) био је дуг 3000 км. Немци су напредовали ка Москви, а практично једини совјетски савезник у том тренутку била је оштра зима. Немци су били на 30 км од Москве када је совјетски командант Жуков наредио совјетску контраофанзиву 5-6. децембра 1941. Град је остао неосвојен.

МАРШАЛ ЖУКОВ- 1896- 1974. Био је истакнути командант Црвене Армије. Предводио совјетски напад на Берлин. Биће смењен 1957.

14. август 1941. АТЛАНСКА ПОВЕЉА - Черчила и Рузвелта давала је право сваком народу право на самоопредељење, а сам рат би био вођен до потпуног слома фашизма и нацизма.

Рат у Северној Африци испрва воде Италија и ВБ, а затим се укључују и Немачка и САД (1940-1943). Најзначајнија личност у овом делу био је Ервин Ромел "Пустињска лисица".

ФЕЛДМАРШАЛ ЕРВИН РОМЕЛ 1891-1944. Истакао се у борбама у Северној Африци и касније у Италији. Пошто се сумњало да је он један од организатора атентата на Хитлера извршио је самоубиство.

САД улазе у рат после јапанског бомбардовања њихове луке на Хавајима Перл Харбур 7.децембра 1941. На Пацифичком фронту доминирао је Јапан све до 1942. и битке код острва Мидвеј када САД преузимају примат.

На Источном фронту немачки циљ био је продрети до Волге и Кавказа због великих изворишта нафте. Тако ће доћи до сукоба око Стаљинграда у доњем току реке Волге.

Немачки напад на два велика града Стаљинград и Лењинград имао је и психолошки аспект због напада на градове који носе имена два велика совјетска идеолога.

АВГУСТ 1942.- ФЕБРУАР 1943.- С Т А Љ И Н Г Р А Д С К А Б И Т К А-напало је 1,5 милиона немачких војника, а преживело је свега 90 000. То је била огромна совјетска победа над немачком војском коју је предводио Фридрих фон Паулус.

ЛЕЊИНГРАД је преживео опсаду од 950 дана имајући МИЛИОН жртава.

НАЈВЕЋА ТЕНКОВСКА БИТКА У ИСТОРИЈИ - КУРСКА БИТКА АВГУСТА 1943.

Истовремено успехе бележе и Британци у Северној Африци. Највећи успех била је **победа Бернарда Монтгомерија над Ервином Ромелом у бици код ЕЛ-АЛАМЕЈНА НОВЕМБРА 1942.** Уследило је освајање Туниса и офанзива на Италију.

10. ЈУЛ 1943. ОТПОЧЕЛА ЈЕ ИНВАЗИЈА НА СИЦИЛИЈУ.

Острво је ускоро освојено, Мусолини разрешен власти, а краљ **ПОТПИСАО**

КАПИТУЛАЦИЈУ 8.СЕПТЕМБРА 1943. ГОДИНЕ.

Вермахт је на истоку доживео тешке поразе код Стаљинграда, Новгорода, али и у Украјини и на Криму.

Одлучујућа совјетска офанзива симболично је отпочела на трогодишњицу "Барбаросе" 22. јуна 1944. Совјети су стигли до Висле ослободивши Пољску, а касније и Румунију и Бугарску. Ради растерећења Источног фронта Стаљин је од својих западних савезника затражио одлучнија наступања. Отварање другог фронта у Европи договорено је на првој конференцији **Велике тројице (Черчил, Рузвелт, Стаљин)** –

28. НОВЕМБАР- 3. ДЕЦЕМБАР 1943. ТЕХЕРАНСКА КОНФЕРЕНЦИЈА.

ТО ЈЕ И ДОВЕЛО ДО ИСКРЦАВАЊА САВЕЗНИЧКЕ ВОЈСКЕ НА ЕВРОПСКО ТЛО У НОРМАНДИЈУ У ФРАНЦУСКОЈ У НОЋИ **5-6. ЈУНА 1944. ГОДИНЕ- ДАН Д тј:**

ОПЕРАЦИЈА ОВЕРЛОД.

Под командом америчког генерала **ДВАЈТА АЈЗЕНХАУЕРА** већ првог дана се искрцало 150 000 војника. Хитлер више није могао ништа будући да су његова ФАУ оружја каснила, а француски генерал Де Гол на челу Савезника већ је био умарширао у Париз и преузео власт. Сломљена је немачка контраофанзива у Арденима, заузет град Бон и област САР.

4-12.ФЕБРУАР 1945. КРИМСКА КОНФЕРЕНЦИЈА У ЈАЛТИ ВЕЛИКЕ ТРОЈИЦЕ-

разговор је вођен о послератном уређењу света и поделом на интересне сфере што је и био увод у **"ХЛАДНИ РАТ"**.

Берлин је окружен савезничком војском и 2. маја дефинитивно освојен. Раније 28.априла у Италији је ухваћен Мусолини и убијен.

8. МАЈ 1945. -НЕМАЧКА ЈЕ ПОТПИСАЛА БЕЗУСЛОВНУ КАПИТУЛАЦИЈУ ЧИМЕ ЈЕ РАТ У ЕВРОПИ БИО ОКОНЧАН.

На истоку рат је још увек у току, а нови амерички председник Хари Труман је одлучио да на Јапан баци атомску бомбу како би га приволео на капитулацију.

6.АВГУСТ 1945. БАЧЕНА ЈЕ ПРВА АТОМСКА БОМБА У ИСТОРИЈИ НА ХИРОШИМУ,

9. АВГУСТА И НА НАГАСАКИ.

**ТО ДОВОДИ И ДО ЈАПАНСКЕ КАПИТУЛАЦИЈЕ 2. СЕПТЕМБРА 1945. ГОДИНЕ
ЧИМЕ ЈЕ ЗАВРШЕН ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ.**

РАЗЛИЧИТИ ОБЛИЦИ ОКУПАЦИОНЕ ВЛАСТИ СУ ПРИМЕЊИВАНИ ТОКОМ РАТА:

-НЕПОСРЕДНА УПРАВА

-НЕМАЧКИ ПОМАГАЧИ су добили име по колаборационисти Видкуну Квислингу, норвешком премијеру

-АНТИСЕМИТИЗАМ је имао своје крваво поглавље што се види и по страдањима по многобројним концентрационим логорима: Аушвиц, Треблинка, Маутхаузен, Дахау, Бухенвалд, Јасеновац, Мајданек, Берген-Белзен. Пре него ли што су долазили у логоре Јевреји су живели у издвојеним деловима тзв ГЕТО. ОСНОВА- НИРНБЕРШКИ ЗАКОНИ 1935. ХОЛОКАУСТ је грчког порекла и означава уништење спаљивањем--- од 16 милиона жртава нацизма 6 милиона је било Јевреја.

Поред ових лоших карактеристика рата од новина су и : падобранци који се самостално користе у нападима, носачи авиона, напредак авиоиндустрије, атомска бомба, усавршавање тенкова и биолошког наоружања.

КОЛАБОРАЦИОНИСТА- САРАДНИК ОКУПАТОРА

БЛИЦКРИГ- БРЗИ РАТ

ЛОЈАЛИСТА- човек веран својој држави, поретку, законима и облику владавине
25.март 1941 потписивање Протокола о приступању Југославије Тројном пакту- Д.ЦВЕТКОВИЋ И ЈОАКИМ ФОН РИБЕНТРОП.

Међутим два дана касније **27. МАРТА** група официра на челу са Душаном Симовићем извршила је државни удар, срушила владу Цветковић-Мачек, малолетног краља Петра усталичила прогласивши га пунолетним. Све је било праћено бурним демонстрацијама. То је био повод југословенско-немачког рата јер Хитлер није могао да опрости "вероломство". Немачки "брзи рат" на Југославију за њу је био кобан. Напало је око 870 000 непријатељских војника из свих праваца, а сам рат како је назван и **Априлски почео је бомбардовањем Београда у рану зору 6.априла када је страдало између 2270 и 4000 грађана.**

Немачка војска 12. АПРИЛА улази у Београд.

АПРИЛСКИ РАТ ОТПОЧЕО 6.АПРИЛА БИО ЈЕ ЗАВРШЕН ВЕЋ 17.АПРИЛА ПОТПУНИМ СЛОМОМ КРАЉЕВИНЕ И ПОТПИСАНОМ БЕЗУСЛОВНОМ

КАПИТУЛАЦИЈОМ. Политички врх на челу са краљем био је приморан да напусти државу. 340 000 војника у заробљеништву.

10.АПРИЛА 1941. У ЗАГРЕБУ ЈЕ ПРОГЛАШЕНА НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА НА ЧЕЛУ СА АНТЕ ПАВЕЛИЋЕМ КАО ПРОФАШИСТИЧКА УСТАШКА

МАРИОНЕТСКА ДРЖАВА.

АЛОЈЗИЈЕ СТЕПИЊЕЦ.

Једино ће Србија бити постављена под непосредну немачку окупаторску власт и сведена на територије мање од оне Србије пре Балканских ратова.

Банат је био под управом фолксдојчера.

У Србији је била формирана **ВЛАДА НАРОДНОГ СПАСА**, наравно уз благослов Немаца, на челу са генералом **Миланом Недићем** - циљ спречавање даљег страдања уз неопходну сарадњу. "СРПСКА ДРЖАВНА СТРАЖА"- "НЕДИЋЕВЦИ".

Отворену сарадњу са Немцима пропагирао је и спроводио **ДИМИТРИЈЕ ЉОТИЋ** и његов **ЗБОР-СРПСКИ ДОБРОВОЉАЧКИ КОРПУС** уз отворену борбу против четника и партизана. **Коста Миловановић Пећанац** је на југу формирао четничке одреде стављајући их касније на располагање Недићу.

12. ЈУЛ 1941. ПЕТРОВДАНСКА СКУПШТИНА- ЦГ ПРОГЛАСИЛА НЕЗАВИСНОСТ ПОД ИТАЛИЈАНСКИМ ПРОТЕКТОРАТОМ

На Косову и Метохији Арбанаси спроведе жесток терор.

СС ДИВИЗИЈА "СКЕНДЕРБЕГ".

Устанак у Србији започели су четнички и партизански покрети са истим циљем и спремношћу да се оружјем супроставе окупатору, а вођство је одредило разлике.

ДРАГОЉУБ МИХАИЛОВИЋ 1893-1946. У међуратном периоду био је војни представник у Прагу и Софији. Почетак рата га затиче на месту начелника Штаба 2. Армије ЈВуО.

ПОДЕЛА ЈУГОСЛАВИЈЕ	ОКУПАТОР	ТЕРИТОРИЈЕ
	НЕМАЧКА	Недићева Србија и Банат, део Словеније
	МАЂАРСКА	Бачка, Барања са Прекомурјем и Међумурјем
	БУГАРСКА	Већи део Македоније, југоисточна Србија
	АЛБАНИЈА	Западна Македонија, источна Црна Гора, Косово и Метохија
	ИТАЛИЈА	Остатак Словеније, део Хрватског приморја и Далмација
	НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА	Хрватска без Далмације, Срем, БиХ. "Коначно решење" српског питања 1900000 1/3 ликвидирати, 1/3 покатоличити и 1/3 иселити

Пролећа 1941. године на Равној гори под вођством краљевог генерала Драгољуба Михаиловића формиран су четнички одреди од официра који су избегли заробљавања или погибију у Априлском рату.

Равногорски покрет представља језгро српског грађанског отпора; монархистички, лојалан антиосовинским снагама. Д. Михаиловић је био командант и потоњи министар војни.

Политичко тело покрета био је Централни национални комитет на челу са Драгишом Васићем (Стеван Мољевић, Младен Жујовић) који је био и међународно признат и веома близак идејама Српског културног клуба 1937. Покрет се труди да задржи своју основну војничку природу и да се држи даље од утицаја људи из политике и избегну политичке борбе.

СРПСКИ ПРОСТОР ПО РАВНОГОРЦИМА: СРБИЈА, БИХ, ДЕО ДАЛМАЦИЈЕ(ДУБРОВНИК И ЗАДАР), СРЕМ(ВУКОВАР, ВИНКОВЦИ, ДАЉ), ВОЈВОДИНА(БАНАТ, БАЧКА, БАРАЊА), КИМ, МАКЕДОНИЈА.

Одреди партизана формирала је и водила КПЈ, а политички руководиоци постали су војни команданти. КПЈ је донела одлуку о подизању устанка против окупатора. НА ДЕДИЊУ ОСНОВАН ГЛАВНИ ШТАБ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ; командант-Јосип Броз Тито.

КОМЕСАР- ПОЛИТИЧКИ РУКОВОДИЛАЦ ПАРТИЗАНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ.

Устанак у Белој Цркви код Крупња 7. јула 1941.- УБИСТВО 2 ЖАНДАРМА НА ВАШАРУ.

Војно саветовање партизана код Крупња у Столицама донело је неколико новина:

- ✓ ГШ је преименован у Врховни штаб НОПОЈ,
- ✓ борба је названа НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ
- ✓ нови органи власти постали су НОО- НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОРИ.
- ✓ "Смрт фашизму, слобода народу."

ЈАДАРСКИ ЧЕТНИЧКИ ОДРЕД ВЕСЕЛИНА МИСИТЕ ОСЛОБАЂА ЛОЗНИЦУ 31. АВГУСТА 1941. ШТО ЈЕ БИО ПРВИ ТАКАВ СЛУЧАЈ У ХИТЛЕРОВОЈ ОКУПИРАНОЈ ЕВРОПИ.

Немци су спровели једну офанзиву у септембру коју предводи Франц Беме када је више хиљада убијено, а 20 000 послато у конц.логоре.

ЈОСИП БРОЗ ТИТО 1892-1980.

ФЕДЕРАЛИЗАМ- НАЧИН СТВАРАЊА САВЕЗНЕ ДРЖАВЕ; СУПРОТНО УНИТАРИЗМУ И ЦЕНТРАЛИЗМУ.

СЕПАРАТИЗАМ- ТЕЖЊА ЗА ОТЦЕПЉЕЊЕ ИЗ НЕКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ.

ПЛАНИНИЦА- ПРВИ ЛОГОР ЗА ЗАРОБЉЕНЕ НЕМАЧКЕ ВОЈНИКЕ У ЕВРОПИ.

СПРОВОДЕ СЕ МАСОВНА СТРЕЉАЊА У КРАГУЈЕВЦУ, КРАЉЕВУ И ДРАГИНЦУ. ИАКО ЈЕ РАТ ПОЧЕО САРАДЊОМ ДВА ПОКРЕТА ОТПОРА ИПАК ЈЕ ДОШЛО ДО МЕЂУСОБНОГ СУКОБА И ГРАЂАНСКОГ РАТА.

КАДИЊАЧА ИСПРЕД УЖИЦА.

ДЕЦЕМБАР 1941. У ГРАДУ РУДО ОСНОВАНА ПРВА ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА.

То је убрзало слом устанка, а сукоб је потрајао до краја рата. Немци су одузели Ужице од партизана, а у децембру су заузели и Равну Гору.

Партизани се склањају у Босну, а четници у Санџак и у Црну Гору децембра 1941. Због немачко-ушашке офанзиве средином јануара 1942.г. партизански и четнички одреди морали су да избегну са тек основане слободне територије на Романији. Партизани се повлаче до Фоче ("Игмански марш") и ствара се нова слободна територија у горњем току Дрине око Фоче-пролеће 1942.

То је и време дешавања најдрастичнијег примера етничког чишћења једног простора у Југославији а то су била ушашко-немачка зверства на Козари. У збегу се налази 80 000 људи.

У Бихаћу крајем новембра 1942. састанак 54 делегата НОО из целе Југославије-- основан АВНОЈ- Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије које постаје политичко тело НОБ.

Председник југословенске владе у избеглиштву био је Слободан Јовановић.

Равногорски покрет тада је бројао 68 корпуса са 70 000 војника.

Немачка врховна команда организује операцију "Вајс" за уништење слободне територије око Бихаћа јануара 1943. Град је пао, а партизани су избегли на десну обалу Неретве рушећи и мостове у страху од четника.

НА НЕРЕТВИ ЈЕ И ДОШЛО ДО ВЕЛИКОГ СУКОБА ПАРТИЗАНА И ЧЕТНИКА У КОЈЕМ СУ ЧЕТНИЦИ БИЛИ ПОРАЖЕНИ, А ПАРТИЗАНИ ПРОБИВШИ НЕМАЧКИ ОБРУЧ УПУЋУЈУ СЕ КА ТРОМЕЊИ БиХ, ЦГ и СРБИЈЕ.

НЕМАЧКА ОПЕРАЦИЈА НАЗВАНА "ШВАРЦ" требало је да спречи прелазак партизана у Србију.

13. ЈУН 1943. БИТКА У ГОРЊЕМ ТОКУ ДРИНЕ НА СУТЈЕСЦИ КОД ТЈЕНТИШТА ЈЕ НАЈКРВАВИЈА БИТКА У РАТУ (САВА КОВАЧЕВИЋ), А ИСТОВРЕМЕНО ЈЕ РАЗОРУЖАНО 2000 ЈУРИШИЊЕВИХ ЧЕТНИКА.

29/30. НОВЕМБАР 1943. ДРУГО ЗАСЕДАЊЕ АВНОЈА-а У ЈАЈЦУ.

- Оформљен НКОЈ-Национални комитет ослобођења Југославије-партизанска влада
- Одузета су права избегличкој влади у Лондону
- Забрањен је повратак краљу Петру
- Ј.Б.Тито- маршал
- Признање 5 народа: Срби, Хрвати, Словенци, Македонци, Црногорци уместо некадашње пропаганде "троименог" народа
- 6 федералних јединица: Србија, Хрватска, Словенија, Македонија, БиХ, Црна Гора

Јануара 1944. године у селу Ба код Љига одржан је

Светосавски конгрес Равногорског покрета.

✓ Осуда одлука АВНОЈ-а

✓ За обнову југословенске државе као уставне и парламентарне народне монархије на челу са краљем Петром и династијом Карађорђевић.

БУЈАНСКА КОНФЕРЕНЦИЈА ДЕЦЕМБАР 1943- ЈАНУАР 1944. АЛБАНСКИХ КОМУНИСТА.

Одлука САД да уз помоћ СССР зада коначан ударац Немцима и Хитлеру врло је неповољно утицала и на Равногорски покрет који је аутоматски био изопштен из свих даљих савезничких планова. Југославија је све више постајала део совјетске интересне сфере будући да је и Черчилова Медитеранска стратегија- савезничко искрцавање на Балкану- доживела неуспех.

Британци су извршили и притисак на избегличку владу, приморали Јовановића на оставку кога је заменио Иван Шубашић.

16.ЈУН 1944. СПОРАЗУМ НА ВИСУ ТИТА И ШУБАШИЋА

-призната је НОВЈ уз обавезу југословенске владе да само њић помаже.

16-17. АПРИЛ 1944. ВАСКРС- САВЕЗНИЧКА БОМБАРДОВАЊА БЕОГРАДА.

АВГУСТ 1944. САСТАНАК ТИТА И ЧЕРЧИЛА У НАПУЉУ.

Краљ је био принуђен да распусти Врховну команду Југословенске вјеске у Отаџбини и разреши Михаиловића.

Партизанску офанзиву на Србију припремају Коча Поповић и Пеко Дапчевић. Већ у јулу 1944 су били спремни, а посао им је олакшан изласком Бугарске из рата.

Тито и Стаљин су договорили да Црвена армија може да пређе преко Југославије у походу на Берлин.

ЈЕСЕН 1944. НОВЈ и ЦА ЗАПОЧИЊУ ОФАНЗИВУ- ДО КРАЈА НОВЕМБРА ОСЛОБОЂЕНА ЈЕ ЦЕЛА СРБИЈА.

	РАВНОГОРСКИ ПОКРЕТ	ПАРИЗАНСКИ ПОКРЕТ
<u>вођа</u>	Генерал Драгољуб Михаиловић	Јосип Броз Тито
<u>Политичка организација</u>	Централни национални комитет	Народно ослободилачки одреди
<u>Убеђење</u>	монархисти	Комунисти
<u>Војна организација</u>	Команда четничког одреда Југословенске војске	Народно-ослободилачки партизански одреди Југославије (НОПОЈ)
<u>СТРАТЕГИЈА</u>	Избегавати сукобе све док Немачка не почне да доживљава поразе на великим фронтovima	За моментални сукоб са непријатељем
<u>ПОЛИТИЧКИ ЦИЉ</u>	Обнова Југославије као монархије на федералним принципима са јасно дефинисаним границама Велике Србије	Комунистичка револуција Преуређење Југославије на републиканским принципима у државну заједницу (федерацију) равноправних народа.

НОВЕМБАР 1944. СПОРАЗУМ ТИТО- ШУБАШИЋ У БЕОГРАДУ

- ✓ референдум после рата о државном уређењу уз усвојену платформу федерације равноправних народа
- ✓ забрањен повратак краља
- ✓ краљевско намесништво(7. марта 1945. именује Тита за председника владе, а Шубашић-МИП.

ОКТОБАР 1944.-МАЈ 1945- СРЕМСКИ ФРОНТ- мобилизација 250 000 српских младића а погинуло је око 13 000.

После ослобођења Хрватске, Словеније, Истре и Трста Немачкој није преостало ништа друго до да потпише капитулацију што је и учинила **15.МАЈА 1945.**

ХЕРМАН НОЈБАХЕР- "У ЈАСЕНОВЦУ ЈЕ СТРАДАЛО 750 000 СРБА."

13.МАЈ 1945. НА УШЋУ СУТЈЕСКЕ У ДРИНУ ДОШЛО ЈЕ ДО ПОСЛЕДЊЕ БИТКЕ ЈУ АРМИЈЕ СА ОСТАЦИМА ДЕМОРАЛИСАНИХ ЧЕТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА. НА ЗЕЛЕНГОРИ ЈЕ ЛИКВИДИРАНО ОКО 10 000 ЉУДИ.

КПЈ је после рата спроводила пропаганду уништења "Великосрпског шовинизма".

-БЕСКРАЈНА ОДАНОСТ ПАРТИЈИ

-уништено је српско грађанство, а идеологија комунизма је заживела у свим сферама.

20. ОКТОБАР 1944. ОСЛОБОЂЕН БЕОГРАД.

ЈЕСЕН 1941. САСТАНАК У ДИВЦИМА---Генерала Михаиловића и Александра Мишића са Немцима о прекиду немачких непријатељстава и да се четницима повери завођење мира у Србији, али су Немци тражили безусловну капитулацију.

МАРТОВСКИ ПРЕГОВОРИ ПАРТИЗАНА И НЕМАЦА У ГОРЊЕМ ВАКУФУ 1943.ГОД.

У току битке на Неретви ради "обостраног интереса"—став партизанске делегације да ће ратовати против западних савезника због ускокласних интереса и партизанске победе у грађанском рату.

НОВЈ ПОСТАЈЕ ЈУГОСЛОВЕНСКА АРМИЈА

КОНЦЕНТРАЦИОНИ ЛОГОРИ: БАЊИЦА, СТАРО САЈМИШТЕ, ЦРВЕНИ КРСТ (НИШ), КОПРИВНИЦА, СТАРА ГРАДИШКА, ЈАДОВНО, КРУШЧИЦА, ЈАСЕНОВАЦ.

АЛБАНСКА ПОБУНА ОКТОБАР 1944- ФЕБРУА 1945.- ЦАФЕР ДЕВА.
ОСНОВНЕ ОДЛИКЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА У ЈУГОСЛАВИЈИ СУ:

- ❖ Покора окупационим властима
- ❖ Свакодневни страх и од партизана и од четника
- ❖ Међусобна убиства комунистичких и четничких јатака
- ❖ Партизански преки судови

П о с л е р а т н и с в е т

Лондонски споразум августа 1945.- основи Међународни војни суд
НИРНБЕРШКИ ПРОЦЕС- СУЂЕЊЕ НАЦИСТИЧКИМ ЗЛОЧИНЦИМА- пресуда октобра 1946.-----

Смртна казна: Геринг, Рибентроп, Кајтел. Истовремено се води и Токијски процес.

Нова подела света усвојена је на савезничким конференцијама у Јалти и у Потсдаму.

На основу АТЛАНТСКЕ ПОВЕЉЕ из 1941. САД и ВБ, после рата биће основана

ОРГАНИЗАЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА као наследник ДРУШТВА НАРОДА са циљевима

. гаранције територијалног интегритета и

- ненасилних промена граница.

Оснивачка скупштина ОУН одржана је у Сан Франциску 25.април- 26.мај 1945.

Потписана ПОВЕЉА УН (50 држава) ступила је на снагу 24.октобра. (седиште- Њујорк)

- ✓ Гаранција међународног мира и безбедности
- ✓ Пријатељски односи у свету
- ✓ Сви спорови се решавају мирним путем
- ✓ Поштовање права човека и основних људских слобода
- ✓ Једнакост свих држава.

САСТОЈАЛА СЕ ОД 6 ОСНОВНИХ ОРГАНА:

- ❖ Генерална скупштина ОУН
- ❖ Савет безбедности (5 сталних чланица са правом вето (СССР(Русија), САД, Француска, Велика Британија и Кина)+ 10 изборних)
- ❖ Економско-социјални савет
- ❖ Старатељски савет

- ❖ Међународни суд правде
- ❖ Секретаријат

ДЕКОЛОНИЗАЦИЈА:

1947. независност је добила Индија (Махатма Ганди), а индијски подконтинент су раније Британци поделили на Индију и Пакистан.

На Далеком истоку уместо британског царства биће основан **Комонвелт** као заједница народа Француска се најтеже одрицала својих територија па у Индокини ратује 7 година и била поражена од Хо Ши Мина 1954. уз стварање нових држава: Лаос, Камбоџа, Северни и Јужни Вијетнам, док су у Африци независност добили после оружаних побуна: Алжир(независност 1962. после 8-огодишњег рата против Француске), Тунис и Мароко.

Коначно су и Јевреји добили своју државу поделом Палестине проглашењем **Израела 14.маја 1948.** год. Напади арапских држава на Израел: 1948, 1967, 1973.- **БЛИСКОИСТОЧНА КРИЗА.**

ХЛАДНИ РАТ ПРЕДСТАВЉА ЗАОШТРЕНОСТ У ОДНОСИМА ВЕЛИКИХ СИЛА; ВОЂЕН БЕЗ ОРУЖЈА И У СВИМ ОСТАЛИМ СФЕРАМА ЖИВОТА И РАДА.

После рата Немачка је подељена на 4 окупационе зоне(САД,СССР, Француска и В.Британија) са циљем искорењивања милитаризма и нацизма.

Винстон Черчил је творац термина "**Гвоздена завеса**" и "**Хладни рат**" при посети Фултону, САД.

"Труманова доктрина" оцртава поделу света на два лагера, а САД прихватају обавезу одбране Грчке и Турске од спољне агресије.

МАРТ 1948.-МАЈ 1949. БЛОКАДА ЗАПАДНОГ БЕРЛИНА ОД СССР ЗБОГ НАЈАВЉЕНОГ УЈЕДИЊЕЊА ОКУПАЦИОНИХ ОБЛАСТИ НА ЗАПАДУ.

Мај 1949.- проглашена је "Западна Немачка"- Савезна Република Немачка, а Совјети су од своје зоне основали "Источну Немачку" тј. Демократску Републику Немачку.

БЕРЛИНСКИ ЗИД СИМБОЛ ХЛАДНОГ РАТА ИЗГРАЂЕН ЈЕ 1961.

Април 1949. оснивање НАТО пакта од МИП: САД, ВБ, Француске, Холандије Белгије, Луксембурга, Норвешке, Исланда, Канаде, Италије, Португала, Данске **СА ЦИЉЕМ СПРЕЧАВАЊА ПРОДОРА СССР У ЗАПАДНУ ЕВРОПУ.** Седиште је било у Бриселу.

Августа 1949. СССР саопштава да има атомску бомбу, а у октобру комунисти долазе на власт у Кини.

14. мај 1955. формиран је ВАРШАВСКИ ПАКТ: СССР, Бугарска, Румунија, Чехословачка, Источна Немачка, Мађарска, Пољска, Албанија (од 1968.). Седиште у Москви уз јединствен Генералштаб.

Западна Европа почиње своју интервенцију на пољу економије и тако је основана **ЕВРОПСКА ЕКОНОМСКА ЗАЈЕДНИЦА 1958. ГОДИНЕ.** Тај **РИМСКИ СПОРАЗУМ** потписују **ФРАНЦУСКА, САВЕЗНА РЕПУБЛИКА НЕМАЧКА, ИТАЛИЈА, ХОЛАНДИЈА, БЕЛГИЈА И ЛУКСЕМБУРГ.** ОНА ЋЕ 1992. ГОД. ПРЕРАСТИ У ЕВРОПСКУ УНИЈУ (СПОРАЗУМ У МАСТРИХТУ).

4. октобар 1957. лансиран "СПУТЊИК"- вештачки сателит у земљину орбиту- **ПОЧЕТАК СВЕМИРСKE ТРКЕ ИЗМЕЂУ ДВЕ СУПЕРСИЛЕ.**

1959. ФИДЕЛ КАСТРО је дошао на власт на Куби- комунистички револуционар. Председник САД Џон Кенеди одобрава план свргавања, а Никита Хрушчов шаље војну помоћ Куби што води до----- **ОКТОБАР 1962. КУБАНСКА КРИЗА**- 48 САТИ СВЕТ ЈЕ БИО У НЕИЗВЕСНОСТИ.

1972. потписан је први споразум о ограничавању нуклеарног наоружања САД и СССР Брежњева и Никсона.

Дон Кенеди 1917-1963.- конгресмен од 1947, а сенатор 1952. Био је најмлађи председник САД са 43 године као кандидат демократа. Убијен у атентату у Даласу 1963.

У ВИЈЕТНАМСКОМ РАТУ изгинуће 3 милиона Вијетнамаца и 58 000 војника САД. САД се повлаче 1973., а **1975.** СЕВЕРНИ(КОМУНИСТИЧКИ) ВИЈЕТНАМ је ујединио цео ВИЈЕТНАМ.

1949. ОСНОВАН ЈЕ САВЕТ ЕВРОПЕ са замишљеним јединством грађана европских земаља уз поштовање демократских начела и људских права.

Од 1985. МИХАИЛ ГОРБАЧОВ је на челу КПСССР тражећи радикалне реформе у свим сферама. **ПРОГРАМ ОБНОВЕ ДРУШТВА НАЗВАН ЈЕ "ПЕРЕСТРОЈКА"**. КП више није владајућа странка, а проглашена **независност УКРАЈИНЕ, БЕЛОРУСИЈЕ И РУСИЈЕ 1991. ОЗНАЧИЛЕ СУ РАСПАД СССР.**

Источна Европа била је сателит политике СССР, ниског животног стандарда, лоше робе и форсирања тешке индустрије.

У **Мађарској 1956.** уместо Мађаша Ракошија долази Имре Нађ и спроводи либералне реформе. земља излази из ВАРШАВСКОГ ПАКТА, а после совјетске инвазије побуна је угушена а НАЂ стрељан.

1968. Совјетска окупација Чехословачке.

1980. У ПОЉСКОЈ се јавља синдикат "СОЛИДАРНОСТ" после побуне на бродоградилшту у Гдањску. Војни врх је извршио државни удар 1981, а на првим слободним изборима 1989. опозиција је победила НА ЧЕЛО државе ДОЛАЗИ ЛЕХ ВАЛЕНСА.

1989. У ЧЕХОСЛОВАЧКОЈ- писац ВАЦЛАВ ХАВЕЛ- председник парламента, А У БУГАРСКОЈ ЈЕ смењен ТОДОР ЖИВКОВ.

После демонстрација у Источној Немачкој председник Ерих Хонекер је поднео оставку, а после рушења Берлинског зида уследило је ОКТОБРА 1990. УЈЕДИЊЕЊЕ НЕМАЧКЕ.

1989. РУМУНСКА РЕВОЛУЦИЈА ПРОТИВ НИКОЛАУА ЧАУШЕСКОГ.

СЛОМ КОМУНИЗМА У ИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ 1990.

***Социјалистичка федеративна република Југославија**

После рата приоритетно је било питање обнове земље али и њено јединство.

Југославија се изграђује по узору на СССР - комунистички централизована заснована на власти једне партије-КПЈ и једне личности- Јосип Броз Тито.

Поред њега највиши партијски руководиоци били су : **Мошо Пијаде, Борис Кидрич и Едвард Кардељ.**

Југославија се обнавља захваљујући СССР-у и УНРА- *Управа Уједињених нација за помоћ и обнову.* Новооформљена ОЗНА(Одељење за заштиту народа) сурово се обрачунава са свим неистомишљеницима

АВНОЈ је прерастао у Привремену народну скупштину уз припаднике Народног фронта, а на првим послератним изборима једина опозиција била је ДС и Милан Грол. Пошто је донет закон о забрани рада свим странкама у земљи.

На изборима 11. новембра 1945. опозиција не учествује. Потпуна победа Народног фронта.

29. НОВЕМБРА 1945. ПРОГЛАШЕНА ЈЕ РЕПУБЛИКА И УКИНУТА МОНАРХИЈА
31. ЈАНУАР 1946. УСТАВ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

- Савезна народна држава републиканског облика
- Заједница равноправних народа.

Тако су озаконичене одлуке 2. заседања АВНОЈА.

Био је привидни федерализам због строге централизације КПЈ.

Држава не почива на Уставу већ на власти једне партије, њеној вољи и организацији и вољи једног човека. Прокламована је пуна сувереност република уз потврђено право на отцепљење од федерације.

Једино је Србија на основу Устава добила две аутономне покрајине, иако се то могло применити и у другим републикама.

УСТАВ ЈЕ ОЗАКОНИО СТАРУ НАЦИОНАЛНУ ПОЛИТИКУ КПЈ ТЈ "ОСЛОБАЂАЊЕ СВИХ НАРОДА У ЈУГОСЛАВИЈИ ОД "ВЕЛИКОСРПСКОГ ХЕГЕМОНИЗМА".

- ❖ ПРИНУДНИ ОБАВЕЗНИ ОТКУП све до 1952.
- ❖ АГРАРНА РЕФОРМА У ВИДУ КОЛЕКТИВИЗАЦИЈЕ до 1953.
- ❖ ОМЛАДИНСКЕ РАДНЕ АКЦИЈЕ(пруге Шамац-Сарајево и Брјко-Бановићи)

1946. Закон о национализацији- држава постаје власник већине банака, рудника, индустријских и трговачких предузећа. Сва предузећа су до краја 1948.год. постала државна својина.

ФНРЈ је била један од оснивача ОУН. Испрва се ослањала на СССР и социјалистичке земље.

1945. Потписан је Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и послератној сарадњи са СССР априла 1945 у Москви.

Југославија полако напушта политику равнотеже са свим државама и изградњи по узору на СССР. Успостављени су и пријатељски односи са Бугарском и Албанијом уз планове федералистичког уједињења.

У спољној политици доминира **ГРИЋАНСКА КРИЗА СА ИТАЛИЈОМ, СУКОБ СА АУСТРИЈОМ ОКО КОРУШКЕ ТЕ СЛАЊЕ ПОМОЋИ ГРЧКИМ ПАРТИЗАНИМА-ЕЛАС.** ФНРЈ одбија Маршалов план помоћи САД 1947, а **СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ЗЕМЉЕ ЋЕ НА ОДГОВОР НА ОВАЈ ПЛАН ОСНОВАТИ ИНФОРМБИРО, АЛИ ЈЕ ЖЕЉА ДА СЕ СВЕ КП ЗАПАДНИХ ЗЕМАЉА СТАВЕ ПОД РУКОВОДСТВО СССР.**

1948. Стаљин притиска Југославију у вези са стварањем федерације са Бугарском, али и због политике према Албанији. Није дозвољаван аутономан статус једне КП унутар ИБ.
ЈУНА 1948. ИНФОРМБИРО ЈЕ ОПТУЖИО КПЈ КАО "КУЛАЧКУ ПАРТИЈУ" КОЈА ВОДИ АНТИСОВЈЕТСКУ ПОЛИТИКУ.

Букурешт 1948- 2. заседање ИБ--"Резолуција о стању у КПЈ".

КПЈ је одбацила оптужбе Москве уз окретање све теснијој сарадњи са западним земљама. Једноставно СССР није могла да прихвати постојање различитих путева у борби за социјализам, уз залагање за равноправност и поштовање самосталности КП у међународним односима.

Регулишу се успостављени односи са Западом. Тито је оформио и логор ГОЛИ ОТОК за Стаљинове присталице у Југославији. Поред њега логори су и на Св.Гргуру, Билећи, Старој Градишки.

Југославија нормализује односе са западним земљама: 1951. укинута рано стање са Немачком, регулисани односи са Италијом 1954., Аустријом и Грчком 1955.

1953. Југославија, Турска и Грчка потписују "Уговор о пријатељству и сарадњи"- (Балкански савез) која би имала заштиту НАТО пакта. Стаљинова смрт 1953. је отопила односе о чему сведочи и **Београдска декларација** коју су потписали Тито и Хрушчов.

Југославија је била и један од иницијатора **Покрета несврстаних** чија је оснивачка скупштина била у Београду 1961. (25 држава).

Залаже се за: попуштање затегнутости, превазилажење односа насталих хладним ратом уз општу сарадњу на принципима равноправности и немешања у унутрашњу политику.

Прелом у политичком и друштвеном систему Југославије уследио је 1950.г. увођењем САМОУПРАВЉАЊА када је државна својина преиначена у друштвену.

Раднички савети одлучују о пословању, а сам развитак привреде доприноси побољшању услова живота и порасту стандарда.

На 6. Конгресу 1952. КПЈ је променила име у СКЈ. Народни фронт је преименован у Социјалистички савез радног народа Југославије- ССРНЈ, али вишепартијски систем није обновљен. 1953. Савезна влада је преименована у СИВ(Савезно извршно веће), а министарства у секретаријате. Установљена је и функција председника републике.

Народни фронт прерастао у Социјалистички савез радног народа Југославије (ССРНЈ). САМОУПРАВЉАЊЕ ЈЕ БИЛО ЗАМИШЉЕНО ПО ПРИНЦИПУ ДА РАДНИ ЉУДИ ОДЛУЧУЈУ О ОДНОСИМА, РАСПОДЕЛИ ДОХОТКА...

60-их година се уочава неравномерност привредног развоја јер је потрошња већа од производње. Већа су била задужења у иностранству, а стандард је растао услед помоћи Запада. До 1980. Југославија је добила 80 милиона \$ неповратне помоћи.

СПРОВЕДЕНА ПРИВРЕДНА РЕФОРМА 1965. ДОПРИНОСИ ВЕЋЕМ ИЗВОЗУ РОБЕ И УСЛУГА, АЛИ УЗ МАСОВНУ ЕМИГРАЦИЈУ. ВЕЛИКА ПОЛИТИЧКА КРИЗА ЈЕ ПРИВИДНО СМИРЕНА УСТАВОМ 1974. ГОДИНЕ.

ЈУН 1966. БРИОНСКИ ПЛЕНУМ- смена Александра Ранковића, потпредседника СФРЈ и шефа обавештајне службе- други човек државе.

1968. ВЕЛИКЕ СТУДЕНТСКЕ ДЕМОНСТРАЦИЈЕ- први масовни излазак омладине на улице и исказивање политике нерасположења према владајућој догми.

ЗАХТЕВИ:

- ✓ доследна расподела дохотка према раду,
- ✓ акцију против богаћења,
- ✓ укидање свих привилегија,
- ✓ демократизацију СКЈ,
- ✓ слобода политичког окупљања и побољшање стања на Универзитету.

УСТАВНИМ АМАНДМАНИМА 1969. И 1971. ОБЕЗБЕЂЕНА ЈЕ ВЕЋА САМОСТАЛНОСТ СРПСКИМ ПОКРАЈИНАМА ДОБИВШИ СТАТУС УСТАВНОГ ЕЛЕМЕНТА ФЕДЕРАЦИЈЕ.

1971. МАСПОК (Славко Дабчевић и Мика Трипало) у Хрватској је почео интензивно да пропагира независност.

У Србији Марко Никезић и Латинка Перовић траже промену политике, а од Тита су названи "либералног" тј. "технократског" карактера и проглашени су непријатељима социјализма.

Осуђени су и смењени 1972.

СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА ДОБИЋЕ НОВИ УСТАВ 21. ФЕБРУАРА 1974. ГОДИНЕ.

САМ УСТАВ ЈЕ ПРЕДСТАВЉАО ПОКУШАЈ СПАСАВАЊА ЈУГОСЛАВИЈЕ.

- ✓ Већа самосталност република и покрајина
- ✓ Републички суверенитет постао је јачи од савезног суверенитета
- ✓ Установљено је Председништво СФРЈ уместо председника
- ✓ Републички суверенитет јачи од савезног
- ✓ Доживотни председник- Тито.

Заједништво слаби, економија се уситњава, а покрајине су изједначене са републикама. Јосип Броз Тито умире 4.маја 1980. у Љубљани. Он јесте успео да одржи Југославију, али са његовом смрти почело је незауостављиво да нестаје његово дело- ЈУГОСЛОВЕНСКА ФЕДЕРАЦИЈА, САМОУПРАВЉАЊЕ И НЕЗАВИСНОСТ.

УСТАВ		
ВИДОВДАНСКИ	ОКТРОИСАНИ	ФНРЈ
28. јун 1921.	Септембар 1931.	31. јануар 1946.
уставна парламентарна монархија	Озакоњена диктатура	Савезна народна држава републиканског облика
"троимени народ" Срби, Хрвати и Словенци.	Преименовање Краљевине СХС у Краљевина Југославија- Југословени.	Заједница 5 равноправних народа: Срби, Хрвати, Словенци, Македонци, Црногорци
Централизам и унитаризам - концепт народног и државног јединства	Строги централизам	Био је привидни федерализам због строге централизације КПЈ.
Подела на 33 области	Подела на 9 бановина: ДРИНСКА- Сарајево САВСКА- Загреб ПРИМОРСКА- Сплит ЗЕТСКА- Цетиње МОРАВСКА- Ниш ВАРДАРСКА- Скопље ВРБАСКА- Бања Лука ДРАВСКА- Љубљана ДУНАВСКА- Нови Сад Управна област Београда са Панчевом и Земун.	Подела на 6 република уз 2 аутономне области: РЕПУБЛИКА СРБИЈА- Београд РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА- Загреб РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА- Љубљана РЕПУБЛИКА БИХ- Сарајево РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА- Скопље РЕПУБЛИКА ЦРНА ГОРА- Подгорица АП ВОЈВОДИНА- Нови Сад АП КИМ- Приштина

ФУДБАЛЕРИ: Владимир Беара, Велибор Васовић, Милан Галић, Бобек, Митић, Зебец, Чајковски, Шекуларац, Шошкић, Бора Костић, Џајић, Петровић...

ОЛИМПИЈСКЕ ИГРЕ

ЗЛАТО: 1960 (РИМ)

СРЕБРО: 1948, 1952, 1956

БРОНЗА: 1984 (ЛОС АНЂЕЛЕС)

ЕВРОПСКА ПРВЕНСТВА:

СРЕБРО: 1960,1968

СВЕТСКА ПРВЕНСТВА:

БРОНЗА: 1930 (МОНТЕВИДЕО)

АТЛЕТИКА: Иван Губијан (олимпијско сребро у бацању кугле 1948)

ТРЧАЊЕ: Фрањо Михаљић (олимпијско сребро у маратону 1956) маратон), Вера Николић, Снежана Пајкић, Оливера Јевтић

СКОК У ВИС: Драгутин Топић

СКОК У ДАЉ: Ненад Стекић

КОШАРКА: Љубодраг Симоновић, Радивој Кораћ, Иво Данеу, Крешимир Ћосић, Дамир Шолман, Петар Сканси, Драган Кићановић, Дражен Далипагић, Зоран Славнић, Рајко Жижич, Мирза Делибашић

ЕВРОПСКА ПРВЕНСТВА У КОШАРЦИ:

ЗЛАТО: 1973,1975,1977,1989,1991

СРЕБРО: 1961,1965,1969,1971,1981

БРОНЗА: 1963,1979,1987

СВЕТСКА ПРВЕНСТВА У КОШАРЦИ:

ЗЛАТО: 1970,1978,1990

СРЕБРО: 1963,1967,1974

БРОНЗА: 1982,1986

ОЛИМПИЈСКЕ ИГРЕ

ЗЛАТА: 1980 (МОСКВА)

СРЕБРА: 1963,1967,1974

БРОНЗЕ: 1982,1986

1984. ОЛИМПИЈСКЕ ИГРЕ У ЛОС АНЂЕЛЕСУ: ЗЛАТНЕ МЕДАЉЕ СУ ОСВОЈИЛИ: РУКОМЕТАШИ, РУКОМЕТАШИЦЕ, ВАТЕРПОЛИСТИ. БРОНЗАНУ МЕДАЉУ: КОШАРКАШИ И ФУДБАЛЕРИ

Први југословенски филм награђен Оскаром? ФИЛМ СУРОГАТ 1962.

КАНДИДАТИ ЗА ОСКАРА: „Скупљачи перја“ (1967. Александра Петровића), „Битка на

Неретви“ (1969. Вељка Булајића) „Отац на службеном путу“ (1985. Емир Кустурица),

„Подземље“ (1995. Емира Кустурице)

ДОБИТНИЦИ ЗЛАТНЕ ПАЛМЕ У КАНУ: 1985. „Отац на службеном путу“ (Емир Кустурица 1985.

Оснивање Европске економске заједнице-1958.

ХРОНОЛОГИЈА VIII РАЗРЕД

- 1860–1918. Владавина кнеза (од 1910. краља) Николе Петровића у Црној Гори
 1868–1889. Владавина кнеза (од 1882. краља) Милана Обреновића
 1876–1877. Први српско-турски рат. Војнички пораз Србије
 1877–1878. Други српско-турски рат. Победа Србије
 1878. 13. јун – 13. јул Берлински конгрес
 – Србији и Црној Гори призната независност и територијално проширење;– А-У - право да окупира БиХ
 1879. У Црној Гори основани Државни савет, Министарство, Велики суд
 1881. Оснивање странака у Србији
 1881. Укидање Војне крајине
 1881. Тајна конвенција Србије с Аустро-Угарском
 1882. Србија проглашена за краљевину
 1882. Закон о основним школама, којим је у Србији уведено обавезно основно школовање за сву децу
 1882–1903. Калајев режим у Босни и Херцеговини
 1883. Тимочка буна
 1884. Пуштена у саобраћај пруга Београд–Ниш, прва железничка саобраћајница у Србији
 1885. Српско-бугарски рат
 1888. Донет устав, којим је уведен пун парламентаризам
 1889–1903. Владавина Александра Обреновића
 1903. Мајски преврат – гашење династије Обреновић и долазак на власт Карађорђевића
 1903–1921. Владавина краља Петра Карађорђевића
 1905. Велика школа прерасла у Београдски универзитет
 1905. Књаз Никола Петровић октроисао устав у Црној Гори
 1905. Формирана српско-хрватска коалиција
 1906–1911. Царински рат Србије и Аустро-Угарске
 1908. Младотурска револуција
 1908. Аустроугарска прогласила анексију Босне и Херцеговине
 1908. Велеиздајнички процес против Срба у Загребу
 1910. Црна Гора проглашена за краљевину
 1912–1913. Први балкански рат
 1913. Други балкански рат

1914.	
28. јун	Сарајевски атентат
23. јул	Аустро-Угарска упутила ултиматум Србији
28. јул	Аустро-Угарска објављује рат Србији
1. август	Немачка објављује рат Русији
3. август	Немачка напада Белгију и објављује рат Француској
4. август	Велика Британија објављује рат Немачкој
6. август	Црна Гора објављује рат Аустро-Угарској
август	Церска битка – прва савезничка победа у Првом светском рату
септембар	Битка на Марни – неуспела немачка офанзива
децембар	Српска победа у бици на Колубари
децембар	Нишка декларација, којом су прокламовани ратни циљеви Србије
1915.	
април	Тајни Лондонски уговор сила Антанте и Италије

октобар	Велика офанзива Немачке, Аустро-Угарске и Бугарске против Србије
новембар–децембар	Повлачење српске војске и избеглица преко Албаније

1916.	1917.
Мојковачка битка; Капитулација Црне Горе	фебруар–март револуција у Русији,
Битка за Верден	абдикација цара Николаја II
Брусиловљева офанзива на Источном фронту	фебруар Топлички устанак
Битка на Сони	април САД улазе у рат на страни сила Антанте
Опорављена српска војска се враћа на Солунски фронт	јул Крфска декларација
Српска победа на Кајмакчалану	новембар Октобарска револуција у Русији

1918.	
јануар	Вилсонових 14. тачака
март	Русија иступа из рата миром у Брест-Литовску
септембар	Пробој Солунског фронта
29. септембар	Капитулација Бугарске
1. новембар	Ослобођен Београд и Србија
3. новембар	Капитулација Аустро-Угарске
11. новембар	Капитулација Немачке – крај
26. новембар	Велика скупштина у Подгорици прогласила уједињење Црне Горе са Србијом
1. децембар 1918.	проглашено Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца

28. новембра 1920. одржани избори за Уставотворну скупштину

28. јуна 1921. донет Видовдански устав

2. августа 1921. донет Закон о заштити државе којим се забрањује рад КПЈ

6. новембра 1921. престолонаследник Александар, после смрти оца краља Петра, постаје краљ

22. априла 1922. Краљевина подељена на 33 области

27. марта 1925. Хрватска сељачка странка прихвата устав и улази у владу

15. маја 1926. Радио-Загреб емитује први радио-програм у Краљевини

15. фебруара 1928. из Београда према Загребу полетео први авион југословенске цивилне авијације

20. јуна 1928. у Скупштини радикалски посланик Пуниша Рачић пуцао у посланике ХСС-а

6. јануара 1929. краљ Александар укинуо Устав, распустио Скупштину и забранио политичке странке

3. октобра 1929. Краљевина СХС преименована је у Краљевину Југославију и подељена на 9 бановина

3. септембра 1931. краљ Александар доноси октроисани Устав

9. октобра 1934. убиство краља Александра и француског министра спољних послова Луја Бартуа

октобар 1935. владу формира Милан Стојадиновић;

**пуштен у саобраћај Панчевачки мост краља Петра II

26. септембра 1936. донета Уредба о сељачким дуговима, опроштена половина дуга

октобра 1936. у нову зграду Скупштине ушли први посланици

19. јула 1937. сукоб полиције и демонстраната против Конкордата – Крвава литија;

августа 1937. на чело КПЈ долази Јосип Броз Тито

8. октобра 1938. отворен Београдски сајам

11. децембра 1938. организовани парламентарни избори

фебруара 1939. формирана влада Драгише Цветковића

26. август 1939. потписан споразум Цветковић–Мачек, основана Бановина Хрватска

1940. изграђена палата Албанија, први облакодер у Београду и Палата бановине у Новом Саду

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ У ЈУГОСЛАВИЈИ

1941.	25. март	Краљевина Југославија потписује Протокол о приступању Тројном пакту
	27. март	извршен државни удар од стране официра Југословенске војске
	6. април	напад на Југославију
	10. април	проглашена Независна држава Хрватска
	17. април	потписана безусловна капитулација Југословенске војске
	11. мај	почетак организованог герилског покрета отпора пуковника Драгољуба Михаиловића
	31. мај	окупатор донео Уредбу о Јеврејима и Циганима
	4. јул	одлука Политбироа КПЈ о почетку устанка
	9. јул	основан логор на Бањици
	Август	основан усташки логорски систем у Јасеновцу
	30. август	генерал Милан Недић образовао владу
	31. август	ослобођена Лозница од четника
	16. септембар	донета Уредба о стрељању 100 талаца за убијеног немачког војника или 50 за рањеног
	19. септембар	први састанак пуковника Драгољуба Михаиловића и Јосипа Броза Тита у Струганику

21–23. јануара 1942. рација у Новом Саду

12. фебруара 1942. указом краља Петра II Дража Михаиловић постављен за министра војске и морнарице у влади Слободана Јовановића и команданта Југословенске војске у отаџбини

Крај фебруара 1942. започела је ликвидација јеврејских жена и деце из логора Сајмиште у специјалним камионима–гасним коморама допремљеним из Немачке, која је трајала до маја исте године

29–30. новембра 1943. друго заседање Авној-а у Јајцу

27–28. јануара 1944. Светосавски конгрес у селу Ба

15–16. марта 1944. јединице НОВЈ прешле су реку Лим и ушле у Србију

16–17. априла 1944. ускршње бомбардовање Београда од стране америчких ваздухопловних снага. Погинуло 2 300

25. маја 1944. десант немачких јединица на Дрвар, чији је циљ био хватање Тита

16. јуна 1944. Вишки споразум НКОЈ и краљевске југословенске владе. Споразум Тито–Шубашић

6. септембра 1944. разорно бомбардован Лесковац

12. септембра 1944. краљ Петар у говору преко Радио Лондона одбацио генерала Михаиловића и позвао Србе да се ставе под команду маршала Тита

20. октобра 1944. Црвена армија и партизанске снаге улазе у Београд

7. марта 1945. формирана јединствена влада ДФЈ на челу са Титом и потпредседницима Миланом Гролом и Едвардом Кардељем

- 11. новембра 1945.** избори за Уставотворну скупштину
- 29. новембра 1945.** проглашена република, укинута монархија
- 1. марта 1945.** НОВ преименован у Југословенска армија
- 7. марта 1945.** основана јединствена влада ДФЈ
- 7–9. априла 1945.** именована влада Србије на челу са др Благојем Нешковићем, прихваћене изјаве о присаједињењу КиМ Србији и прикључењу АП Војводине Србији, и припајању већег дела Санџака Србији
- 11. априла 1945.** у Москви потписан Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и послератној сарадањи ДФЈ и СССР на 20 година
- 1. маја 1945.** јединице Југословенске армије избиле на Сочу и ушле у Трст, Горицу и Тржич
- 8–12. маја 1945.** одржан оснивачки конгрес КП Србије
- 11–13. маја 1945.** ЈА на Сутјесци и Зеленгори уништила главнину снага генерала Михаиловића, погинуло око 10 000 четника
- 15. маја 1945.** ЈА окупирала део Аустрије, почела ликвидација заробљених припадника Српске добровољачке гарде, четничких одреда, словеначких и хрватских домобрана и усташких јединица
- 31. јануара 1946.** донет први устав ФНРЈ, земља подељена на шест република
- 13. марта 1946.** генерал Дража Михаиловић ухапшен у источној Босни
- 17. јула 1946.** Дража Михаиловић после изречене смртне пресуде убијен на непознатој локацији
- 13. децембра 1946.** донет закон о национализацији индустрије, банака и транспорта;
**снимљен је први југословенски послератни звучни филм *Славица*
- 27. марта 1948.** оптужбе из Москве на рачун КПЈ и југословенског руководства
- 1. априла 1948.** почетак радова на аутопуту Братство–јединство
- 11. априла 1948.** почетак изградње Новог Београда
- 28. јуна 1948.** Информациони биро (ИБ) избацује из свог чланства КПЈ
- 21–28. јула 1948.** Пети конгрес КПЈ одбацује оптужбе ИБ
- јануара 1949.** донет закон о земљорадничким задругама којим се уводи колективизација
- 27. јуна 1950.** усвојен закон којим је уведено самоуправљање у радним колективима
- 1951.** суша
- 7. новембра 1952.** одржан Шести конгрес КПЈ; КПЈ променила име у СКЈ
- 13. јануара 1953.** усвојени амандмани на устав којим је Тито проглашен за председника Републике;
- 7. јануара 1954.** Милован Ђилас смењен са свих функција
**Новосадским споразумом српскохрватски језик је проглашен као један језик са два изговора и два равноправна писма – ћирилицом и латиницом, и са заједничким правописом
- 2. јуна 1955.** Хрушчов долази у Југославију, нормализација односа равноправних држава и партија СССР и ФНРЈ;
- **„Застава— у Крагујевцу започиње производњу аутомобила
- 20. јуна 1956.** Тито посетио Москву; признат посебан југословенски пут у социјализам
- 29. новембра 1956.** прво емитовање телевизијског програма у Југославији, у Загребу
- 1958.** емитовање ТВ програма у Београду
- 1–6. октобар 1961.** Прва конференција несврстаних у Београду
- децембра 1961.** Иво Андрић добија Нобелову награду за књижевност
- 16. марта 1962.** врх СКЈ први пут званично расправља о националном питању
**Раскол у Српској православној цркви
- 7. априла 1963.** донет нови устав; промењен назив државе у Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ), Тито изабран за доживотног председника, а Александар Ранковић за потпредседника
- 26. јула 1963.** земљотрес у Скопљу, око хиљаду настрадалих

24. јул 1965. привредна реформа прокламује тржишну привреду, велики број радника остаје без посла и одлазе на рад у иностранство, посебно у Немачку

1–3. јула 1966. на Четвртом пленуму на Брионима смењен Александар Ранковић

25. новембра 1966. реформисан ДБ, као и полиција и пензионисан велики број запослених

1966. завршена изградња торња на Авали, који је 1999. срушен у бомбардовању НАТО

1967. одржан први сајам књига у Београду

23. маја 1968. терориста Иван Јелић, припадник усташке организације, на железничкој станици у Београду подметнуо две експлозивне направе и усмртио 14 лица;

*демонстрације студената

26. децембра 1968. усвојени амандмани на устав СФРЈ; промењен назив Аутономна Покрајина Косово и

Метохија у Социјалистичка Аутономна Покрајина Косово; покрајине добиле право да доносе уставне законе

4. децембра 1970. пуштена у саобраћај деоница аутопута кроз Београд, теразијски тунел и мост на Сави „Газела

1971. усвојени амандмани на устав; аутономне покрајине постале су конститутивни елементи федерације и добиле су ингеренцију као републике; Тито поново изабран за председника СФРЈ

децембра 1971. састанак у Карађорђевоу на коме је осуђена националистичка и сепаратистичка политика хрватског руководства и велики број руководилаца смењен;

**Радио-телевизија Београд почела емитовање телевизијског програма у боји

1972. пуштен у рад хидроенергетски и пловидбени систем Ђердап 1

11. октобра 1972. у Загребу на вишегодишњу казну затвора због национализма осуђен Фрањо Туђман

октобра 1972. поднели оставке Марко Никезић, председник ЦК СК Србије, и Латинка Перовић, секретар ЦК СК Србије

фебруара 1974. проглашен Устав СФРЈ, који је потврдио државност република

маја 1974. донет закон о територијалној одбрани коју су организовале републике и покрајине

маја 1976. отворена пруга Београд–Бар, грађена 23 године

1977. завршена изградња Сава центра

августа месеца група Бијело дугме одржала највећи концерт на отвореном код Хајдучке чесме, 100 000 људи

4. маја 1980. умро Јосип Броз Тито

марта 1981. демонстрација студената у Приштини; изграђена Војномедицинска академија у Београду

1985. аутомобил „Југо—, произведен у Крагујевцу, почео да се извози у САД

1986. Меморандума САНУ

септембра 1987. одржана Осма седница на којој је победила струја Слободана Милошевића

1999. бомбардовање НАТО

1. СРБИЈА И ЦРНА ГОРА КАО НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ – СРБИ ПОД ВЛАШЋУ ТУРСКЕ И АУСТРО-УГАРСКЕ

1.1. Из Прокламације кнеза Милана Обреновића 1878. године

„Срби! Вашим победоносним походом повесница српска би обогаћена новим сјајним листовима. Победна имена: Св. Николе, Беле Паланке, Пирота, Ниша, Грделице и Врања, остају да се вечно блистају у повесници, као звезде које ће даљном потомству осветљавати ваше врлине и показивати свету све што је кадар да изврши један мали народ, одушевљен патриотством, а вођен идејом слободе. Нека вам је хвала пред Богом и људима, моји дивни јунаци!

Благодарећи нашим племенитим жртвама, ми смо били срећни да видимо ослобођен знатан број наше подјармљене браће, да их видимо слободне и да се с њима, сада први пут после Косова, братски загрлимо.

Европа је признала Србији независност. (...)

Обезбеђени благодетима мира, примљени у ред независних држава, поткрепљени заједницом наших нових суграђана, заклоњени новим јаким границама † ми смо добили нову чврсту основу за повољан развитак. (...) Враћајући се сада пословима мира, имамо на уму да су догађаји створили Србији нов положај. Ушавши у ред независних држава, Србија је примила на себе много већу одговорност, како за своје спољашње одношаје, тако и за свој унутрашњи ред. Независна Србија мора бити сложна, озбиљна, мора у свим својим предузећима ићи измереним корацима, како да се, с једне стране, потпуно користи својим драгоценим тековинама, а, с друге, да сада више но икад обезбеди себи симпатије европских држава, које су нас примиле у своју средину. Споља мудри, а унутра чврсти одношаји † то су једини путеви на којима може процветати **независна Србија**.

Нека је Господ Бог узме у своје свемоћно закриље!

У Београду, 10. август 1878. МИЛАН ОБРЕНОВИЋ, Књаз Српски—
(П. Опачић, С. Скоко, *Српско-турски ратови 1876-1878*)

1.2. Конвенција о предаји Ниша (1878)

Између пуномоћника Његове Светлости Књаза Српског, Милана М. Обреновића IV, команданта Моравског корпуса, ђенерал-штабног пуковника, г. Лешјанина, с једне, и команданта града и вароши НИША, Халил-Паше и Рашид-Паше, с друге стране, закључена је ова конвенција о предаји града и вароши Ниша:

Члан 1.

Халил- и Рашид-Паша предају српском владару град и варош НИШ са свима топовима, муницијом, зградама и осталим разноврсним државним материјалом у онаквом стању, у каквом се затекао кад се овај уговор потпише.

Члан 2.

Сви војници имају положити оружје, но неће се сматрати као ратни заробљеници, него ће се

спровести преко рејона који је војском српском заузет, и пустити у слободу.

Члан 3.

Ради мира и безбедности вароши, месни житељи, како Муслимани тако, и Хришћани положиће оружје, које ће им се, ако је њихова својина, доциније, кад се нормално стање у вароши поврати, вратити.

Члан 4.

Владалац српски ујемчава:

- а) свакоме неповредивост имања, части и живота;
- б) оним грађанима који би се хтели иселити, ово ће се дозволити, и олакшица за то учинити.

Као знак поштовања хрбарости војске, Његова Светлост Владалац Српски оставља официрима и другим лицима грађанског реда који у обично време оружје носе, њихово оружје, и ово им се неће одузимати.

Чим се ова конвенција потпише, одмах ће се приступити предаји, и то овако:

Прво ће се отоманска војска повући из свију утврђења са Горице и Виника, и ова ће места српска војска посетити.

Затим ће отоманска војска батаљон по батаљон остављати оружје, и под командом својих официра постојити се на месту које се означи.

О подробнијим наређењима за извршење ове конвенције споразумеваће се нарочито на то одређени официри обеју страна.

Конвенција ова, која је по претходном међусобном споразумевању обеју страна начињена, има се потписати и њеном извршењу приступити најдаље до осванућа дана 28. децембра, 1877 год.

Свака од уговарајућих страна има по једну тачну копију овога уговора .

Обреновића

Карађорђевића

ГРБ

Година	Број становника	Кретање становништва у
1890.	2.185.448	

1895.	2.341.675	Србији 1890-1900
1900.	2.529.196	

1.4. Породични правилник за чланове краљевског дома династије Карађорђевиће

Правилник је написао 1909. године краљ Србије, а објављен је након усвајања у Народној скупштини 1911. године.

Члан 1.

Чланови Краљевског Дома династије Кара-Ђорђевиће: а) Краљ Петар I.

б) Његови синови: Престолонаследник Александар и Краљевић Ђорђе; в) Његова кћи Јелена до удаје њене;

г) Његов брат Кнез Арсен Кара-Ђорђевић са сином Кнезом Павлом А. Кара-Ђорђевићем;

д) Потомство Престолонаследника Александра, Краљевића Ђорђа и Кнеза Павла.

Члан 2.

По члану 57. земаљског устава Краља наслеђује Његово мушко потомство из законитог брака по реду прворођења.

(Радош Љушић, Карађорђевићи, Београд, 2001, стр. 25)

Балкански ратови 1912–1913.

(независне државе
пред ратове)

(независне државе
после ратова)

---

ordpress.com

nastavnikdamir.

ПРВИ СВЕТСКИ РАТ

Нота Аустро-Угарске Влади Краљевине Србије (Јулски ултиматум) 23. јула 1914. године

Београд, 23/10. јула 1914.

„Србија признаје да стањем, створеним у Босни, њена права нису тангирана и да ће се према томе прилагодити решењима, која ће велике силе донети с погледом на чл. 25. Берлинског уговора. Повинујући се саветима великих сила, Србија се обавезује да ће обуставити политику протеста и одупирања коју је водила од септембра прошле године с обзиром на анексију и даље се обавезује, да ће променити правац своје досадашње политике према Аустро-Угарској и да ће у будуће са Аустријом живети на основи пријатељских односа.

(...) Да би се тај циљ постигао, цес. и краљевска влада принуђена је да од српске владе тражи једно званично уверење, да осуђује пропаганду против Аустро-Угарске, тј. да осуђује све оне тежње, чији је крајњи циљ да се од Аустро-Угарске Монархије одузму територије које њој припадају, и да се српска влада обавезује да ће свим средствима угушивати ту злочиначку и терористичку пропаганду. Да би тој

својој обавези дала свечани карактер, српска влада ће на првој страни званичних новина 26. јула донети следећу изјаву: 'Краљ. српска влада осуђује пропаганду, која је управљена против Аустро-Угарске, ... сажаљева што су српски официри и чиновници узели учешћа у поменутој пропаганди и тиме довели у питање пријатељске суседне односе.

Краљ. српска влада, која осуђује сваку помисао и сваки покушај мешања у судбину становника ма ког дела Аустро-Угарске, сматра за своју дужност да официре, чиновнике и цело становништво Краљевине Србије изрично опомене да ће убудуће са крајњом строгошћу поступити према оним лицима која би се о то огрешила и да ће се трудити свим силама да то онемогући и угуши. —
После помирљивог одговора Србије на аустроугарску ноту, влада у Бечу је одлучила да Србији објави рат. То је учинила 28/15. јула 1914. године када је обичном поштом упутила телеграм следеће садржине.

Аустро-угарски ултиматум Србији или **Јулски ултиматум** био је ултиматум упућен влади Србије 23. јула 1914. године, после Сарајевског атентата. Документ је описан као *најтежи ултиматум икада упућен једној држави од стране друге* од стране британског министра иностраних послова сер Едварда Греја. Сматрало се да се његови захтеви не могу испунити и да је ултиматум само начин за стварање повода за рат. Када је Аустро-Угарска одбила српско условно прихватање захтева и објавила рат, то је покренуло низ догађаја који ће свет увести у Први светски рат.

Аустро-Угарска тражила је од Србије следеће:

1. Да спречи издавање публикација која подстичу мржњу и непријатељство према Аустро-Угарској.
2. Да моментално распусти организацију Народна одбрана, и да исто поступи и са другим организацијама које учествују у пропаганди против Аустро-Угарске.
3. Да из јавног образовања уклони све што би могло да служи или служи за подстицање пропаганде против Аустро-Угарске.
4. Да из војске и администрације уопште уклони све официре који су криви за пропаганду против Аустро-Угарске, а имена тих официра доставила би власт Аустро-Угарске.
5. Да прихвати учешће аустро-угарских органа власти у сузбијању субверзивних делатности против Аустро-Угарске на територији Србије.
6. Да предузме судски поступак против саучесника Сарајевског атентата који су на српској територији, уз помоћ и упутства аустро-угарских органа.
7. Да моментално ухапси две именоване особе које су уплетене у атентат по истрази коју је прелиминарно спровела Аустро-Угарска.
8. Да ефикасним мерама спречи нелегални пренос оружја и експлозива преко границе.
9. Да упути Аустро-Угарској објашњења поводом изјава високих српских званичника у Србији и иностранству, који су изразили непријатељство према Аустро-Угарској.
10. Да без одлагања обавести Аустро-Угарску о испуњавању ових обавеза.

Српска влада је условно прихватила све захтеве ултиматума, сем тачке број 6 која је захтевала мешање аустро-угарских органа у судски поступак, јер би то представљало кршење устава и суверенитета Србије.

Одговор Краљевине Србије на Јулски ултиматум

У Београду 12. јула 1914. год.

Краљевска српска влада примила је саопштење царске и краљевске владе од 10. овог

месеца и уверена је да ће овај одговор уклонити неспоразум који прети да помути добре суседске односе између Аустро-Угарске монархије и Краљевине Србије.

Краљевска влада је свесна да се појаве протеста, како са говорнице у Народној скупштини, тако и у изјавама и поступцима одговорних државних предстваника, које су пресечене изјавом српске владе од 18. марта 1909. год., нису више никако поновиле ни у којој прилици према суседној великој монархији, и да од стране краљевских влада, које су се до тога доба у Србији смењивале, или од стране којег од њених органа није учињен никакав покушај да се промени стање створено у државно-правном погледу с Босном и Херцеговином. Краљевска влада констатује, да се у том погледу од стране царске и краљевске владе није чинила никаква представка, сем у питању једне школске књиге, о чему јој је било дато сасвим задовољавајуће објашњење.

Србија је дала толико пута доказа о својој мирољубивој и умереној политици за време балканске кризе да је неколико пута сачувала европски мир жртвујући своје захтеве само у интересу тога мира.

На владу Краљевине Србије не може падати одговорност за појаве приватног карактера као што су писање штампе и мирни рад патриотских друштава, које су готово у свима земљама обичне и које се, као што је познато, измичу по правилу испод службене контроле. То утолико мање што је краљевска влада при решавању читавог низа појављених питања између обеју држава показала велику предусретљивост и на тај начин успела да реши цео низ питања у корист напретка суседних земаља.

Зато је краљевска влада била болно изненађена тврђењима да су и лица из Краљевине Србије учествовала у спреми атентата извршеног у Сарајеву. Она је очекивала позив за садејство у истраживању свега што се на речени злочин односи, и била је готова посведочити своју исправност у том погледу својим поступцима према свим лицима за које би јој се поднели извештаји. Одазивајући се пак захтеву царске и краљевске владе, Краљевска Српска влада је вољна изићи на сусрет и предати суду без разлике положаја и чина сваког свога грађанина, за кога би се поднели докази да је учествовао у сарајевском злочину и прима обавезу да на дан 13./26. јула објави на првој страни званичних новина ову изјаву:— ... „Ова изјава саопштиће се краљевској војсци у име Његовог величанства краља дневном заповешћу Његовог краљевског височанства престолонаследника Александра и биће објављена у наредном броју Војног листа.

Поред тога:

1. Краљевска српска влада се обавезује у првом редовном сазиву Народне скупштине унети одредбу у закон о штампи којом се најстроже казни изазивање мржње и презрење Монархије, као и сваки натпис коме је општа тежња управљена против територијалног интегритета Аустро-Угарске. Она прима на се да приликом измена уставних, које су блиске, изведе измену и члана 22. Устава тако, да се горепоменуте публикације могу и конфисковати што сад не може бити по категоричној одредби члана 22. Устава.
2. Српска влада нема никаквих доказа, нити јој такве пружа нота царске и краљевске владе, да су „Народна одбрана— и друга слична друштва учинили досад ма какво кривично дело ове врсте у лицу кога од својих чланова. Па и ако то не постоји, ипак

ће краљевска српска влада изићи на сусрет захтеву царске и краљевске владе и распустиће друштво „Народну одбрану— и свако друго које би радило против Аустро-Угарске.

3. Српска краљевска влада прима на себе да уклони одмах из јавне наставе све што служи или би могло послужити стварању пропаганде против Аустро-Угарске, а кад јој царска и краљевска влада пружи факта и доказа за то.
4. Српска краљевска влада пристаје исто тако уклонити из војске и администрације оне официре и чиновнике, за које би српска истрага показала да су криви за дела која иду против интегритета територије Аустро-Угарске монархије и очекује да јој царска и краљевска влада саопши накнадно имена и радње или дела тих официра и чиновника ради даљег поступка.
5. Српска краљевска влада мора признати да јој није јасан сав значај и домашај захтева царске и краљевске владе да се Србија обавезе примити на својој територији сарадњу органа царске и краљевске владе, али изјављује да ће примити сарадњу која би одговарала међународном праву и кривичном судском поступку као и добрим суседским односима.
6. Српска краљевска влада, разуме се по себи, сматра за своју дужност отворити истрагу противу свих оних који су или који би били евентуално умешани у злочин од 15. јуна а налазили би се на територији Краљевине Србије. Што се тиче учешћа у тој истрази, органа аустро-угарских власти, које би царска и краљевска влада за то делегирала, српска краљевска влада не може примити њихово учешће, јер би се тиме погазио устав и закон о поступку судском у кривичним делима. Међутим, у конкретним случајевима могли би се органи Аустро-Угарске упознати са резултатима дотичне истраге.
7. Српска краљевска влада је одмах, још исте вечери, притворила мајора Воју Танкосића, а за Миланом Цигановићем, који је аустро-угарски поданик и до 15. јуна је био званичник (аспирант) Железничке дирекције, наређена је потера, јер се он до сада није могао пронаћи. Моли се царска и краљевска влада да изволи уобичајеним путем саопштити што пре остале сумње досадашњом истрагом у Сарајеву, ради даљег поступка.
8. Српска краљевска влада појачаће и прошириће предузете мере да се спречи недопуштени пренос оружја и експлозива преко границе. По себи се разуме да ће одмах наредити истрагу и строго казнити пограничне чиновнике на линији Шабац-Лозница, што су се огрешили о своју дужност и пропустили кривце Сарајевског злочина.
9. Српска краљевска влада ће радо дати објашњења односно изјава које су њени чиновници у земљи и на страни после атентата чинили у интервјуима који су, по тврђењу царске и краљевске владе, били непријатељски према Монархији, чим јој царска и краљевска влада укаже на дотично место тих изјава и чим се утврди да су употребљени изрази заиста изрази дотичних чиновника – о чему ће се она сама старати да прибави доказе и уверење.
10. Што се тиче извршења мера, које се у горњим тачкама помињу, уколико то овом нотом није учињено, српска краљевска влада ће одмах извештавати царску и краљевску владу, чим се која мера нареди и изврши.

У случају да царска и краљевска влада не би била задовољна овим одговором, краљевска српска влада, сматрајући да је у општем интересу не пренагљивати у решењу овог питања, спремна је као и увек примити мирно споразумевање на тај начин што би се то питање

изнело на решење пред међународни суд у Хагу или пред велике силе које су узеле учешћа у доношењу декларације краљевске српске владе од 18./13. марта 1909. године.

Телеграм Владе Аустро-Угарске Влади Краљевине Србије

Беч, 28/15. јули 1914.

„Пошто Српска Краљевска Влада није дала повољан одговор на ноту коју јој је предао аустроугарски посланик у Београду 23. јула 1914, Царска Краљевска влада је принуђена да се сама побрине за заштиту својих права и интереса и да у овоме циљу прибегне сили оружја.

Аустро-Угарска се сматра, дакле, од овог тренутка у рату са Србијом.

Министар спољних послова аустро-угарски Бертолд—
(Б. Петрановић, М. Зечевић, *Југославија 1918-1988*, тематска збирка докумената, Београд, 1988)

Прокламација регента Александра од 29. јула 1914.

Мојим драгим и јуначким Србима!

На нашу Србију насрнуло је велико зло. Аустро-Угарска нам је објавила рат. Сад сви имамо да будемо сложни и јунаци.

Невоље наше Краљевине и нашега народа са Аустријом нису почеле од јуче. Кад је год Бечу требало, давана су најсвечанија обећања да ће се са Србима и Хрватима праведно поступати, па је ипак све то остало неиспуњено. Залуду су српски и хрватски граничари и толики други наши јунаци лили крв по целој Европи и за славу и корист бечког двора, залуду су биле жртве које је Србија за владе Мога деде поподневла кад је помагла да се спасава царски престо од незадовољних и побуњенх његових народа, залуду је Србија увек радила све што је могла да живи у пријатељству са суседном царевином, — све то није ништа помогло.

И Србија као држава и наш народ, где год био, свакад и свуда су сумњичени, и зато су увек запостављени другим народима. Пре 36 година заузела је Аустрија српску Босну и Херцеговину, које су устале биле да се ослободе, а пре шест година коначно их присвојила бесправно, убјежавши им уставне слободе које, онакве какве су дане, нису ни у колико народ задовољиле. Све је то створило дубоко незадовољство у народа, нарочито у бујне и неразмислене омладине, па је напослетку изазвало отпоре, па и сарајевски атентат.

Србија је тај кобни догађај искрено ожалила, осудила и изјавила готовост да ће предати суду сваког саучесника: али је брзо са запрепашћењем видела да Аустријанци за њ бацају одговорност не на своју рђаву управу или на поједине кривце самог дела, него на Краљевину Србију. Без обзира што је оно убијство извршио само један човек, њен поданик, уз припомоћ неколико другова, и то у њиховој земљи, пред очима свих њених власти, Аустрија је зато окривила наше чиновнике и офицере, српску Владу, и напослетку целу Краљевину Србију и све Србе где год их има. Такво оптуживање једне независне државе за туђе кривице, јединствено је у историји Европе, где онака злочина

дела на жалост нису ретка. У смислу окривљења поднела је аустроугарска влада 10. овог месеца Мојој Влади необичну представку с тешким оптужбама и захтевима, тражећи од Србије задовољење и остављајући јој рок од 48. сати за одговор. Моја је Влада, одговарајући жељама народа и потреби мира, коју осећа не само Србија, већ и цела Европа, хтела избећи по сваку цену сукоб, и зато је изашла у сусрет аустро-угарској влади до крајњих граница попустиљивости, преко којих не може ићи ниједна независна држава.

Кад је о томе извештен аустро-угарски посланик, изјавио је одмах, да његова влада није задовољна одговором и прекинуо је дипломатске односе са Мојом владом. Тада су све пријатељске нам државе — на челу им братска нам Русија — покушале склонити аустро-угарску владу да пристане на мирно решење спора. На жалост, бечки државници осташе глухи према саветима мудрости и интересима човечанства. Они нам објавише јуче рат, не презајући да тиме изазову и недогледне последице једног заплета.

И ако тешка срца и свестан свих тешкоћа и опасности, баш у часу кад су се српски ратници спремали да прибраву довреле плодове свога труда, Ја сам принуђен позвати све Моје драге и храбре Србе под српску тробојку с уверењем да ће се они и у овој прилици показати достојни својих славних предака, онакви какви су били лане и преклане. С вером у Свевишњег Господа Бога, с надом у симпатије просвећеног света и у коначну победу наше правде, с поверењем у помоћ својих великих сродника и поузданих пријатеља, примамо, заједно са нашом јуначком браћом Србима, Црне Горе, борбу која нам је обесно наметнута. У нашој славној прошлости, старијој и новијој, има доста сведочанства да Србин, кад је сложен, може победити и много већег противника. Посведочимо још једанпут да се Србин уме жртвовати за своју Отаџбину и обилићским пожртвовањем одбранити је пред монголбродним, оholим непријатељем.

Срби, браните свом снагом своје огњиште и српско племе.

16. јула 1914. год. у Нишу.

Наредба регента Александра војсци од 4. Августа 1914. Јунаци!

Највећи и заклето непријатељ наше државе и нашега народа изненада и без икаквог разлога насрнуо је бесомучно на нашу част и на наш живот. Аустрија, тај незајажљиви наш северни сусед, већ је нагомилала војску и учинила више покушаја да пређе нашу северну границу и да пороби нашу дивну Отаџбину. Њој као да је било мало што смо ми морали годинама мирно да слушамо јауке милиона наше браће, који су до нас допирали из Босне и Херцеговине, из Баната и Бачке, из Хрватске, Славоније, Срема и са нашег мора, кршине Далмације. Сада је затражила највише, тражи нашу главу, нашу независност, живот и част Србије.

Јунаци!

После сјајних успеха нашега оружја 1912. и 1913. године и државних тековина, које нам је признала цела Европа закљученим миром у Букурешту. Ја сам најискреније желео да се Србија и Моји драги ратници у миру одморемо⁵⁰ окрепе од силних ратних напора, уживајући

у тековинама својих победа. И зато је Србија била готово да се на миран начин објасни и споразуме с Аустро-Угарском о свима спорним питањима. Али се, нажалост, одмах увидело да Аустрија не иде на то да с нама преговара. Чак и да смо испунили све њене захтеве, она је била решила да нас нападне, да нас понизи и да нас убије. Зато су ти срамни захтеви Аустрије морали добити достојан одговор. Ја сам их са презрењем одбио, уверен да ћете сви ви ту срамоту, која је имала пасти на нас, бацити у лице онеме, који је покушао да њоме умрља сјај и славу нашега оружја. Стога сам вас и позвао у ово ратно доба да под вашим победоносним заставама, иако још уморни од скорашњих наших победа, станете опет на браник Отаџбине.

Саопштење које вам сада чиним, јесте објава рата Аустрији. На оружје, Моји дични соколови!

Јунаци!

Ви ћете имати да се борите са једним непријатељем, који никад није имао ни ратне среће нити војничких победа! У овоме светом рату ја ћу вам бити врховни командант. Ми смо се прошле две године великим делом упознали у бојној ватри. И ја сам се на Куманову, Битољу и на Брегалници са поносом дивио вашој свесној храбрости и вашем беспримерном самопрегоревању. Зато сам и уверен да ћете ви и овога пута, на бранику отаубине и у великом делу ослобођења српскога робља умети само да увећате славу и лепи глас српскога оружја и нашега јунаштва.

Јунаци!

Поред братске Црне Горе и свих осталих Срба, који ће се против Аустрије борити где се тко буде затекао и чиме буде могао, ви ћете у овој великој борби као своје ратне другове имати са севера нашу моћну и силну браћу Русе, чији је узвишени цар Никола ИИ, на први глас о аустријском нападу на Србију, одлучно и витешки са целом оружаном Русијом стао на одбрану српства и словенства. С друге стране уз Русе су стали раме уз раме њихови храбри савезници, а наши осведочени пријатељи Французи, који су већ отпочели огорчену борбу с аустријским савезником, Немачком.

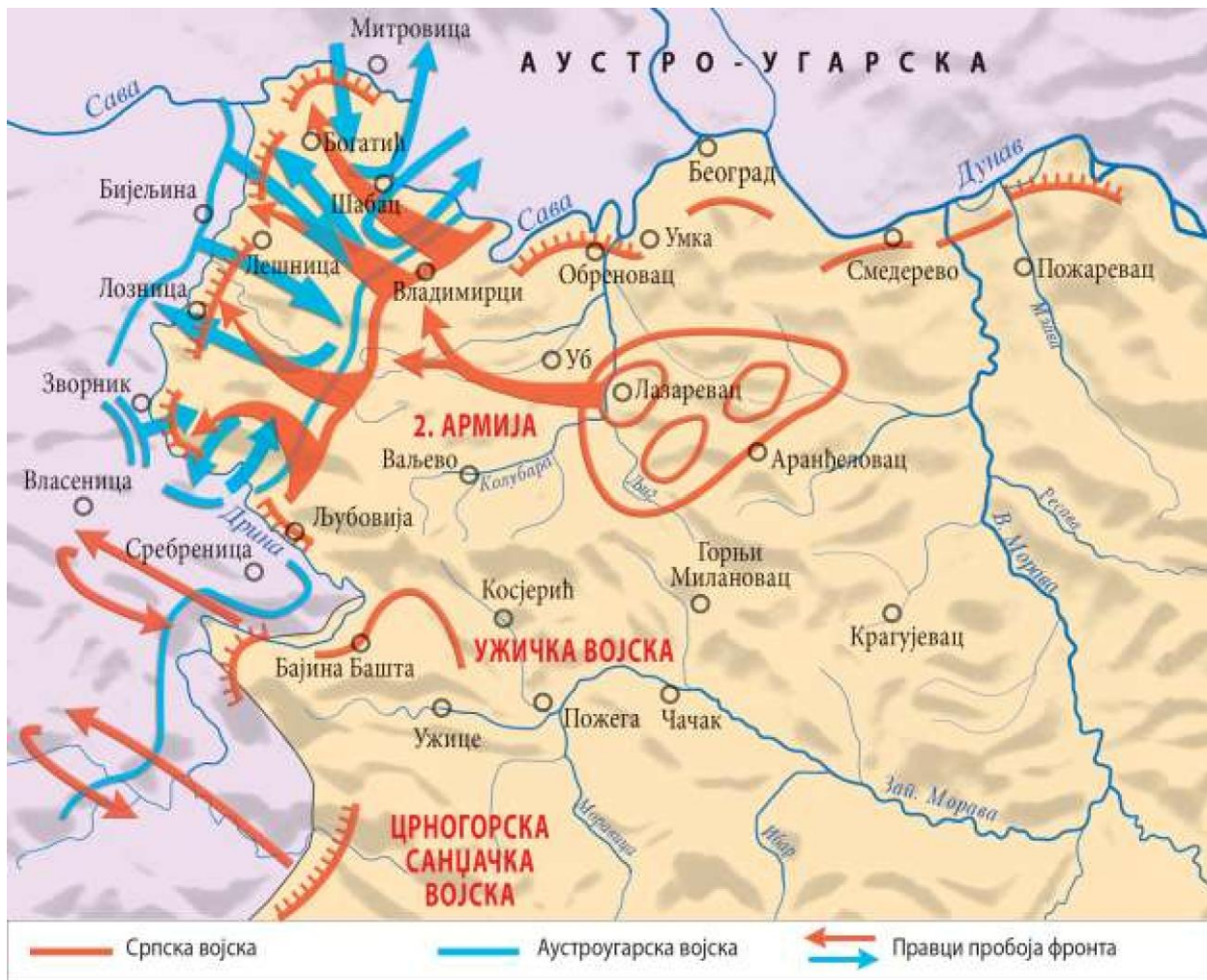
Јунаци!

На свету нема светлије дужности него што је одбрана своје државе, своје нације и вере, одбрана свога огњишта, својих старих и нејаких. Стога, с вером у Бога, у његову правду и милост, пођимо напред уверени у победу и украсимо наше заставе новим лаворикама, јер је на тим заставама Провиђење исписало данас јасније него икад наш ратни поклич:

„У бој за слободу и независност српског народа! —

Живела Србија!

Живела Моја дична војска! —

Церска битка

Наредба мајора Драгутина Гавриловића војницима 10. пешадијског пука 07. октобра 1915. године.

„Војници! Јунаци!

Тачно у три сата непријатељ се има разбити вашим силним јуришима, разбити вашим бомбама и бајонетима. Образ Београда, наше престонице, има да буде светао!

Војници! Јунаци! Врховна команда избрисала је наш пук из бројног стања. Наш пук је жртвован за част отаубине и Београда. Ви немате да се бринете за своје животе који више не постоје. Зато напред у славу! За краља и отаубину! Живео краљ! Живео Београд!—

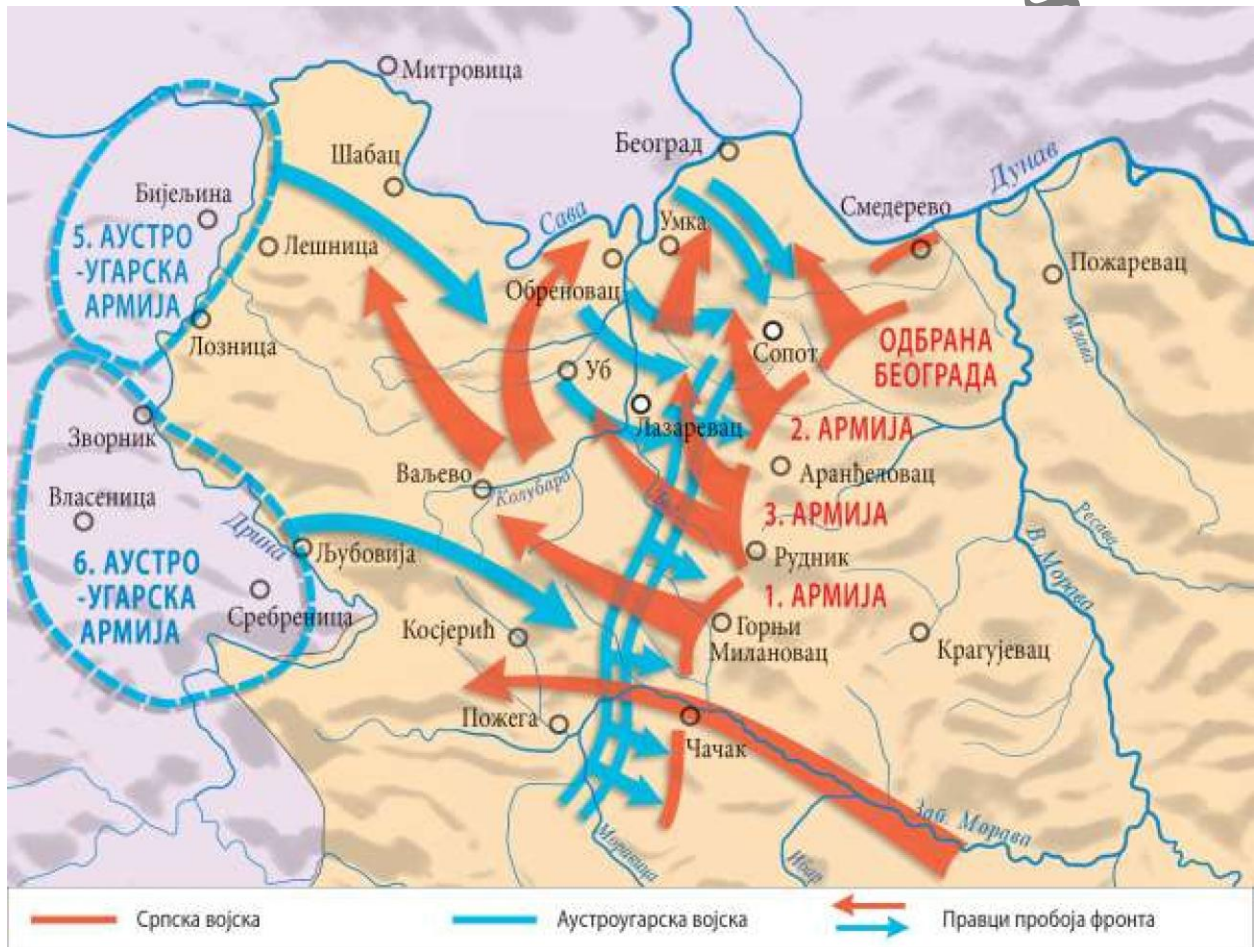
(А. Ђурић, *Солунци говоре*, Горњи Милановац, 1979)

Краљевска наредба војсци уочи Колубарске битке

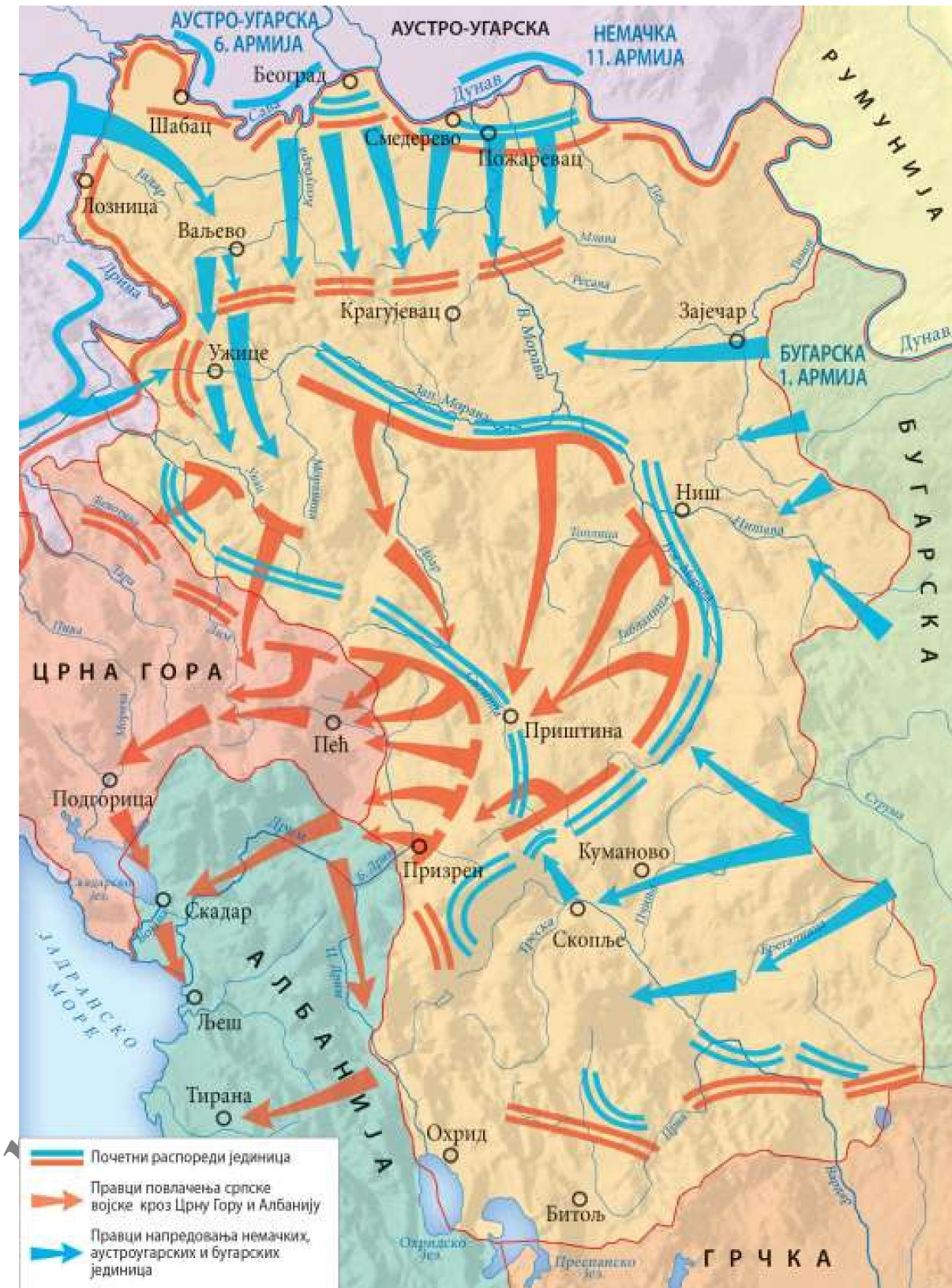
Децо моја!

Ви сте се заклели да браните отаџбину и свога Краља, али ја вас разрешавам заклетве дате мени, јер животи, и ваши и мој, припадају само Србији за коју морамо сада победити или умрети! Ја сам дошао међу вас да је, са онима који хоће да се боре за њену слободу, одбранимо или погинемо!

Сад је дошло време да ми бранимо своју земљу, њиве, огњишта. Међу вама има и оних који су посустали и зато сваки онај који не може, нека слободно одложи оружје и нека се врати кући, ја му праштам. Остали, напред!

Колубарска битка

Офанзива Централних сила на Србију 1915. и српско повлачење преко Албаније

Подела Србије на окупационе зоне

nastavnik

Стварање заједничке државе Јужних Словена

Европа 1918. године

nastavnikdamir

Балкан после Првог светског рата

nasu

НИШКА ДЕКЛАРАЦИЈА ОД 7. ДЕЦЕМБРА 1914.

Декларација Краљевске владе од 7. децембра 1914.

Влади је част изаћи пред Народно Представништво с овом изјавом:

Она је образована с циљем да се у њеном саставу оличи и до краја ове велике кризе оличава јединство воља, снага и циљева наше земље. Уверена у поверење Народне Скупштине, докле год све своје силе ставља у службу велике ствари Српске Државе и Српско-Хрватског и Словеначког Племена. Влада сматра за своју прву дужност да се с бескрајним поштовањем поклони пред светлим жртвама храбро и вољно принесеним на олтар Отаџбине. Целој пак српској војсци и свима у њој, од оних који воде и командују до редова на предстражама, шаље изразе својег поверења, дивљења и захвалности за напоре које чине и жртве које за Отаџбину подносе.

Наша млада и мала војска, чувајући леп глас који је стекла лањске и преклањске године, стала је сад достојно уза славне, мномилионе и старе војске великих народа, наших савезника, који с нама заједно воде борбу за ствар правде и слободе. То нам је историјска тековина, чији ће се големи значај сагледати и правилно оценити истом на свршетку ових мучних ратних дана.

Уверена у решеност целог српскога народа да истраје у светој борби за одбрану свога огњишта и своје слободе, Влада Краљевине сматра као свој најглавнији и у овим судобоносним тренуцима једини задатак да обезбеди успешан свршетак овог великог војевања које је, у тренутку кад је започето, постало уједно борбом за ослобођење и уједињење све наше неслободне браће Срба, Хрвата и Словенаца. Сјајни успех који има да крунише ово војевање искупиће обилато крваве жртве које данашњи српски нараштај подноси.

У тој борби српски народ нема избора, јер се између смрти и живота не бира. Он је на њу принуђен и водиће је са онаком истом несаломном енергијом с каквом се пре сто година борио за свој Васкрс из косовске гробнице. Влада ће се трудити да буде веран израз те решености народне, и она ће, верна својим моћним и јуначким савезницима, с поверењем у будућност чекати час победе.

Влада зна за патње и терете које подноси војска и велики део народа, и чиниће све што је у људској снази да то олакша. Она ће предузимати, брзо и одлучно, све мере да снабдевање војске и нега рањеника буду све бољи, и ништа се у том погледу неће жалити. У споразуму с Вама, Господо Посланици, решиће се и мере којима ће се после рата олакшати народу да поврати своју истрошену снагу и среди своје имовно стање, а док је непријатељ још ту, она од свега срца шаље најбољој снази наше земље поклич:

Напред, с Божјом помоћу, на непријатеља, у борбу за слободу!

КРФСКА ДЕКЛАРАЦИЈА

На конференцији чланова прошлог коалиционог и садашњег кабинета Краљевине Србије и представника Југословенског одбора са седиштем у Лондону, који су до сада паралелно, а у присуству и уз сарадњу Председника Народне Скупштине, измењане су мисли о свима питањима, која су скопчана са будућим заједничким државним животом Срба, Хрвата и Словенаца.

Срећни смо, што и овом приликом можемо констатовати, да је међу члановима конференције и овога пута владала једнодушност у свима питањима будућег заједничког државног живота.

Пре свега, представници Срба, Хрвата и Словенаца понова и најодсудније наглашавају, да је овај наш троимени народ један и исти, по крви, по језику, по заједничким животним интересима свога националног опстанка и свестраног развитка свога моралног и материјалног живота.

Идеја о његовом националном јединству никада се није гасила, ма да је сва моћ умна и физичка националног му непријатеља била управљена противу његовог јединства, његове слободе и националног опстанка. Био је подвојен у више држава, а у самој Аустро-Угарској издељен, не на три племенска имена, него на једанаест покрајинских управа и тринаест законодавстава. Осећај његовог националног јединства и дух за слободом и независношћу одржали су га у непрекидним вековним борбама на истоку са Турцима, а на западу са Немцима и Мађарима.

Бројно слабији и од источног и од западног непријатеља, он није могао сам обезбедити своје народно и државно јединство, своју слободу и своју независност, јер и на истоку и на западу његовом владао је противу њега сурови принцип: **сила над правдом**.

Али је наш народ дочекао час, кад није више усмаљен у својој борби. Борба коју је немачки милитаризам наметнуо Русији, Француској и Енглеској за одбрану њихове части и слободе и слободе и независности малих држава, претворила се у борбу за слободу света, за победу права над силом. Сви народи, који љубе слободу и независност, удружили су се да се заједнички бране, да по цену свих жртава спасу цивилизацију и слободу, да створе нов међународни поредак, заснован на правди и слободи свакога народа да се сам опредељује и сам оснива свој државни и независни живот, те да се на тај начин заснује нов, миран и трајан период развитка и напретка човечанства, и обезбеди свет за вечита времена од овакве катастрофе, што је проузроковала освајачка жеђ немачког империјализма.

Племенитој Француској, која је прокламовала принцип слободе народа, и слободоумној Енглеској придружише се велика америчка Република и нова слободна и демократска Русија, да у својим манифестима објаве победу слободе и демократије, као главни циљ рата, а начело слободног самоопредељења народа, као основни принцип новог међународног поретка.

Наш троимени народ, који је највише страдао од грубе силе и неправде, који је за своје право слободног самоопредељења поднео највеће жртве, прихватио је са одушевљењем тај узвишени принцип као главни циљ ове страшне борбе, у којој је гурнуло цео свет непоштовање права самоопредељења народа.

И ауторизовани представници Срба, Хрвата и Словенаца, констатујући да је једини и неодступни захтев нашега народа, захтев који он поставља на основу начела слободног самоопредељења народа да буде потпуно ослобођен сваког туђинског ропства и уједињен

слоној и независној држави, сложили су се, да та њихова заједничка држава буде заснована на овим модерним и демократским принципима:

1) Држава Срба, Хрвата и Словенаца, познатијих и под именом јужних Словена или Југословена, биће слободна, независна Краљевина с јединственом територијом и јединственим држављанством. Она ће бити уставна, демократска и парламентарна монархија на челу са династијом Крађорђевића, која је дала доказа да се с идејама и осећајима не двоји од народа и народну слободу и вољу ставља на врх свега.

2) Држава ова зваће се: **КРАЉЕВИНА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА**. А владалац: **КРАЉ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА**.

3) Она ће имати један државни грб, једну државну заставу и једну круну. Ови државни емблеми биће састављени из наших садашњих, посебних емблема. Државна целина облежаваће се државним грбом и државном заставом.

4) Посебне заставе, српска, хрватска и словеначка равноправне су и могу се истицати и слободно употребљавати у свима приликама. И грбови посебни могу се исто тако употребљавати слободно у свима приликама.

5) Сва три народна имена: Срби, Хрвати и Словенци, потпуно су равноправна на целој територији Краљевине, и свако их може слободно употребљавати у свима приликама јавног живота и код свих власти.

6) Обе азбуке, ћирилица и латиница, такође су потпуно равноправне и свако их слободно може употребљавати на целој територији Краљевине. Све државне и самоуправне власти дужне су и у праву употребљавати и једну и другу азбуку, саображавајући се у томе жељи грађана.

7) Све признате вероисповести вршиће се слободно и јавно. Православна, Римокатоличка и Мухамеданска вероисповест, које су по броју следбеника најјаче у нашем народу, биће једнаке и равноправне према држави.

8) Календар треба што скорије изједначити.

9) Територија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца обухвата сву ону територију, на којој живи наш троимени народ у компактној и непрекидној маси, и она се без повреде животних интереса целине не би смела крњити.

Наш народ не тражи ништа туђе: он тражи само своје и жели, да се сав, као једна целина, ослободи и уједини. И за то он, свесно и одлучно, искључује свако делимично решење свога народног ослобођења и уједињења. Наш народ поставља као једну нераздвојну целину проблем свога ослобођења од Аустро-Угарске и његовог уједињења са Србијом и Црном Гором у једну државу.

По начелу слободног народног самоопредељења ни један део ове целине не може се правично одвојити и присајединити другој којој држави без пристанка самога народа.

10) Јадранско Море, у интересу слободе и равноправности свих народа, биће слободно и отворено свима и свакоме.

11) Сви грађани (држављани) на целој територији једнаки су и равноправни према држави и пред законом.

12) Изборно право за избор народних посланика за Народно Представништво, као и изборно право за општине и друге управне јединице, једнако је и опште, и вршиће се непосредним и тајним гласањем по општинама.

13) Устав, који ће после закључења мира донети Уставотворна Скупштина, изабрана на основу општег и једнаког, непосредног и тајног права гласа, биће основа целом државном животу, извор и утока свих власти и права и по њему ће се уређивати целокупни државни живот.

Устав ће дати народу и могућност да развија своје посебне енергије у самоуправним јединицама, обележеним природним, социјалним и економским приликама.

Устав се има примити, у целини, у Уставотворној Скупштини бројно квилификованом већином.

И Устав и други закони, које буде донела Уставотворна Скупштина, ступају у живот када их Краљ санкционише.

Тако уједињени народ Срба, Хрвата и Словенаца састављао би државу, која би бројала око 12 милиона држављана. Она би била гаранција народне независности и свестраног народног културног напретка, јак бедем против германског надирања, неразлучни савезник свих оних културних народа и држава, које су истакле принцип права и слободе народа и принцип међународне правде, и достојан члан нове међународне заједнице.

Дано у Крфу 7/20 јула 1917. године.

Председник Југословенског Одбора.

Др. АНТЕ ТРУМБИЋ с. р. адвокат, посланик и вођа Хрватске Народне Странке на Далматинском Сабору, пређашњи председник општине -града Сплита, пређашњи посланик за варош Задар у аустријском парламенту.

НИК. П. ПАШИЋ с. р.

Председник Министарског Савета, Министар Иностраних Дела Краљевине Србије.

ПРОКЛАМАЦИЈА УЈЕДИЊЕЊА

Првог децембра 1918. године у Београду, у кући породице Крсмановић, проглашено је уједињење Краљевине Србије са Државом СХС. Том приликом, престолонаследник Александар И Карађорђевић рекао је следеће:

„Господо Одасланици!

Примајући то саопштење уверен сам да овим чином испуњавам своју владарску дужност, јер њим само приводим коначно у дело оно што су најбољи синови наше крви, све три вере, сва три имена, с обе стране Дунава, Саве и Дрине, почели припремати још за владе блажене успомене мога деде, Кнеза Александра И, и Кнеза Михаила, оно што одговара жељама и погледима мога народа, те у име Њ. В. Краља Петра И проглашавам уједињење Србије са земљама независне државе Словенаца, Хрвата и Срба у јединствено Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца...

Живео цео народ Српски, Хрватски, Словеначки!

Нека нам увек буде срећно и славно наше Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца!—

Први устав Краљевине СХС изгласан је у Скупштини, на Видовдан, 28. јуна 1921. године, простом већином. Овде се наводе карактеристични чланови тог устава.

„Одељак први

Чл. 1. Држава Срба, Хрвата и Словенаца је уставна, парламентарна и наследна монархија...

Чл. 3. Службени језик Краљевине је српско-хрватско-словеначки.

Одељак четврти

Чл. 45. Све државне власти врше се по одредбама овог Устава...

Чл. 46. Законодавну власт врше Краљ и Народна Скупштина заједнички.

Чл. 47. Управну власт врши Краљ, преко одговорних Министара, по одредбама овог Устава.

Одељак пети

Чл. 49. Краљ потврђује и проглашује законе, поставља државне чиновнике и даје војне чинове по одредбама закона.

Одељак седми

Чл. 69. Народну Скупштину састављају посланици које народ слободно бира општим, једнаким, непосредним и тајним гласањем, са представништвом мањина.—

(Б. Петрановић, М. Зечевић, Југославија 1918–1988, Београд,

ИЗ ПРОГРАМА КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Јуна 1920. године СРПЈ(к) одржала је III конгрес у Вуковару. На овом конгресу партија је променила назив у Комунистичку партију Југославије и донела свој програм рада. Део програма који се наводи говори о циљевима КПЈ.

„КПЈ изјављује да ће се ради остварења ових задатака борити за следеће циљеве:

1. СОВЈЕТСКА РЕПУБЛИКА ... Само совјетска власт осигурава подизање новог друштвеног поретка.

2. НАРОДНА И ЦРВЕНА ВОЈСКА. Да би се осигурале све тековине радничке државе и коначна победа социјализма, организује се народна војска ... Осим тога, образује се црвена војска као активни дио народне војске, која треба да буде увијек вјерни чувар револуције...

3. ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА И СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА ПРОИЗВОДЊЕ И ТРГОВИНЕ.

... последице преузимања политичке власти пролетаријат одузима буржоазији средства за производњу и претвара их у заједничку, државну својину.

4. ЗАШТИТА РАДА

5. РЕКВИЗИЦИЈА ЗГРАДА И СТАНОВА

7. ОБАВЕЗНО И НАУЧНО ВАСПИТАЊЕ ОМЛАДИНЕ ОБА СПОЛА...

8. РАЗДВАЈАЊЕ ЦРКВЕ ОД ДРЖАВЕ

9. УКИДАЊЕ ДРЖАВНИХ ДУГОВА. Ослобођење народа од пореза...—

(Б. Петрановић, М. Зечевић, *Југославија 1918-1988*, Београд, 1988)

ОБЗНАНА КРАЉЕВСКЕ ВЛАДЕ ОД 29. ДЕЦЕМБРА 1920.

ОБЗНАНА

Са више страна и из више поузданих извора, државне власти имају сазнање, да растројни и реакционарни елементи спремају ових дана напад на државу, њено устројство и друштвени ред са задатком да по руском бољшевичком примеру, све сруше што данас постоји од закона, установа и добара јавних и приватних, а на место свега заведу као у Русији, власт, неколико људи који ће располагати животом, слободом и имањем грађана, а државу нашу отворити инвазији странаца. То они зову диктатуром пролетеријата. И пошто сматрају нашу државу само као један сектор на фронту у борби коју бољшевици воде против осталог света — то ће они на том сектору повести војну против светског капитализма, како би се срушило све и свуда у свету, што су до данас створили дух, снага и рад човечанства.

Наша земља би имала, по њиховим замислима, да понова потоне у крв, да понова уђемо као опет у Русији у унутарње грађанске борбе, међународне ратове и пљачку хране и стоке по селима, и другог имања по варошима.

Комунистичком покрету су се придружли притворно и подмукло многи јавни и тајни непријатељи наше земље и народа. Побеђени у рату, гледају да се после рата освете, овој земљи замећући у њој неред и подржавајући их и споља и изнутра. Једни се, иако ратни богаташи, уписују у комунистичку странку, други дају новац за новине које пишу неистине и драже народ на незадовољство, трећи одржавају везу са иностранством и новчаним фондовима из иностранства набављају бомбе, експлозиве и оружје, четврти свим и свачим спречавају сваки рад у земљи и на рђав глас без доказа, износе све јавне раденике и сав њихов рад. Све то да би се земља збунила, грађани постали равнодушни и огорчени на државу.

Неколико стотина људи плаћаних из тајних фондова иду из места у место, са збора на збор, из воза у воз, из кафане у кафану, ништа друго не радећи но мутећи јавни мир и убијајући код грађана поверење у државу и њену будућност. Данас то чини један, сутра други, на исти начин прекосутра трећи и т. д. једни за другим да би изазвали уверење да је одиста готов смак овог друштва и државе. Најнапреднији међу смутљивцима и агентима те пропаганде су странци који се под именом радника увлаче у радничке организације да их драже и ометају. Своје агете увлаче и у државну службу, шпијунаже ради. Многи иначе добри грађани и чиновци, већ су постали жртве њихове пропаганде, млађи и са мање школе и искуства, међу учитељима на пример, помели су се и несвесни свих последица пристају уз овај растројни рад, називајући се комунистима и друге увлачећи у зло.

~~Наставник~~ и да ~~он~~ ~~пре~~ ~~своју~~ отровну пропагандом међу војском и жандармеријом, како би као у Русији срушили поред осталих и те стубове реда, и завели место њих т. зв. црвену војску и црвену гарду које продужују и данас, кад се цео свет смирује ратове грађанске и међународне.

Ова болест болшевика која се зове комунизам, оборила је само Русију. За неколико недеља савладала је била Мађарску, али је тамо прошла остављајући пустош и погибију баш оних који су хтели диктатуру. Иначе, Америка, Енглеска, Француска, Немачка и друге уређене и богате државе сузбиле су је у самом почетку, негде лакше, а негде криво. Чехо-Словачка држава је ових дана морала да учини то исто.

И наша држава не сме допустити проливање крви. Проливено је и сувише. Народ тражи мир да би лечио своје ратне ране и патње. Пошто су превратни елементи изабрали ове дане, кад Велика Народна Скупштина почиње уређивање државе, да почну са општом обуставом рада, коју би потом претворили у неред, крваву пометњу и расуло, Влада је одлучила да се снага државе стави у службу слободе и реда.

Ради тога Министарски Савет

Наређује:

1. Да се до решења Устава, забрани свака комунистичка и друга разорна пропаганда, обуставе њихове организације, затворе њихова зборишта, забране њихове новине и сви други списи, који би мутили спокојство и мир државе, проповедали, правдали или хвалили диктатуру, револуцију или ма какво насиље. Одмах се имаду узаптити сви позиви на генерални штрајк и до месец дана затворити сви који их чине усмено или писмено.
2. Забраниће се све штампане ствари којима се умањује значај ових мера наређених за одржавање слободе, реда и својине. По себи се разуме да остаје нетакнута слобода јавне речи и писања, ако се њима не вређа Држава и не изазива јавна деморализација.
3. Да се у сваком случају нереди са разорним карактером, прво предузимају оштре мере против вођа и моралних подбачача, били они ту или правили вештачки алиби.
4. Заводи се обавезна пријава оружја. Ко не пријави ватрено оружје и експлозиве, кажњава се да 3 месеци затвора са радом.
5. За све време рада Уставотворне Скупштине забрањене су у Београду сваке манифестације растројног и узбудљивог карактера. Војном суду на суђење предају се сви, који би истављали оружани отпор државним органима сигурности.
6. Да се с нашег земљишта протерају сви странци који би се смутњама придруживали и јачали их.
7. Да се из државне службе отпусте сви чиновници виши и нижи, који би продужили пропаганду болшевизма у нашој земљи, а да се одузме помоћ за школовање свима студентима комунистима.

У Београду, 29. децембра 1920. г. Ј.Б Бр. 29282

Председник Министарског Савета и Министар иностраних послова
МИЛЕНКО Р. ВЕСНИЋ, с.р

КРАЉЕВСКА ПРОКЛАМАЦИЈА ОД 6. ЈАНУАРА 1929.

Моме Драгом Народу
Свим Србима, Хрватима и Словенцима

Највиши циљ од државних интереси и њихова будућност заповедају Ми, да се, и као Владалац и као Син ове земље, обратим непосредно Народу и да му отворено и искрено кажем оно што Ми у садањем тренутку налаже Моја савест и Моја љубав према Отаџбини.

Наступио је час, кад између Народа и Краља не може и не сме више бити посредника.

У току толиких прошлих напора и толиког стрпљења, које сам показао у вршењу Својих високих дужности, Моју је душу раздирао вапај наших народних маса радних и родољубивих, али и намучених, које су руковођене својим природним и здравим расуђивањем, већ одавно назирале да се више не може ићи путем којим се досад ишло.

Моја очекивања, као и очекивања Народа, да ће еволуција нашег унутарњег политичког живота донети сређење и консолидовање прилика у земљи, нису се остварила.

Парламентарни ред и сав наш политички живот добивају све више негативно обележје, од чега Народ и Држава имају за сада само штете. Све корисне установе у нашој Држави, њихов напредак и развитак целокупног нашег народног живота, доведени су тиме у опасност.

Од таквог нездравог политичког стања у земљи страда не само унутарњи живот и напредак, него и напредак и сређивање и развијање спољних односа наше Државе, као и јачање нашег угледа и кредита у иностранству.

Парламентаризам, који је као политичко средство по традицијама од Мога незаборављенога Оца, остао и Мој идеал, почеле су заслепљене политичке страсти злоупотребљавати у тој мери, да је постао сметња за сваки плодни рад у Држави.

Жалосни раздори и догађаји у Народној Скупштини поколебали су код Народа веру у корисност те установе.

Споразуми, па и најобичнији односи између странака и људи постали су апсолутно немогући.

У место да парламентаризам развија и јача душу народног и државног јединства, он, овакав, какав је почиње да доводи до духовног расула и народног разједињавања.

Моја је света дужност, да свим средствима чувам Државно и Народно Јединство. И ја сам решен да ову дужност без колебања испуним до краја.

Чувати јединство народно и целину државну, то је највиши циљ Моје Владавине, а то мора бити и највећи закон за Мене и свакога.

То Ми налаже Моја одговорност пред Народом и пред историјом. То ми налаже љубав према Отаџбини и пијетет према безбројним драгоценим жртвама, које падоше за тај идеал.

Тражити лека томе злу у досадањим парламентарним променама владе или у новим законодавним изборима, значило би губити драгоцено време у узалудним покушајима,

који су издати и одређени неколико последњих година.

Ми морамо тражити нове методе рада и крчити нове путеве.

Ја сам уверен, да ће у овом озбиљном тренутку сви Срби, Хрвати и Словенци разумети ову искрену реч свога Краља и да ће они бити Моји највернији помагачи у току Мојих будућих напора, којима је једини циљ: **да се у што краћем времену постигне остварење оних установа, оне државне управе и оног државног уређења, које ће најбоље одговарати општим народним потребама и државним интересима.**

Ради тога решио сам и решавам, да Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца од **28. јуна 1921. године престане важити.**

Сви земаљски закони остају у важности, док се према потреби Мојим Указом не укину.

На исти начин доносиће се у будуће нови закони.

Народна Скупштина изабрана **11. новембра 1927. године** распушта се.

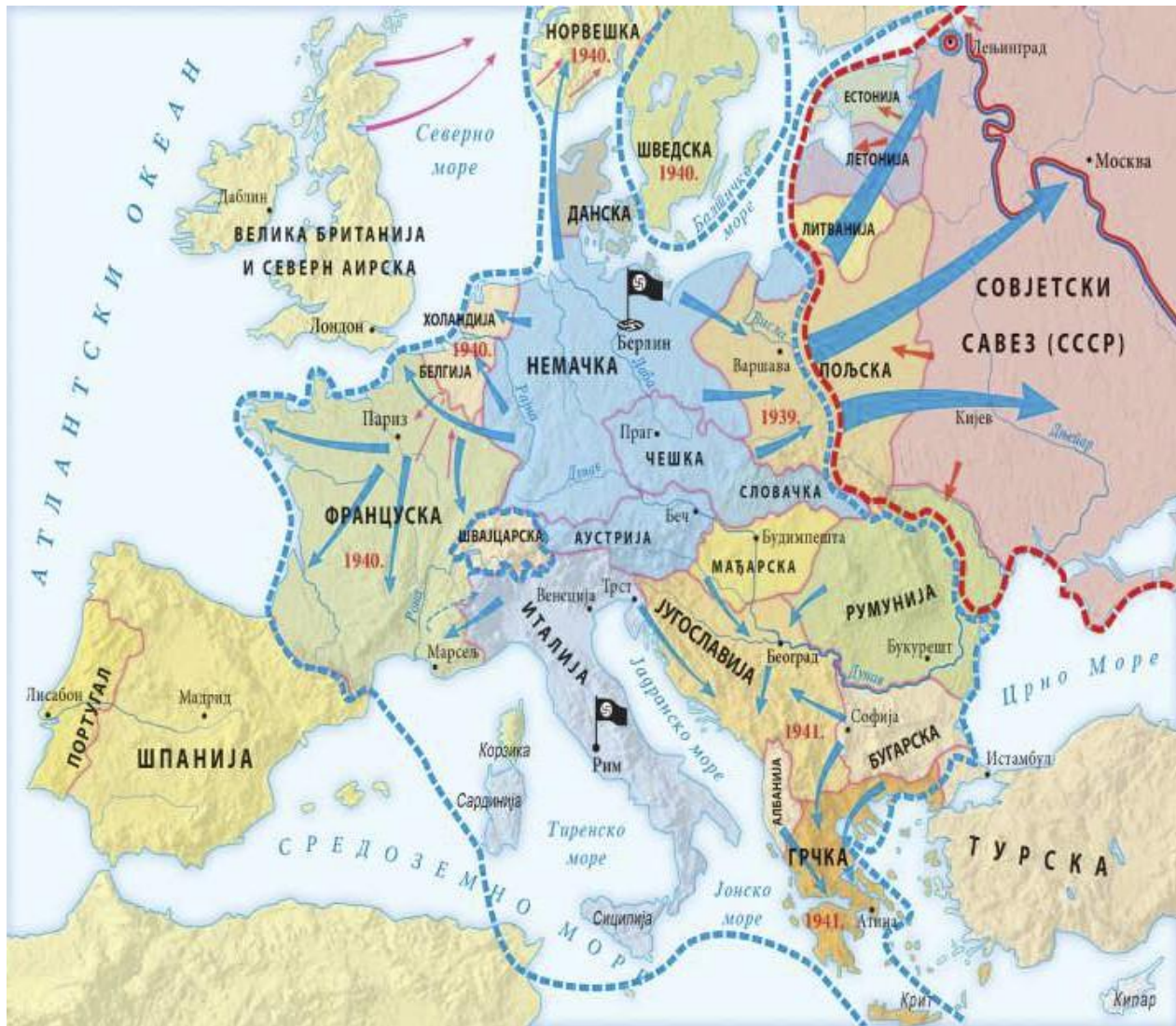
Саопштавајући ову Моју одлуку Моме народу, наређујем свима властима у Држави, да по њој поступају, а свима и свакоме заповедам да је поштују и да јој се покоравају.

6. јануара 1929. у Београд

	1921.	1931.
Београд	111 739	238 775
Суботица	90 961	100 058
Нови Сад	39 122	63 985
Ниш	25 109	35 465
Крагујевац	15 643	27 208

Број становника у највећим градовима у Србији 1921-1931.

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ

5.1. Белешка о саветовању (конференцији) код Фирера о ситуацији у Југославији након извршеног пуча 27. Марта 1941.г.

Оперативни штаб Врховне команде Оружаних снага
Поверљив командни предмет

3/2а к. 1 Берлин, 27. 3. 1941

Акт само за начелника Само по официру

1. примерак Оперативном штабу Врховне команде 2. примерак Л 3. примерак W.Кр.Г.

Саветовање о ситуацији у Југославији

Присутни:

Фирер Рајхсмаршал Начелник Врховне команде Оружаних снага Начелник Оперативног одељења Генерал-потпуковник Боденшац Пуковник Шмунт Капетан фрегате фон Путкамер Потпуковник Шерф Мајор фон Белов Мајор Кристијан

Касније су позвани:

Врховник командант Копнене војске Начелник генералштаба Копнене војске Пуковник Хојзингер Потпуковник Сиверит Министар Иностранних послова Посланик Хевел Генерал-мајор фон Валдау Пуковник Шмит Генерал-мајор фон Ринтелен

Фирер

Описује ситуацију у Југославији после државног удара. Констатује да је Југославија несигуран фактор у односу на предстојећу операцију „Марита—, а још више на планирану операцију „Барбароса—“. Срби и Словенци никада нису били наклоњени Немцима. Владе никада нису чврсто седеле у седлу, због нерешеног националног питања и официрске камариле, које су биле склоне државним ударима. Земља је до сада имала само једног снажног човека, Стојадиновића, чији пад је Намесник, кнез Павле дозволио на своју штету. Моменат за упознавање стварне ситуације у земљи и њеног става према нама, за нас је повољан како из политичких тако и војних разлога. Да је влада оборена за време операције „Барбароса—“, последице по нас би морале да буду знатно теже. Фирер је одлучио да се предузму све потребне мере - не чекајући на могуће изјеве лојалности нове владе - да се Југославија разбије војно и као државна творевина. Спољнополитички се неће постављати никаква питања нити ултиматуми. Уверавања југословенске владе која се убудуће ионако не могу узимати озбиљно, биће примљене к знању. Напад ће отпочети чим за њега припремимо одговарајућа средства и трупе. Важно је да се ради што је могуће брже. Покушаћемо да суседне државе при том узму погодно учешће. Војну помоћ против Југославије треба затражити само од Италије и Мађарске, а у извесном смислу и од Бугарске. Румунији припада, угаљном, задатак обезбеђења према Русији. Бугарски и мађарски посланик већ су о томе обавештени. Дучеу ће бити упућен апурука још у току дана. Од нарочитог је политичког значаја да се на Југославију удари немилосрдном жестином и да се војни пораз зада муњевитом акцијом. На тај начин би Турска била довољно застрашена што би повољно утицало на каснији поход против Грчке. Треба рачунати с тим да ће током напада Хрвати прићи на нашу страну. Одговарајућа политичка накнада (доцнија аутономија) буће им осигурани. Рат против Југославије могао би да буде веома популаран у Италији, Мађарској и Бугарској, пошто овим земљама треба ставити у изглед добијање извесних територија: Италији - јадранску обалу, Мађарској Банат, Бугарској Македонију. Овај план изискује да убрзамо што је могуће више све припреме и прикупимо тако јакe снаге да слом Југославије уследи у најкраћем року. У вези с тим почетак операције „Барбароса—“ мора се одложити за четири седмице.

Војне операције морају се одвијати на следећи начин:

- 1.) Операцију „Марита—“ отпочети што је раније могуће, с ограниченим циљем да се освоји рчка Тракија и Солунски басен све до висинског предела Едесе; при том извршити обухват преко југословенске територије.
- 2.) са простора јужно од Софије извршити продор у правцу Скопља, ради растерећења бока италијанског фронта у Албанији.
- 3.) са простора око Софије извршити продор јачим снагама у правцу Ниша и даље ка Београду у садејству са:
- 4.) надирањем јачих немачких снага са простора око Граца и Клагенфурта

(Целовец - пр. а.), у југоисточном правцу с циљем разбијања југословенске војске

За операције под тачкама 2) и 3) треба привући снаге из групе која је одређена као заштита према Турској, затим прекобројне јединице Јужног фронта и Армијске резерве.

Обезбеђење према Истоку треба да предузму, с једне стране, бугарске снаге појачане једном оклопном дивизијом пребаченом из Румуније, а, с друге, румунске снаге, којима треба оставити само једну оклопну дивизију. За операцију под тачком 4) снаге се могу узети из ешалона концентрисаних за операцију „Барбароса— (При том брзина долази у први план). Снаге морају бити одмерене тако да буду у довољној јачини. Италијанима се поставља као главни задатак да за сада најпре обуставе све војне акције против Грчке, да се довољно заштите према југословенској граници и да из Истре са армијом „По— предузму операције ради обезбеђења десног немачког бока.

5.) Ваздухопловству ће бити главни задатак да, што је пре могуће пре, отпочне разбијање југословенских ваздухопловних база и да узастопним нападима разори главни град Београд, а поред тога да потпомаже напредовање копнених јединица. У ту сврху могу се користити и мађарске ваздухопловне базе.

Врховни Командант Копнене војске

Фиреров оперативни план поклапа се са оним који смо ми предвидели. За почетак „Марите— може остати 1. април, зависно од временских прилика. Почетак наступања осталих ударних група, зависно од стратегијског развоја, биће могућ између 3. и 10. априла. Питање да ли ће јужне ударне групе, у случају брзог напредовања, имати одрешене руке за даље вођење операције „Марита— Фирер је начелно одредио, уз захтев да се операције не испуштају из руку већ чврсто воде. Врховни командант Копнене војске поднеће ноћас до 03:00 часова писмено свој план.

Врховни командант Ратног ваздухопловства

Саопштава да ваздушни напади Осмог ваздухопловног корпуса из Бугарске могу отпочети одмах, али да је ваздухопловству за концентрисање јачих ваздухопловних снага потребно два-три дана времена. Намерава да у простор око Беча и Граца, и у Мађарску, доведе веће јединице борбених и авиона за обрушавање. По потреби на јужно-италијанске аеродороме довешће снаге Десетог ваздухопловног корпуса. Биће посвећена пажња појачавању противавионске одбране Беча, Корушке и Штајерске.

Фирер

Наређује да се одмах приступи свим припремама. Он очекује да му се у току вечери 27. марта доставе планови појединих делова Оружаних снага. Генералу фон Ринтелену наређено је да ноћу, 27. марта, прими поруку и усмена упутства Фирера.

(Оригинал : Архив Војноисторијског Института , Немачка архива, кутија 1, фасцикла 2, документ број 3)

Додаци

Овај записник је био приложен у доказном поступку на суђењу пред Међународним судом у Нирнбергу 1946.г.. Оно чега у њему нема, што није било записано а изречено је на поменутом саветовању може се сазнати из изјава и сведочења као и из докумената и заоставштине немачких генерала и фелдмаршала који су том догађају присуствовали.

Вилхел Кајтел, фелдмаршал (личне белешке уочи суђења у Нирнбергу):

„Пошто су се сва позвана господа окупила - министар Спољних послова, највиши команданти Главне команде копнене војске и Ратног ваздухопловства - Хитлер нам је предочио на свој, нама већ добро познати начин, а то је, као и увек било наређење - ситуацију и његове намере после преврста у Југославији: напад на Југославију у што је могуће краћем року. Армија Листа окренуће надесно, нападајући с истока, јаким северним крилом - на Београд; немачке и мађарске снаге са севера, преко Дунава, заузеће Београд. Овде ће бити ангажована нова армија из позадинског ешалона снага предвиђених за исток, тј. за совјетску Русију. Главна команда Копнене војске и ратно ваздухопловство треба хитно да поднесу предлоге. Са Мађарском - рекао је Фирер - он ће сам средити све неопходно. Још данас ће послати у Будимпешту посланика Стојаија. Предлог генерала Јодла, по коме би југословенском режиму ипак требало најхитније упутити ултиматум, Фирер је енергично одбио. Министру Рибентропу у вези с тим Фирер уопште није дао ни да дође до речи. Фон Браухич је, између осталог, примио од Фирера упутство да снаге концентрише тако да јавни саобраћај видно не ограничи. Дискусије више није било. Хитлер је напустио салу са господином министром Спољних послова ради разговора са мађарским послаником који их је чекао. Нама осталима после краћег разговора Халдер - Јодл перостало је само да прионемо на посао.—

Франц Халдер, генерал-пуковник (сведочење):

„Чим је ушао у салу, Фирер се после категоричког саопштење да је одлучио да енергично потпуно разбије Југославију - узрок: преврат у Београду - окренуо мени са питањем: „Колико времена Вам је потребно да наступите против Југославије и на који начин мислите да те операције треба да буду вођење?— На први део питања тешко ми је било да одговорим тек тако нешто одређеније. Тек на његово инсистирање предложио сам рок од осам до десет дана, са резервом да треба предходно извршити још један, коначан прорачун. Много штошта зависило је, наима, од састава нове армије коју треба покренути у напад из Аустрије и Мађарске. У вези са другим делом питања није било тешкоћа.

Хитлер је прихватио варијанту коју смо претходно пертресли главни командант Копнене војске и ја. У једном тренутку дошло је до дијалога у овом смислу: Фирер: - „Барбаросу— морамо одложити. Колико недеља? Фон Браухич: - Најмање четири, највише шест од рока предвиђеног за азвршетак свих припрема. (Тај рок је иначе био 15. мај 1941.г.)

Фирер: Нисам сагласан! Не сме бити више од четири недеље одлагања ...

Алфред Јодл, генерал-пуковник (саопштење Оперативном штабу Врховне команде Оружаних снага након повратка са „Саветовања о Југославији—):

„Фирер је одлучио да нападне и разбије Југославију. То сада значи измену тока припрема за Источну кампању. И „Марита— се мора преиначити. Главна команда Копнене војске хитно

приступа изради новог плана - „Подухвата 25—, против Југославије. Нека сам Господ Бог буде од помоћи Браухичу и Халдеру. Ми у нашем штабу имамо неодложан задатак, данас поподне и током ове ноћи, да завршимо предлог плана координације наших и италијанских снага за ратну кампању против Југославије ... —

(Ову изјаву је генерал-мајор Валтер Варлимонт, заменик начелника Оперативног одељења Врховен команде Оружаних снага дао аутору књиге које је коришћена као литература 2. маја 1969.г., у смислу да ми у је његов шеф, м генерал-пуковник Јодл пренао утиске са „Саветовања о Југославији—, у смислу како је било наведено предстојећим задацима. Варлимонт се ограддио у погледу реда речи и реченица, али је јамчио за смисао саопштења генерала Јодла.)

Прокламација краља Петра II Карађорђевића од 27.03. 1941.

Срби, Хрвати и Словенци!

У овом тешком тренутку за наш наорд, одлучио сам да узмем у Своје руке краљевску власт.

Намесници, који су разумели оправданост мојих побуда, одмах су сами поднели оставку.

Моја верна војска и морнарица ставила Ми се одмах на расположење и већ извршава Моје наређење.

Позивам све Србе, Хрвате и Словенце да се окупе око Престола. То је најсигурније да се у овим тешким приликама одржи ред унутра и мир споља.

Мандат за састав Владе поверио сам армиском ђенералу Душану Т. Симиовићу. С вером у Бога и у будућност Југославије позивам све грађане и све власти у земљи на вршење својих дужности према Краљу и Отаџбини.

ПЕТАР II с. р.

ДИРЕКТИВА БРОЈ 25

1. Војни пуч у Југославији изменио је политичку ситуацију на Балкану. Југославију треба сматрати непријатељем и у случају да ускоро да изјаву лојалности, па је стога треба разбити што је могуће пре.

2. Моја намера је да концентричном операцијом са простора Ријека - Грац, с једне стране, и са простора око Софије, с друге стране, упаднем у Југославију општим правцем према Београду и да њену војску уништим, с тим да њен крајњи јужни део одвојим од њене територије и узмем у своје руке као базу за продужење немачко-италијанске офанзиве против Грчке. Из војнопривредних разлога важно је да се успостави саобраћај на Дунаву и поседну рудници бакара у Бору. Покушаћемо да придобијемо Мађарску и Бугарску за учесвовање у операцијама, остављајући им могућност враћања Бачке и Македоније.

Политичким обећањима Хрватској биће проширена унутрашњополитичка затегнутост у Југославији.

3. У појединостима наређујем следеће:

а) Чим буду прикупљене довољне снаге и временске прилике то допусте, ваздухопловство ће даноноћним ваздушним нападаима разорити теренска постројења (ратне аеродороме) југословенског ваздухопловства, као и Београд.

б) Подухват „Марита— отпочеће по могућности истовремено - никако раније - засад с ограниченим циљем да се заузме солунска котлина и висораван Едеса; 18. армијски корпус може при том напредовати преко југословенске територије. Искористити повољне прилике за спречавање планског отварања фронта између Олимп и висинског предела Едесе.

ц) За напад који ће уследити са простора око Софије у правцу северозапада и са простора Ћустендил - Горња Џумаја у западном правцу, могу се употребити све у Бугарској и Румунији расположиве снаге, с тим да као осигурање нафтоносних подручја Румуније, осим противавионских снага, остану и снаге у јачини око једне дивизије. Осигурање на турској граници, за сада, препустити Бугарима. У њиховој позадини као ослонац поново ће бити припремљена једна немачка јединица, највероватније оклопна дивизија.

д) Удар направљен општим правцем од Граца према југоистоку треба извршити чим се прикупе за то потребне снаге. Копненој војсци се препушта одлука о томе да ли ће ради отварања границе прелазити преко мађарске територије. Осигурања на југословенској граници одмах појачати. Исто тако, као и на бугарској граници, важни објекти се могу заузети и пре почетка општег напада, истовремено са ваздушним нападом на Београд.

е) Ваздухопловство ће са две нападне групе потпомагати операције 12. армије, као и ударне групе које ће образовати на простору око Граца. Оно ће у ту сврху усмеравати тежиште дејства према временском развоју операција копнене војске. За развој и напад могу се искористити и мађарске ваздухопловне базе. Испитати да ли треба употребити 10. ваздухопловни корпус за акцију са италијанске територије. Међутим, заштитна пратња транспорта за Африку мора остати загарантована. Продужити са припремама за освајање острва Лемноса, али заповест за извршење издаћу лично. Треба се постарати за довољну противваздушну одбрану Граца, Клагенфурта, Филаха и Лоебена, као и Беча.

4. Врховна команда оружане силе склопиће најпре начелне споразуме са Италијом.

Копнена војска предвидеће штаб за везу са италијанском 2. армијом и Мађарима.

Овлашћује се Ратно ваздухопловство да се о разграничењу оперативних ваздушних простора у односу на италијанско и мађарско ваздухопловство већ сада споразуме са Врховним командантима дотичних држава. Снабдевање мађарских ваздухопловних база може да отпочне одмах.

5. Господа главни команданти известите ме преко Врховне команде Оружаних снага о намераваном вођењу операција и о питањима у вези с тим.

Адолф Хитлер

ПИСМО БОГДАНА РАШКОВИЋА ГЕНЕРАЛУ МИЛАНУ НЕДИЋУ О ЗЛОЧИНИМА УСТАША НАД СРБИМА У ЛОГОРИМА И ЗАТВОРИМА НА ТЕРИТОРИЈИ НДХ, А ПОСЕБНО У ЛОГОРУ ЈАДОВНО

2. септембар 1941.

ПРЕДМЕТ: Спасавање Срба из Независне Државе Хрватске

„Срби у НДХ се убијају, кољу, муче и прогањају начином, који није познавала до сада историја ни нашег ни других народа. Према исказима немачких упућених кругова, као најмеродавнијих, убијено је од априла до данас до 300 000 Срба у НДХ, а око 50 000 налази се у разним познатим логорима и затворима мучења и убистава, уколико се од почетка августа за њих није сазнало, изнео је у свом извештају комесарима др. Петар Костић, адвокат из Бање Луке.

...угрожени Срби, који су упрли очи и све наде у свету земљу Србију, од које очекују једини спас од зверске усташке тираније. У интересу Српства и човечанства потребно је овај хумани рад интензивно продужити у досадашњем обиму и молим Господина Председника Министарског савета, као и остале г. г. Министре, за моралну помоћ и пуну подршку.

- Територија анектирана од стране Немачке
- Банат под немачком управом
- Територија Србије окупирана од стране Немаца
- Територија анектирана од стране Италије
- Територија Црне Горе под италијанским гувернатом
- Територија анектирана од стране Мађарске
- Међумурје окупирано од Мађарске
- Независна држава Хрватска
- Територија анектирана од стране Краљевине Бугарске
- Територија анектирана од Италије и прикључена Великој Албанији
- Немачко–италијанска демаркациона линија у НДХ

ГОВОР КРАЉА ПЕТРА II ПРЕКО РАДИО ЛОНДОНА 12. СЕПТЕМБРА 1944.

Говор краља Петра II Карађорђевића преко радио Лондона (Би-Би-Си на српскохрватском језику) од 12. септембра 1944.

Драги моји Срби, Хрвати и Словенци,

У овом судбоносним и за Југославију великим данима, када победоносне армије Совјетског Савеза стоје на нашој граници с једне стране, а америчке и британске с друге стране, када је дан наше слободе у пуном сванућу, позивам све Србе, Хрвате и Словенце да се уједините и приступите Народноослободилачкој војсци под маршалом Титом. Са

мојим пуним знањем и одобрењем, краљевска влада др Ивана Шубашића закључила је важне и корисне споразуме са том нашом народном војском, која је једнодушно призната, подржавана и помагана од наших великих савезника, Велике Британије, Совјетског Савеза и Сједињених Држава Америке.

Само тако уједињени у борби, моћи ћете сачувати неукаљану част и славу Југославије и завршити коначном победом најлепшу легенду храбрости и љубави за слободу, којом сте до сада задивљавали свет. Ваша братска слога и јединство разбиће све непријатељске планове, а ваша отаџбина дочекаће тешко заслужену слободу и упутиће се срећнијој будућности мира и правде у кругу Уједињених народа и целог слободољубивог човечанства.

Сви они, који се ослањају на непријатеља против интереса свог властитог народа и његове будућности, и који се не би одазвали овом позиву, неће успети да се ослободе издајничког жига, ни пред народом ни пред историјом.

Овом мојом поруком вама, одлучно осуђујем злоупотребу имена краља и ауторитета круне, којом се покушавало оправдати сарадња са непријатељем и изазвати раздор међу борбеним народом у најтежим часовима његове историје, користећи тиме само непријатељу.

Клањајући се жртвама, поздрављајући нашу борбу и одајући захвалност нашим великим савезницима, позивам вас да свесрдно поздравите победоносне савезничке армије, које би дошле да вам пруже помоћ у потпуном извојевању ослобођења наше земље.

Живела наша велика слободна федеративна Југославија!

Концентрациони, логори за планско уништење и број убијених Јевреја по државама

ЖРТВЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Држава	Војници	Цивили	Процент настрадалог становништва
Пољска	300 000	5 700 000	18%
СССР	8 600 000	16 000 000	14%
Југославија	300 000	1 200 000	10,6%
Немачка	4 000 000	2 000 000	8%
Грчка	74 000	390 000	7%
Јапан	1 950 000	680 000	4,5%
Француска	290 000	290 000	1,5%
Италија	280 000	160 000	1,2%
В. Британија	270 000	115 000	1%
САД	300 000	-	0,2%
Кина	1 500 000	непознат број	?

ВЕЛИКЕ СВЕТСКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Место	Датум	Учесници	Тема
Вашингтон	1. јануар 1942.	САД, Велика Британија, СССР, Кина и још двадесет две земље	антифашистичка коалиција
Казабланка	јануар 1943.	Велика Британија и САД	ратни циљ - безусловна предаја Немачке
Техеран	новембар 1943.	САД, СССР и Велика Британија	отварање другог фронта
Брегон Вудс	1-22. јул 1944.	САД, Велика Британија, СССР и бројне друге земље	светски монетарни систем
Дамбартом Окс	29. септембар -7. октобар 1944.	четрдесет земаља	стварање ОУН
Јалта, Крим	4-11. фебруар 1945.	СССР, САД, Велика Британија	послератна Европа (Немачка, Пољска), стварање ОУН
Сан Франциско	15. април-25. јун 1945.	51 земља	Повеља ОУН
Потсдам	17. јул-2. август 1945.	САД, СССР и Велика Британија	организација Европе после пораза Немачке

УПОРЕДНА СТАТИСТИКА I И II СВЕТскоГ РАТА

	Први светски рат	Други светски рат
Трајање	4 године и 3 месеца	6 година
Учествовало држава	око 40	више од 60
Становништво зарађених страна	1,5 милијарди	око 2 милијарде
Број мобилисаних	више од 70 милиона	више од 100 милиона
Убијено или умрло од рана	око 14 милиона	више од 50 милиона
Рањено	више од 20 милиона	више од 90 милиона
Материјална штета	360 милијарди \$	4.000 милијарди \$

Страдања цивила у НАТО бомбардовању

Датум	Место	Страдало цивила
5. април 1999.	Алексинац	17 цивила
12. април 1999.	путнички воз у Грделичкој клисури	око 50 путника
14. април 1999.	код Ђаковице	око 70 албанских цивила
23. април 1999.	зграда РТС у Београду	16 радника
27. април 1999.	Сурдулица	17 лица
1. мај 1999.	погођен аутобус у селу Лужане	око 50 путника, од чега су две трећине била деца
3. мај 1999.	аутобус код Пећи	20 путника

7. мај 1999.	Ниш; кинеска амбасада у Београду	15 становника; 3 кинеска новинара
14. мај 1999.	Кориша	87 цивила, махом жена, деце и стараца
30. мај 1999.	мост у Варварину	5 цивила

nastavnikda

nastavnikdamir.

nastavnik

---

nastavnikdamir.wordpress.com